

**Valga Maavalitsus
Valgamaa Omavalitsuste Liit**

ARENGUSTRATEEGIA VALGAMAA 2013

2009. a. täiendatud versioon

Valga 2009

Sisukord

Kokkulepe	3
Sissejuhatus	4
1. Arengustrateegia koostamise protsess	5
1.1 Metoodika ja põhimõisted.....	5
1.2 Töökorraldus ja osavõtjad	6
1.3 Ülesehitus	7
2. Valgamaa üldandmed	8
3. Valgamaa üleilmastumise protsessis	9
3.1 Globaalsed trendid	9
3.2 Siseriiklikud arengusuundumused.....	10
4. Visioon Valgamaa 2013	11
5. Valga maakonna võtmevaldkonnad 2013. aastani	15
5.1 Kvaliteetsed ja mitmekülgsed haridusvõimalused	15
5.2 Kvaliteetne elukeskkond ja säästev areng.....	20
5.3 Inimareng	21
5.4 Kiiresti arenev majandus.....	25
5.5 Toetav infrastruktuur ja infotehnoloogia	26
5.6 Haldussuutlik maakond.....	26
5.7 Valgamaa regionaalne potentsiaal	27
5.8 Rakendamine, mõõdikud ja seire.....	30
6 Lisad	31
Lisa 1 Kokkulepe 2004.....	31
Lisa 2 Arengunõukogu 11. detsembri 2006. a. otsus	32
Lisa 3 Arengunõukogu koosseis seisuga 10.02.2009.....	33
Lisa 4 Valgamaa arengueeldused 2003 SWOT analüüsi alusel.....	34
Arengueelduste koond hinnang	34
Lisa 5 Valgamaa arengusuundumused 2000-2006.....	42
Lisa 6 Loogilise maatriksi raamsüsteem valdkondade lõikes.....	51
Lisa 7 Arengustrateegia Valgamaa 2013 tegevuskava (eraldi dokument)	
Lisa 7.1 Arengustrateegia Valgamaa 2013 arendus- ja investeerimisprojektid	
Lisa 7.2 Maakonna kohalike omavalitsuste prioriteetsete investeringute kava	
2009-2013	
Lisa 8 Valgamaa koolivõrgu arengukava aastateks 2009-2013 (eraldi dokument)	
Lisa 9 Valga maakonna hooldusravi arengukava (eraldi dokument)	

Kokkulepe

Lähtudes arengunõukogu 25.08.2004 kokkuleppes (Lisa 1), 11. detsembril 2006. a. otsusest (Lisa 2) ja arengunõukogu töökomisjonide ettepanekutest kinnitab arengunõukogu "Valgamaa arengustrateegia 2013", milles tuuakse välja maakonna arengu üldised eesmärgid aastani 2013 ja spetsiifilised eesmärgid aastani 2010.

Arengunõukogu teeb arengunõukogu juhtrühmale ülesandeks käesoleva arengustrateegia tegevuskava täideviimise jälgimise ja täiendamise vähemalt kord aastas.

Allakirjutanud kohustuvad tegutsema ühiselt strateegias püstitatud eesmärkide saavutamise nimel ja viivad ellu ning toetavad selles toodud tegevusi.

Valga maakonna arengunõukogu
Valgas, 11. mail 2007. a.

Arengunõukogu esimees Georg Trašanov .....

Arengunõukogu aseesimees Madis Gross .....

SA Valga Piirkonna Keskkonnakeskuse juhataja Riho Karu .....

MTÜ Valgamaa Partnerluskogu juhatuse liige Ermo Kruuse .....

MTÜ Valgamaa Kodukandi Ühenduse juhatuse liige Aili Keldo .....

SA Valgamaa Arenguagentuuri juhataja Anneli Kattai .....

MTÜ Partnerluse juhatuse liige Ivika Nõgel .....

Valgamaa Kutseõppekeskuse direktor Laur Speek .....

Valga Internaatkooli direktor Anne Arrak .....

MTÜ Valgamaa Spordiliit juhatuse liige Arvo Saal .....

Riiklik Looduskaitsekeskus Põlva-Valga-Võru regiooni direktor Urmas Roht .....

MTÜ Valgamaa Põllumeeste Liit juhatuse liige Jaan Bachmann .....

Sissejuhatus

Valgamaa arengustrateegias seatakse sihiks maakonna tasakaalustatud ja kiire areng. Arengustrateegia koostamise initsiaatoriks oli Valga Maavalitsus eesotsas maavanema Georg Trašanoviga.

Protsess viidi läbi Valgamaa Arengunõukogu koordineerimisel. Dokumendi koostamisel võeti aluseks varasemad arengulised ja statistilised dokumendid (Arengustrateegia Valgamaa 2010+, Valgamaa maakonnaplaneering, kohalike omavalitsuste arengukavad, valdkondlikud arengukavad, Valgamaa statistilised aastaraamatud). Selle sammuga jätkatakse planeerimisalast järjepidevust maakonnas ja tagatakse usaldus ning koostööpartnerite ühistöö stimuleerimine.

Käesolev arengustrateegia algtekst Valgamaa 2010+ koostati ajavahemikus november 2003. a. kuni aprill 2004. a. 2006. aasta alguses otsustati arengustrateegia läbi vaadata. Arengunõukogu juhtrühma poolt välja valitud meetodika alusel täiendati arengustrateegiat 2006. aasta septembrist kuni 2007. aasta aprillini.

2009. aastal vaadati läbi ja täiendati arengustrateegiat ning arendus- ja investeerimisprojekte arengunõukogu töekomisjonide ja juhtrühma poolt. Valmis Valgamaa koolivõrgu arengukava aastateks 2009-2013, mis kinnitati arengunõukogu poolt 9. märtsil 2009 ning on käesoleva arengustrateegia lisa. Valmimisel on Valga maakonna hooldus- ja õendusabi teenuse osutajate võrgustiku arengukava.

1. Arengustrateegia koostamise protsess

1.1 Metoodika ja põhimõisted

Arengustrateegia käsitleb Valgamaad ühtse tervikuna, milles eristatakse kolm allregiooni — Valga, Otepää ja Tõrva-Helme. Keskseks metodoloogiliseks ülesandeks oli luua Valgamaast ühtne kuvand, mis toetub piirkondlike arengupotentsiaalide lõimumisele. Erinevate valdkondade vastastikune seostamine ja ruumisuhete arvestamine loob eeldused strateegilisteks valikuteks ja meetmete rakendamiseks, mis võimaldab dünaamiliselt arvestada nii olemasolevat potentsiaali kui selle tulevikutrende.

Arengustrateegias kasutatavad põhimõisted:

Areng – Majanduslike, sotsiaalsete ja looduskeskkonna muutuste protsess, millel puudub ühtne ja lihtne määratlus. Tavapäraselt nähakse arenguna positiivseid muutusi.

Arengustrateegia – Arengu tagamiseks või kiirendamiseks koostatud üldine tegevusprogramm, milles määratakse prioriteet või prioriteedid, pikaajalised eesmärgid ning näidatakse, kuidas koondada eesmärkide saavutamiseks vajalikke ressursse.

Eesmärk – Visioonist lähtuv üldkirjeldus, milleni soovitakse teatud ajaks jõuda ja mis on määratletav, mõõdetav, reaalselt elluviidav ja liigendatav. Võib liigendada üldisteks- ja spetsiifilisteks eesmärkideks.

Üldine eesmärk – eesmärgid võtmevaldkonnas aastani 2013.

Spetsiifiline eesmärk – eesmärgid võtmevaldkonnas aastani 2010.

Keskkond – Asjade, materjalide ja ainete kogum, mis ümbritseb subjekti või sotsiaalset kogukonda.

Klaster – Formaalne või mitteformaalne koostöövõrk, mille eesmärgiks on kohapealse väärtusahela arendamine suuremate eelduste või potentsiaaliga tegevusvaldkondades, mis ühtlasi tekitaksid sünergiaid ja suurendaksid piirkonna konkurentsivõimet.

Regionaalareng – Geograafilise piirkonna, riigi või tema territoriaalse osa sotsiaalmajandusliku seisundi muutumine. Antud töö kontekstis on Valga maakond jaotatud kolmeks regiooniks (Valga, Otepää, Tõrva-Helme).

SWOT-analüüs – Meetod protsessi, nähtuse, olukorra vms eri külgede analüüsiks.

Säästev areng – Sihipäraselt suunatud areng, mis tagab inimeste elukvaliteedi paranemise kooskõlas loodusvarade olemi ja ökosüsteemide taluvusvõimega. Säästev areng taotleb

tasakaalu sotsiaalsfääri, majanduse ja keskkonna vahel ning täisväärtusliku ühiskonnaelu pikaajalist jätkumist.

Tegevuskava – Konkreetsete tegevuste loend ja kirjeldus, mida on vaja eesmärkide saavutamiseks täita.

Tegevussuund – Tegevuste kompleks, mis tuleb teostada eesmärgi saavutamiseks. Tegevussuuna siseselt määratletakse konkreetsed tegevused (projektid).

Visioon – Seisundi, mida tahetakse piirkonnas teatud ajaks saavutada, üldine kirjeldus. Ajapiir lepatakse kokku.

Võtmevaldkond – Valdkond, mis arengulisest seisukohast on määrava tähtsusega.

1.2 Töökorraldus ja osavõtjad

Käesolev arengustrateegia "Valgamaa 2013" on arengustrateegia „Valgamaa 2010+“ täiendatud versioon, mis on koostatud Valga Maavalitsuse, Valgamaa kohalike omavalitsuste, maakonna elanike, ettevõtjate ja mittetulundussektori koostöös. Kogu tegevust koordineerib Valgamaa Arengunõukogu juhtrühm, mille juurde on moodustatud 8 valdkondlikku teemarühma:

- Juhtimine ja regionaalhaldus- esimees Madis Gross
- Majandusareng- esimees Kalev Härk, alates 25.01.2008 Ülle Juht
- Haridus- esimees Valeri Talu
- Kodanikualgatus- esimees Ivika Nõgel
- Kultuur, sport ja vaba aeg- esimees Helve Braun, alates 12.08.2008 Siiri Põldsaar
- Looduskeskkond ja keskkonnakaitse- esimees Johannes Järv, alates 10.02.2009 Alari Mägi
- Sotsiaalhoolekanne, tervishoid ja turvalisus- esimees Ülla Visnapuu
- Noorsootöö komisjon (moodustatud 12.08.2008)- esimees Siiri Liiva, alates 10.02.2009 Siiri Põldsaar

Peamisteks töövormideks olid teemarühmade töökoosolekud ja iseseisev töö, avalikud seminarid ja ajurünnakud. Teemarühmade liikmetele viidi läbi koolitus strateegilise kavandamise aluste ja vajalikkuse kohta.

Arengustrateegia koostamise protsessi nõustasid algselt Konsultatsiooni- ja Koolituskeskus Geomedia konsultant Rivo Noorkõiv ja projektijuht Kristjan Sahtel, kes on pannud kokku ka 2004. aasta versiooni antud dokumendist.

2006. aasta kevadest toimus arengustrateegia läbivaatamine, mille käigus korraldati kaks koolitus-seminari, kus lepiti kokku edasine tegevus ja täiendamine loogilise raamsüsteemi meetodika alusel.

11. detsembril 2006 kinnitas arengunõukogu "Valgamaa arengustrateegia 2010+" täiendatud versiooni, milles tuuakse välja maakonna arengu üldised eesmärgid aastani 2013 ja spetsiifilised eesmärgid aastani 2010.

17. aprilliks 2007 koostati arengunõukogu töökomisjonide poolt ja kiideti heaks arengunõukogu juhtrühma poolt tegevuskava aastateks 2007- 2010.

19. jaanuaril 2009 kiideti arengunõukogu juhtrühma poolt heaks Valgamaa koolivõrgu arengukava aastateks 2009-2013. Arengukava kinnitati Arengunõukogu poolt 9. märtsil 2009.

1.3 Ülesehitus

Arengustrateegia koosneb kolmest omavahel seotud osast:

- Valgamaa arengut mõjutavad välised ja sisesed tegurid ning nende analüüs;
- Visioon Valgamaa 2013 ja Valgamaa arengumudel
- Valga maakonna võtmevaldkonnad 2013. aastani ja võtmevaldkondade eesmärkide saavutamist toetavad tegevuskavad aastani 2010.

Valgamaa arengut mõjutavate väliste tegurite all mõeldakse maailma üldist arengut kujundavaid suundumusi ja kitsamalt Eestis toimuvaid protsesse. Valgamaad mõjutavate siseste tegurite analüüs toetub dokumendile "Valgamaa olukord ja arengusuundumused 1998–2003", mis koostati käesoleva arengustrateegia lisana. Antud dokumendis on spetsialistidest moodustatud teemarühmade poolt kirjeldatud Valgamaa eluvaldkondade arenguid viimase viie aasta jooksul ja antud hinnang olukorrale, tuues välja iga valdkonna tugevad ja nõrgad küljed, probleemid ja arenguvajadused. Analüüsid põhinevad kogutud statistikal, uuringutel, registriteabel ning spetsialistide teadmistel ja kogemustel. 2006. aasta sügisel viidi TNS Emori poolt läbi valgamaalaste rahulolu-uuring.

Dokumendi strateegia osas esitatakse Valgamaa arenguvision 2013 ja arengumudel. Visiooni kaudu sõnastatakse valgamaalaste pürgimused, tulevikupilt mida tahetakse saavutada. Arengumudelis on välja toodud maakonna võtmevaldkonnad ja valdkondlikud strateegilised peaesmärgid. Viimased on seostatud iga valdkonna sees eelisarendatavate tegevussuundade ja nende realiseerimiseks lahendamist vajavate ülesannetega. Võtmevaldkondade peaesmärkide saavutamist toetavad tegevused on välja toodud arengustrateegia tegevuskavas.

Tegevuskava sisaldab arengumudeli võtmevaldkondade peaesmärkide saavutamisele suunatud projekte, mis on koondatud valdkonniti. Tegevuskava elluviimise järjepidevuse tagamiseks viidi eelnevalt teemarühmade poolt läbi Valgamaa senise arengustrateegia tegevuskava seire, kus fikseeriti seni saavutatud ja esitati ettepanekud uue tegevuskava koostamiseks. Käesoleva arengustrateegia tegevuskava ajahorisont on aasta 2010.

2. Valgamaa üldandmed

Valga maakond asub Eesti lõunaosas. Maakonna pindala on 2046,49 km², ulatudes põhjast lõunasse 65 km ja idast läände 59 km. Valgamaa piirneb lõunas ja edelas Läti Vabariigiga (102,4 km ulatuses), idas Võru maakonna, põhja-kirdesuunas Põlva ja Tartu maakonna ning loodes Viljandi maakonnaga. Maakonna elanike arv 1. jaanuari 2009.a. seisuga on 34 241 inimest.

Valga maakond koosneb 13 omavalitsusüksusest: Helme, Hummuli, Karula, Otepää, Palupera, Puka, Põdrala, Sangaste, Taheva, Tõlliste ja Õru valdadest ning Tõrva ja Valga linnadest. Maakonna keskuseks on Valga linn.

3. Valgamaa üleilmastumise protsessis

Üleilmastumisega kaasnevad arengud mõjutavad Valgamaa tulevikku ja seda puudutavaid otsuseid. Üleilmastumine toob endaga kaasa maailma majanduslike, kultuuriliste ja poliitiliste võimukeskuste mõju järjest suureneva leviku perifeersetesse piirkondadesse. Valgamaa valikuks on leida enesele selles protsessis oma nišš, mis teda võrreldes teiste sarnaste piirkondadega eristaks ja annaks teiste ees konkurentsieelise. Valgamaa paiknemine Läänemere regiooni kasvukeskuses lisab kindlasti uusi väljakutseid. Samas ei suuna Valgamaa arenguid üksnes globaalsed protsessid. Vähemalt sama olulised on erinevate regioonide arenguid kujundavad riigisisesed protsessid.

3.1 Globaalsed trendid

Tähtsamad konkurentsivõimet kujundavad arengusuundumused on järgmised:

- **Majanduslik globaliseerumine** toob endaga kaasa kaupade, teenuste, kapitali ja tööjõu mobiilsuse kasvu, mille tulemusena võivad aset leida kiired muutused maailma eri paikades. Märksõnadeks on piirkondade kättesaadavus, majandusstruktuuri paindlikkus, töötajate kvalifikatsioon ja õppimisvõime, teadussaavutuste komertsialiseerimise suutlikkus ja oskus oma eeliseid tunda ja turustada. Eelpoolnimetatud tegurid loovad üha enam uusi lisaväärtusi, suunavad kapitali paigutamist ja tehnoloogilist arengut ning mõjutavad tööjõu kvaliteeti;
- **Haritud ja tööalaselt kvalifitseeritud rahvastik** on konkurentsivõime alus. Elukestev õppesüsteem, loominguilisus ja intellektuaalsete väärtuste juurutamine on vundamendiks piirkonna konkurentsivõime tõstmisel ja kiire arengu tagamisel. Olulised on uut kvaliteeti loovad uued lahendused ja ideed, mitte ainult vanade praktikate ülevõtmine;
- **Elukeskkonna kvaliteet, elanike keskkonnateadlikkus ja säästva arengu põhimõtete rakendamine**, mis keskkonnaprobleemide süvenedes üha enam tähtsustuvad. Piirkonna miljööväärtus saab elu- ja tootmiskeskkonna oluliseks konkurentsieeliseks. Olulisemaks muutub inimese tervist väärtustav käitumine ja vaba aja sisustamine. Kasvab inimeste ruumiline mobiilsus, otsitakse üha enam elamusi läbi turismi, sh kultuuriturismi;
- **Koostöö ja partnerlussidemed** omandavad üha suuremat osakaalu. Mõjukate strateegiliste koostööpartnerite olemasolu tõstab piirkonna mainet, konkurentsivõimet ja usaldusväarsust. Laiahaardeline ja toimiv koostöö- ning partnerlusvõrgustik on kinnituseks piirkonna elujõulisusest. Kaasaegne info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) muudab suured vahemaad partnerite vahel pea olematuteks ja loob võimalused kaugkoostööks;

3.2 Siseriiklikud arengusuundumused

Valgamaa on üks Eesti 15 maakonnast ja tema areng on tihedalt seotud Eesti ühiskonnas toimuvate protsessidega. Eestisestest arengusuundumustest on olulisimad järgmised:

- **Negatiivsed rahvastikuprotsessid** (negatiivne iive, rahvastiku vananemine) tingivad rahvastikukoormuse jätkuva kasvu. Tööikka jõudvate inimeste arvukus väheneb võrreldes pensioniealiste inimeste arvukusega;
- **Elatustaseme ja elukeskkonna kvaliteedi suur vahe keskuste ja maapiirkondade vahel** on üheks oluliseks põhjuseks elanikkonna lahkumisel maapiirkondadest. Eelistatumaks sihtpunktiks on pealinn Tallinn ja selle lähiümbrus ning regioonikeskused, kuhu on koondunud valdav osa töökohtadest. Pikemas perspektiivis saab elukoha valikul määravamaks keskkonnakvaliteet;
- **Põhja-Eesti, eelkõige Tallinn ja Harjumaa, domineerimine majanduses** teiste Eesti piirkondadega võrreldes. Investeeringud ja tootmine on kogunenud suuresti Tallinnasse või selle ümbrusesse, mille tulemusena on sealne töökohtade konkurentsivõime ja inimeste elatustase võrreldes teiste piirkondadega kõrgem;
- **Tartu kui regioonikeskuse kasvav tähtsus Valgamaa arengus.** Tartusse on koondunud enamus Lõuna-Eestiit teenindavatest riigiasutustest. Tartu on Eesti akadeemilise hariduse "tempel" ja see meelitab paljusid aktiivseid noori ka Valgamaalt ära. Lisaks on Tartus leidnud või leidmas endale töökohti üha enam inimesi kogu Lõuna-Eestist sh ka Valgamaalt. Regioonikeskusesse koonduvad üha enam oskustöölise ettevalmistamine, kaubandus-, teenindus-, meditsiini- ja meelelahutusasutused, kultuuriväärtused ja ettevõtluse tugistruktuurid üle Lõuna-Eesti;
- **Eesti kuulumine Euroopa Liitu ja NATOsse** avab uued võimalused sotsiaalseks ja majanduslikuks koheksiooniks ja tasakaalustab Venemaa survet Eesti arengule. Väliskoostöö ja -partnerlus omandavad suurema tähenduse. Konkurentsivõime suurendamiseks on oluline integreerumine koostöövõrgustikesse, mis haaravad erinevad sektorid nii traditsioonilises kui uues majanduses. Soodsa arengu korral on Eestil head võimalused transiitkaubanduseks ja turismiks ning oma toodete ekspordiks uutele turgudele, samuti Vene toorme väärindamiseks (puit ja metall);
- **Euroopa Liidu struktuurifondide vahendite kasutamine** võimaldab ühtlustada Eesti üldist arengutaset teiste Euroopa Liidu riikidega ja tasakaalustada Eesti-siseste piirkondade erisusi. Eestil on võimalik kasutada Euroopa Sotsiaalfondi, Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Põllumajanduse Arengu- ja Tagatisfondi ning Kalanduse Arendusfondi vahendeid.
- **Venemaa Loodepiirkonna, kui lähitulevikus ühe kiireima kasvukeskuse lähedus,** annab Valgamaale täiendavaid võimalusi transiidi ja ettevõtluse arenguks. Loode-Venemaal on tekkimas nii Eestile tervikuna kui ka Valgamaale uued olulised turud.

4. Visioon Valgamaa 2013

Visioon Valgamaa 2013 kirjeldab tulevikupilti, mida soovitakse.

VALGAMAA — SUUREPÄRANE PAIK ELAMISEKS, TÖÖTAMISEKS, ÕPPIMISEKS JA PUHKAMISEKS

Visioon Valgamaa 2013 sisaldab nelja tahku: kvaliteetne elukeskkond, kiiresti arenev majandus, mitmekülgsed ja kvaliteetsed haridusvõimalused ning mitmekesised vaba aja veetmise ja puhkamise võimalused.

Kvaliteetne elukeskkond — Valgamaa eesmärgiks on tagada valgamaalastele ja külalistele igati meeldiv ja turvaline elukeskkond. Sotsiaal- ja tervishoiuteenuste osutamise ümberkorraldamine tingituna rahvastikumuutustest ning hajaasustusest peab vastama kõigi valgamaalaste soovidele ning tagama teenuste kvaliteetsuse ja kättesaadavuse.

Turvaline ja puhas looduskeskkond on kvaliteetse elukeskkonna lahutamatu osa. Turvaline elukeskkond ei sünni pelgalt tänu erinevate korrakaitsestruktuuride tööle, vaid sellesse peab panustama kogu maakonna elanikkond. Eesmärgiks on tugeva naabrivalvevõrgustiku väljakujundamine ja tihe koostöö politsei, päästeameti ja elanikkonna vahel. Puhta ja puutumatu looduskeskkonna säilitamine ja loodushoid on üks Valgamaa edu pante. Looduse ilu meelitab Valgamaale puhkama paljusid ning loob miljööväärtuse siin elavatele inimestele. Siinjuures tuleb saavutada kompromiss puutumatu ja puhta looduskeskkonna ja kauni elukeskkonna vahel.

Kiiresti arenev majandus — Valgamaa sihiks on saavutada majanduse kiire ja tasakaalustatud areng, mis lähtub säästva arengu põhimõtetest kogu maakonnas. Selle tagamiseks toetatakse igakülgset kohalikku ettevõtlust nii maa- kui linnapiirkondades, luuakse võimalused tööstusalade tekkeks ning soodustatakse majandusklastrite arengut. Lisaks traditsioonilistele tööstusharudele nagu puidutööstus, põllumajanduslik tootmine ning metalli- ja kergetööstus pööratakse rohkem tähelepanu teadmismahukale ja innovatiivsele tootmisele. Majanduse kiire areng tagab elatustaseme tõusu, loob juurde uusi töökohti ning meelitab maakonda haritud ja noori spetsialiste.

Mitmekülgsed ja kvaliteetsed haridusvõimalused — Valgamaa sihiks on pakkuda oma elanikele eelkõige kvaliteetset ja konkurentsivõimelist alg-, põhi- ja gümnaasiumiharidust, mis tagab head võimalused edasiõppimiseks ja loob eeldused edukaks toimetulekuks. Valgamaa Kutseõppekeskus koolitab spetsialiste vastavalt Valgamaa ettevõtjate vajadustele. Tulemuslik koostöö Valgamaa ettevõtjatega kindlustab hea ülevaate kohalikust tööjõuturust ja aitab paindlikult ja operatiivselt kujundada Kutseõppekeskuse õppekavasid. Valgamaa pakub mitmekülgeid huvihariduse võimalusi erinevate huviringide ja -koolide näol. Lisaks rakendatakse maakonnas üha enam elukestva õppe põhimõtteid ja soodustatakse täiskasvanute täiend- ja ümberõpet.

Mitmekülgsed vaba aja veetmise ja puhkamise võimalused — Valgamaa on tuntud oma suurepärase puhkamis- ja vaba aja veetmise võimaluste poolest. Talvepealinn Otepää on kogunud kuulsust oma maailma tasemel suusaradade ja spordivõistlustega. Järjest enam avastatakse ka Otepää mäesuusavõimalusi välituristide seas. Ka Tõrva-Helme piirkond ning

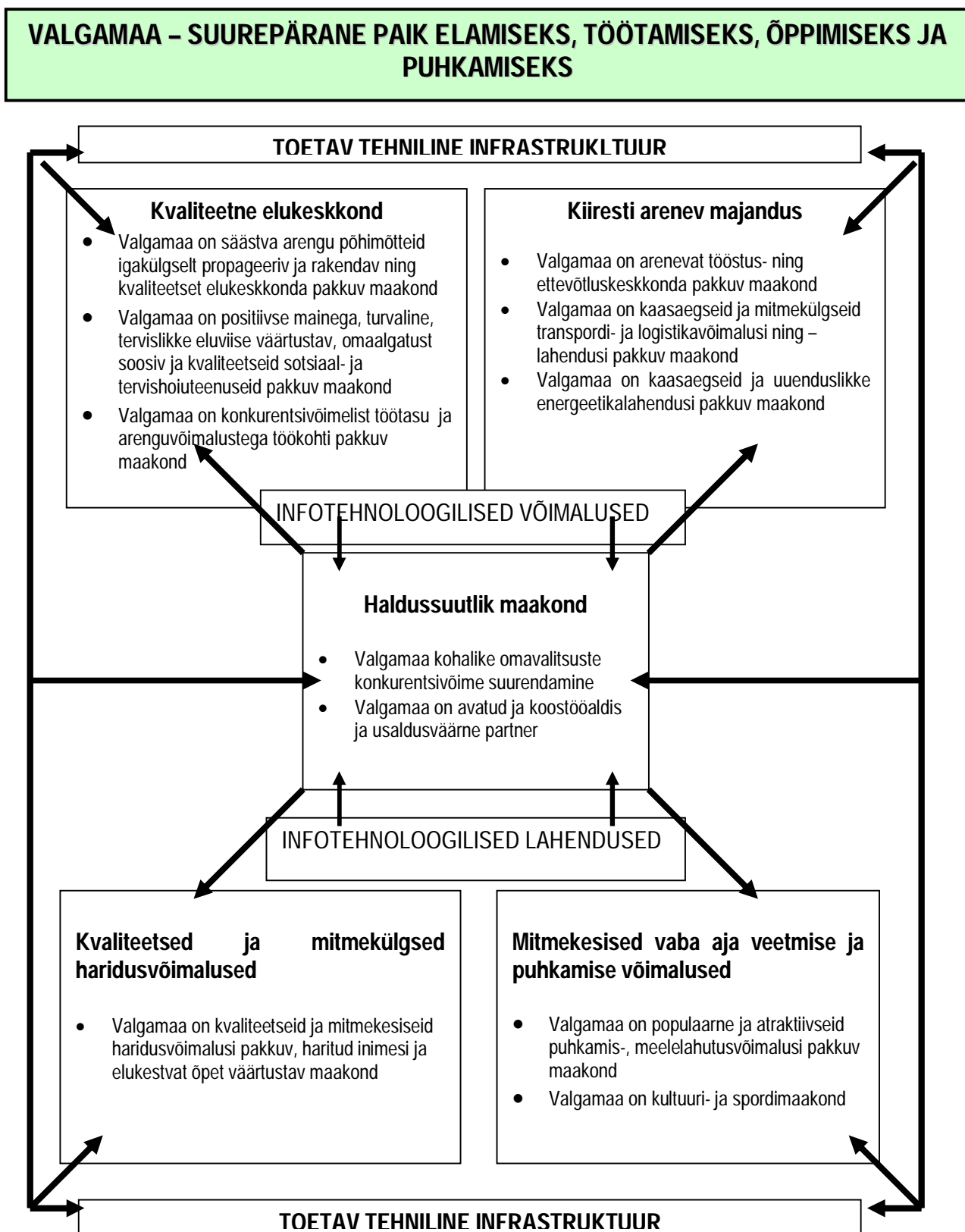
Valga ümbrus on rikkad vaatamis- ja loodusväärsuste poolest. Valgamaa sihiks on pakkuda oma elanikele ja külalistele meeldejäävaid elamusi Valgamaad avastades.

Samuti on Valgamaa rikas oma kultuurisündmuste poolest. Iga-aastaselt korraldatakse mitmeid traditsioonilisi maakondliku ja kohaliku tähtsusega kultuuriüritusi. Valgamaa on tuntust kogunud ka rahvusvahelise tähtsusega spordi ja kultuuri suurürituste läbiviimisega.

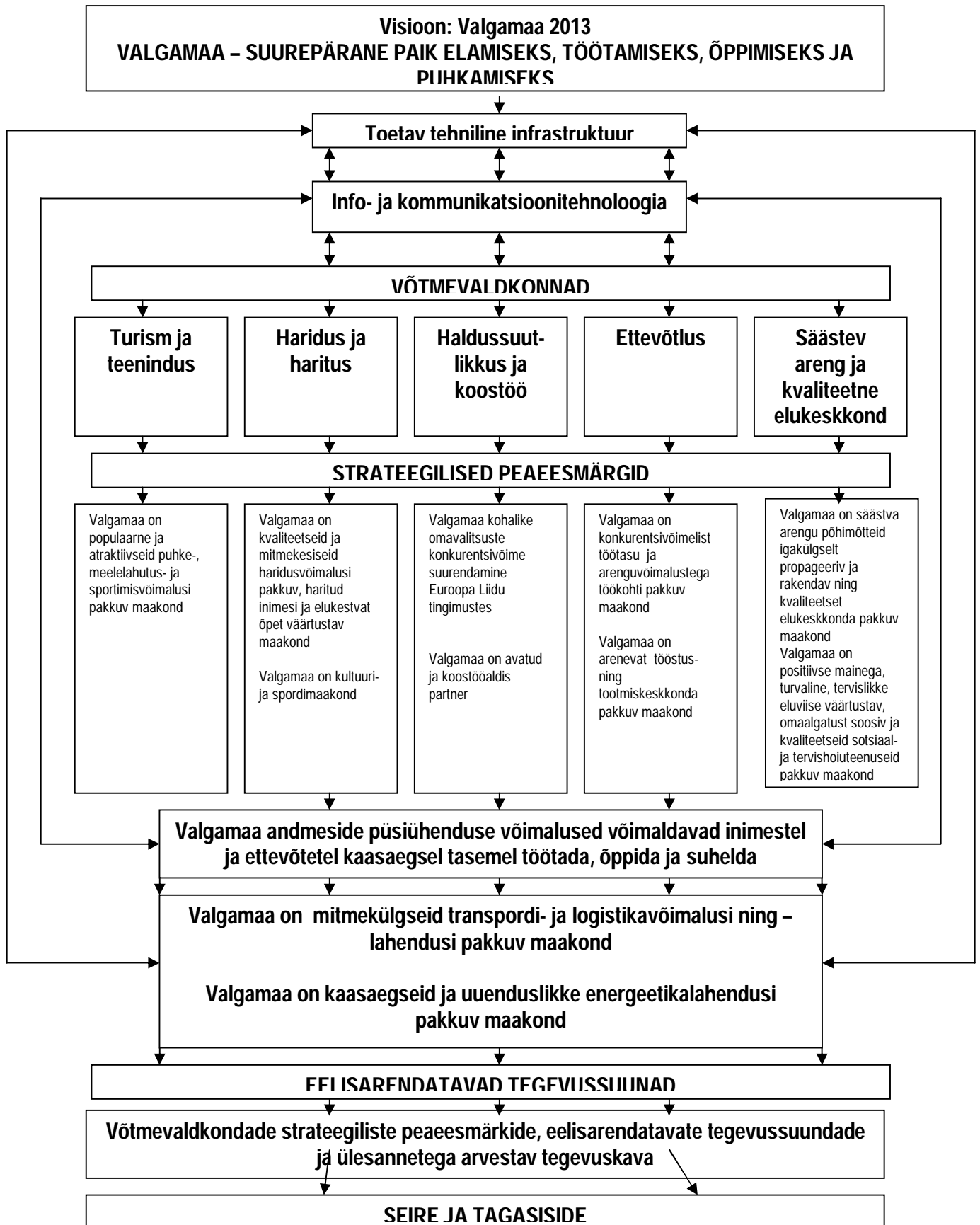
Joonis 1: Visioon Valgamaa 2013

VALGAMAA – SUUREPÄRANE PAIK ELAMISEKS, TÖÖTAMISEKS, ÕPPIMISEKS JA PUHKAMISEKS	
Kvaliteetne elukeskkond • Puhas looduskeskkond • Arenenud sotsiaalhoolekande- ja tervishoiuteenused • Turvaline elukeskkond • Head töövõimalused • Positiivne maine	Kiiresti arenev majandus • Arenev ja mitmekülgne ettevõtlus • Tööstusalad • Transiit ja logistika • Aktiivne tööturupoliitika • Traditsiooniliste kõrval ka uuenduslikud majandusharud
Mitmekülgsed vaba aja veetmise ja puhkamise võimalused • Atraktiivsed turismitooted ja kultuurisündmused • Mitmekülgsed vaba aja veetmise võimalused • Rahvusvahelised suurüritused • Talvepealinn Otepää	Kvaliteetsed ja mitmekülgsed haridusvõimalused • Kvaliteetne üld- ja kutseharidussüsteem • Elukestva õppe põhimõtete rakendamine • Mitmekülgsed täiend- ja ümberõppe võimalused • Mitmekülgsed huvihariduse võimalused

Joonis 2: Valgamaa visioon, strateegilised eesmärgid ja neid toetav keskkond

Joonis 3: Valga maakonna arengumudel

Lähtudes Valgamaa olukorrast, olemasolevatest ressursidest, Valgamaa SWOT-analüüsist (LISA 4) arengutrendide analüüsist (LISA 5), visioonist ning toetudes loogilise raamsüsteemi meetodikale, joonistuvad välja Valgamaa arengu võtmevaldkonnad. Maakonna arengut käsitlev ajakohane statistika on koondatud Valgamaa aastaraamatutesse. Aastaraamatutega on võimalik tutvuda internetis aadressil www.valgamaa.ee.

5. Valga maakonna võtmevaldkonnad 2013. aastani

5.1 Kvaliteetsed ja mitmekülgsed haridusvõimalused

Võtmevaldkonna koostamise eest vastutas arengunõukogu hariduse ja noorsootöö komisjon (esimees Valeri Talu)

Olulisemad raamdokumendid:

Valgamaa arengustrateegia „Valgamaa 2010+“;

„Üldharidussüsteemi arengukava aastateks 2007-2013“ (eelnõu);

„Riigikutseõppeasutuste ümberkorralduste kava aastateks 2005-2008“;

„Eesti kutseharidussüsteemi arengukavast aastateks 2005-2008“;

„KVB Lõuna-Eesti piirkonna kutsehariduse arengukava“

„Eesti noorsootöö kontseptsioon“;

„Noorsootöö strateegia 2006-2013“;

„E-õppe arengukava 2006-2009 „Õppiv Tiiger““;

„Elukestva õppe strateegia aastateks 2005-2008“;

„Riigi eelarvestrateegia 2007-2010“ ja vajalikud valdkondlikud rakenduskavad Euroopa Liidu järgmise eelarveperioodi 2007-2013 toetuste kasutamiseks.

Teisi, kas siis Riigikogu, Valitsuse või erinevate ministeeriumide poolt kinnitatud arengukavasid kasutati vähe, sõltuvalt sellest, kuidas valdkond on seal esindatud. Euroopa üldisi arengusuundi käsitlevaid strateegilisi dokumente arvestati riiklike arengukavade kontekstis.

Paraku kõikides valdkondades riiklike arengukavasid eraldi pole ja neid valdkondi on käsitlenud üldisemates arengukavades, näiteks alusharidus või erivajadustega laste õpe.

Taustainformatsioon valdkonnast:

Alusharidus

Koolieelseid lasteasutusi – lasteaedu, lasteaed-alkoole, lasteaed-põhikoole ning eelkoolirühmi koolide juures (*edaspidi lasteaiad*) oli 2005/2006 õppeaastal maakonnas kokku 23. Nendes käis 1221 last ja tegutses 68 rühma. Lasteaedades 22 olid munitsipaallasteaiad ja üks oli eralasteaed (Hellenurme). Lasteaedades töötas kokku 182 pedagoogi, nendest kõrgharidusega 48, kesk-eri haridusega 112 ja keskharidusega 22. Hea on nentida, et lasteaiad on kõikidel kohalikel omavalitsustel. Samas aga oli lapsi järjekorras ikkagi ca 300, nendest põhiosa moodustasid Valga linna lapsed – ca 230 last. Kuid järjekord oli ka teiste kohalike omavalitsuste lasteaedades – kokku 7-s omavalitsuses. Sellest tulenevalt on alushariduse valdkonnas tõstatatud ühe eesmärgina kindlustada lasteaiakoht kõikidele soovijatele.

Põhi- ja keskharidus

2005/2006 õppeaastal tegutses Valgamaal 22 munitsipaalkooli, nendest 6 algkooli, 9 põhikooli, 7 gümnaasiumi/keskkooli, nendest üks täiskasvanute gümnaasium (Valga Kaugõppegümnaasium). Riigikoole oli 3: Valga Internaatkool, Helme Sanatoorne Internaatkool ja Valgamaa Kutseõppekeskus, erakoole üks – Audentese Erakooli Otepää filiaal.

Kohaliku omavalitsuse otsusel lõpetas 2006/2007 õppeaastast tegevuse Koikküla Lasteaed-Algkool. Selle otsusega korraldati ümber nii Hargla Põhikool kui ka Koikküla Lasteaed-Algkool

ja moodustati nende baasil Hargla Kool ning Hargla Kooli lasteaed asukohaga Koikkülas. Alates 1999/2000 õppeaastast on suletud või ümber korraldatud kokku 8 kooli.

Õpetajaid oli 2005/2006 õppeaastal koolides kokku 546, nendest täiskoormusega töötavaid 357. Mehi töötas kokku õpetajana 98 ja naisi 448. Enim õpetajaid oli vanuses 36-45 aastat – 163 ja vanuses 46-55 aastat – 152. Õpetajaid vanuses kuni 35 aastat oli 128. Töötavaid pensionäre oli 58. Hariduse järgi oli kõrgharidusega õpetajaid 428, keskharidusega 81 ja keskharidusega 37. Staaži poolest olid selgelt ülekaalus õpetajad staažiga üle 15 aasta – 321. Kuni 5 aastase staažiga õpetajaid oli 94. Ametijärkude poolest olid ülekaalus õpetajad – 390, vanemõpetajaid oli 88 ja õpetaja-metoodikuid 11. Kvalifikatsioonita õpetajaid töötas kokku 35. Noori õpetajaid tuli koolidesse 4.

Igapäevases koolielus on väga määravaks toimivad tugisüsteemid, mis eeldavad lisaks tavapärasele huvijuhile ja infojuhile erialaspetsialistide – logopeedid, psühholoogid, sotsiaalpedagoogid, õpilasnõustajad, abiõpetajad – rakendamist. Erialaspetsialistid töötasid erineva töökoormusega sõltuvalt kooli suurusest, vajadusest ja kohalike omavalitsuste otsustest. Huvijuhid olid peaaegu kõikides põhikoolides ja gümnaasiumides, v.a. Lüllemäe ja Riidaja. Infojuhte töötas 12, logopeede oli 13, sotsiaalpedagooge oli 8, psühholooge 5 ja abiõpetajaid 2.

2005/2006 õppeaasta alguses õppis Valgamaa koolides kokku koos riigikoolidega ja kutseõppekeskusega 5492 õpilast, nendest munitsipaalkoolides 4736. Päevase õppevormiga munitsipaalkoolide I kooliastmes (1.-3.klass) oli õpilasi 1047 (pole arvestatud toimetuleku ja hooldusklassi õpilasi – Otepää G-s ja Valga PK-s), II kooliastmes (4.-6.klass) 1250, III kooliastmes (7.-9.klass) 1552 ja gümnaasiumiastmes 781. Võrreldes eelneva 2004/2005 õppeaastaga vähenes õpilaste arv 265 õpilase võrra.

1.klassi astus kokku 375 õpilast, nendest munitsipaalkoolides 364. Võrreldes sündidega 1998. aastal (376 last) on oli see 12 õpilase võrra väiksem. Sündide arv on üks olulisemaid aluseid õpilaste arvude prognoosimisel.

Kutseharidus

Kutsekoolidest tegutseb Valgamaal Valgamaa Kutseõppekeskus, mille ülesandeks on luua õpilastele võimalused eluks ja tööks vajalike teadmiste, osakuste omandamiseks ning valmistada ette kvalifitseeritud kaadrit arvestades piirkonna tööturuvajadust. Hetkel on koolil kaks osakonda asukohaga Valgas ja Helmes. Riigi kutseõppeasutuste võrgu ümberkorraldamise kava aastateks 2005-2008 ja Poliitikauuringute Keskuse PRAXIS uuring kutseõppeasutuste võrgu korraldamise kohta näevad ette Valgamaa Kutseõppekeskuse koolituskohtade koondumist Valga linna aastaks 2008.

Kutseõppekeskuse tegevusaladeks on:

kutseõpe erinevates õppevormides; (vt allpool)

täiskasvanute tööalase koolituse korraldamine (aastas ca 600 koolitatavat);

kutse- ja karjäärinõustamise korraldamine;

huvihariduse võimaldamine kooli õppebaasides.

2006/2007 õppeaastal on Valgamaa Kutseõppekeskuses 9 kutsevaldkonda 11 erialaga – autode ja masinate remont, tšiler, kaubaveod ja -käsitlemine, kokk, rõivaõmblemine, rätsepatöö, müüja, sotsiaalhooldus, turismikorraldus, veokorraldus, palkmaja ehitus, toateenija. Taotletakse juurde metallitöö valdkonda.

Õppevormid on kas töökoha- või koolipõhised, osalise või päevase õppevormiga:

- kutsealane eelkoolitus;
- kutseõpe gümnaasiumis;
- kutseõpe koolikohustusliku ea ületanud põhihariduseta isikutele;
- kutseõpe põhihariduse baasil;
- kutsekeskharidusõpe;

. kutseõpe keskkooliduse baasil.

2006/2007 õppeaasta sügisel õpib erinevates õppevormides kokku 607 õpilast, nendest Valgas 355, Tsirguliina Keskkoolis 37 ja Helmes 215. Kolmandik õpilastest on Valga linna õppurid ja viiendik väljastpoolt maakonda ja ülejäänud maakonnast.

Õpetajaid on kokku 52, nendest täiskoormusega 21, mehi 16, naisi 36. Kõrgharidusega 39. Vanuses kuni 35 on 10 õpetajat, 36-45 28 ja 46-63 13, pensionäre 5.

Hetkel on alustatud aktiivset tegevust, et rajada Valga linna uus 400-500 kohaga kaasaegne õppekompleks koos 100 kohalise õpilaskoduga. Õppekompleksi asukohaks on valitud riigiomandis olev maatükk nn Ilmajaama kinnistu ja selle ümbrus pindalaga ca 3 ha. On algatatud Ilmajaama maa-ala detailplaneeringu muutmine.

Kutseõppekeskusele on tihe koostöö Valga Linnavalitsusega, kellega on sõlmitud mitmed lepingud erinevate projektide kaasfinantseerimiseks. Valga linnal on jätkuv huvi Valga Kaugõppegümnaasiumi õppe korraldamisel koostöös kutseõppekeskusega 120 õpilasele. Läbiviidud küsitluses Valga linna üldhariduskoolide lapsevanemate hulgas pidas 80% vastajatest vajalikuks mitmekülgse kutseõppe olemasolu Valga linnas.

Huvi kutseõppe omandamise võimaluste vastu on Läti-Valka rajoonil, kuid senini on läbivõetud takerdunud kesiste õppimisvõimaluste ja rahastamisküsimuste taha.

Koostöös üldhariduskoolidega toimub õpilaste kutsealane eelkoolitus Otepää Gümnaasiumis, Tsirguliina Keskkoolis, Valga Põhikoolis ja Valga Kaugõppegümnaasiumis.

Oluline on koostöö ettevõtjatega, kellega toimub erialade arendamine, osalemine õppekava täitmisel praktika baasidena ja õppekeskuse pedagoogilise personali stažeerimine ettevõtetes.

Tihe on koostöö tööturuametiga täiskasvanute täiend- ja ümberõppe korraldamisel.

Probleemiks on Helme valla poolt 2006. aasta lõpus algatatud initsiatiiv lahtuda Valgamaa Kutseõppekeskusest Helme osakond ja moodustada selle baasil Helme Kutseõppekeskus.

Põhjalikumalt käsitletakse kutsehariduse arendamist Valgamaa Kutseõppekeskuse arengukavas.

Huviharidus

Käesolevas arengukavas käsitletakse noorsootöö valdkonnast vaid huvitegevust koolides. Põhjalikumalt kajastatakse noorsootöö valdkonda Valgamaa noorsootöö arengukavas.

Valgamaa koolide huvitegevuse hetkeolukord lähtudes 2005/2006 õppeaastast on järgmine:

2005/2006 õppeaastal pakkusid huvialast haridust kõik 22 munitsipaalkooli ja 3 riigikooli.

Koolides tegutses kokku 318 huviringi 6832 osalejaga: 1.-3.klassist 2087 osalejat, 4.-6.klassist 2213 osalejat, 7.-9.klassist 1883 osalejat, 10.-12.klassist 649 osalejat. 16-nes koolis tegutseb 41 noorteühendust, milles osaleb 721 õpilast. Neist suuremad: õpilasmavalitsused 15-nes koolis (240 õpilast), kodutütred 6-s koolis (99 õpilast), noorkotkad 6-s koolis (110 õpilast), T.O.R.E 5-s koolis (125 õpilast).

Valga Maavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna koordineerimisel toimus 2005/2006 õppeaastal 18 maakondlikku üritust, millest 7 leidsid väljundi ka vabariiklikul tasandil.

Huvijuhid töötavad 16-nes Valgamaa koolis.

Erivajadustega laste õpe

Hariduslike laste õpeks on maakonnas kaks vastavat kooli: Valga Internaatkool ja Helme Sanatoorne Internaatkool.

Valga Internaatkool on üldhariduskool, kus õpetamine toimub lihtsustatud õppekava alusel ja toimetulekuõppekava järgi. Valga Internaatkool teenindab õpilasi üle Eesti. Kooli õppetöö toimub kahes keeles: eesti keeles (alates 2005/2006 õa) ja vene keeles. Koolis töötavad kvalifitseeritud erialaspetsialistid.

Koolis õpib ca 70 õpilast, nendest 16 eestikeelset õpilast. Hetkel töötatakse liitklassidena, eraldi klassid on 8. ja 9. klass ning töötab toimetulekuklass. 2007/2008 õppeaastast soovib kool avada ka hooldusklassi. Valga Internaatkoolis on rakendatud järgmised tugisüsteemid: õpetajate konsultatsioonid, pikapäevarühm, individuaalsed õppekavad, õpirühmad kasvataja

juhendamisel õpilaskodu õpilastele ja koduõpe. Õpilaste kõigekülgseks arendamiseks on koolis korraldatud korrektsioonilise töö eesmärgil lisaks õppekavale ravivõimlemine, psüühiliste protsesside korrektsiooni tunnid ning logopeediline abi eesti ja vene keeles. Kool pakub õpilastele ka mitmekülgset huviharidust. Valga Internaatkoolil on koostöös maakondliku nõustamiskomisjoniga eeldusi areneda Valga Õpiabi-ja Nõustamiskeskuseks.

Helme Sanatoorne Internaatkool on kool krooniliste haigustega lastele. Teeninduspiirkond on kogu Eesti ning koolis on õpilasi peaaegu kõigist maakondadest. Õpilaste optimaalne arv on ca 100-110, käesoleval hetkel õpib koolis 103 õpilast 1.-9. klassini. Lapsed põevad bronhiaalastmat, retsideeruvat bronhiiti, respiratoorset allergeosi ja allergilist dermatiiti. On reumaatilisi ning südame-ja neeruhaigusi põdevaid lapsi. Õpilased õpivad riikliku õppekava järgi ja vajadusel lihtsustatud õppekava järgi. Õppeperioodil on lapsed osalisel riiklikul ülalpidamisel. Õpilastele võimaldatakse koolis õpiabi. Koolis töötavad logopeed, parandusõppepetajad, arst, kooliõed ja füsioterapeut. Koolis on mitmekülgne huvitegevus, korraldatakse ekskursioone ja külastatakse kultuuriüritusi.

(Õpi)laste suunamiseks ja nõustamiseks on moodustatud maavalitsuse juurde nõustamiskomisjon. Keha-, kõne-, meele- ja vaimupuuetega ning eriabi vajavatele inimestele tagab kohalik omavalitsus võimaluse õppida elukohajärgses koolis. Vastavate tingimuste puudumisel tagavad riik ja kohalik omavalitsus õigusaktides ettenähtud korras ja tingimustel neile õppimisvõimalused selleks loodud õppeasutustes.

Õppe-ja kasvatusasutuse tüüp või õppevorm määratakse või soovitatakse erivajadustega inimestele meditsiiniliste, psühholoogiliste ja pedagoogiliste uuringute põhjal maakondliku nõustamiskomisjoni otsusega. Mitmes Valgamaa koolis õpivad õpilased lihtsustatud õppekava järgi ning Otepää Gümnaasiumis tegutseb ka toimetulekuklass. Valga linna lasteaias Walko töötab arendusrühm. Erivajadustega lastega peavad tegelema kvalifitseeritud erialaspetsialistid. 2006. aasta sügisel läbi viidud küsitlusest Valgamaa koolidele ja lasteaedadele selgus, et koolides ja lasteaedades on suur puudus logopeedidest ja eripedagoogidest ning vajatakse ka abiõpetajaid. Probleeme on ka psühholoogi ja psühhiaatri teenuste kättesaadavusega piirkonnas.

Valgamaa nõustamiskomisjonile laekus 2005 aastal 57 taotlust. Nõustamiskomisjoni poole abi ja nõu saamiseks pöördub aga tunduvalt rohkem lapsi, vanemaid ja haridusasutusi.

Varajane märkamine ja sekkumine on tähtis valdkond nii hariduspoliitiliselt kui hariduslike erivajadustega lastega tehtavas töös. Varajase sekkumise eesmärk on toetada last, perekonda ja valdkonnaga tegelevaid asutusi. Tulenevalt eeltoodust nähakse arengukavas olukorra parendamiseks maakondliku nõustamiskeskuse loomist. Maakondlik nõustamiskomisjon ja Valga Internaatkool teevad alates 2006. aasta sügisest tihedat koostööd nimetatud keskuse loomiseks Valga Internaatkooli. Loodava keskuse eesmärk on teenindada Valgamaa koolides õppivaid hariduslike erivajadustega õpilasi, nende õpetajaid ja lapsevanemaid.

Valgamaa alaealiste komisjon. Alates 2005. aasta septembrist töötab Valgamaal lisaks maakondlikule komisjonile ka Tõrva piirkonna (Tõrva linn, Helme vald ja Põdrala vald) alaealiste komisjon. Tõrva teeninduspiirkonnas elab 1007 alaealist, Valgamaa alaealiste komisjoni teeninduspiirkonnas elab 4388 alaealist. Komisjonide põhiülesandeks on oma haldusterritooriumil alaealistega tehtava kriminaalpreventiivse töö koordineerimine, samuti alaealistele õigusrikkujatele määratud mõjutusvahendite kohaldamise abil nende elu korraldamine ja alaealiste järelevalvetuse ning õigusrikkumisi soodustavate tegurite vähendamine. Kasvatuse eritingimusi vajavatele lastele tagavad riik ja kohalik omavalitsus võimaluse õppida selleks loodud õppeasutuses, kindlustades nende täieliku ülalpidamise

õigusaktides ettenähtud korras ja tingimustel. Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste kooli suunamise otsustab kohus komisjoni taotluse alusel. Hariduse hetkeolukorda on täpsustatud Valgamaa koolivõrgu arengukavas aastateks 2009-2013 (LISA 8).

Hariduse valdkonna eesmärgid

Kvaliteetsed ja mitmekülgsed haridusvõimalused

Üldeesmärk: Kõikide laste koolivalmidus kooliminekul on saavutatud

Spetsiifilised eesmärgid:

- Kõikidele soovijatele on tagatud lasteaiakohad
- Lasteasutuste õppekavad on koostatud laste arenguvajadusi ja individuaalsust arvestades
- On tagatud võimalus abi saamiseks eripedagoogide ja nõustajate poolt

Üldeesmärgid:

- Kõigil lastel on tagatud võimalused kvaliteetse põhi- ja keskkhariduse omandamiseks
- Valgamaa üldhariduskoolid on õppivad organisatsioonid

Spetsiifilised eesmärgid:

- Väljalangevus põhikooli III astmest on väiksem kui 1%
- Koolide konkurentsivõime on paranenud: põhikooli lõpetamisel vähemalt 95% lõpetajatest jätkavad keskkhariduse omandamist kas gümnaasiumides või kutseõppeasutustes ja vähemalt 50% gümnaasiumide lõpetajatest jätkavad õpinguid kõrgkoolides
- Koolides töötavaid kvalifikatsiooninõuetele mitte vastavaid õpetajaid on vähem kui 3%
- Koolides on turvaline õpikeskkond: koolid vastavad tervisekaitse ja päästeteenistuse nõuetele (100%)
- Koolides on kaasaegne õpikeskkond: kõikides keskkoolides ja gümnaasiumides on rakendunud e-kool, pooled tööõpetuse klassidest on varustatud ainekava täitmiseks vajalike vahendite ja seadmetega
- Koolivõrk on korrastatud vastavalt kehtivale arengukavale

Üldeesmärk: Valgamaa Kutseõppekeskus valmistab ette kvalifitseeritud kaadrit arvestades piirkonna tööturuvajadust

Spetsiifiline eesmärk:

- Valgas on uus õppekompleks. Koolis õpib vähemalt 500 õpilast
- Koolis töötavad kvalifitseeritud õpetajad ja eriala spetsialistid
- Valgamaa ettevõtjate vajadused õpetatavate erialade osas on paranenud
- Valgamaa KÕK lõpetajad leiavad töökoha
- Kutseõppekeskus tagab täiend- ja ümberõppevõimalused kõikidele soovijatele arvestades tööturu muutusi. Erinevates koolitustes osaleb aastas vähemalt 600 õppurit
- Kutseõppekeskuse juures toimib ettevõtluseinkubaator

Üldeesmärk: Võimaldada kvaliteetse huvihariduse kättesaadavus Valgamaa noortele

Spetsiifilised eesmärgid:

- Kohalikud omavalitsused on loonud noortele võimalused huvihariduseks võttes arvesse nende soovid. 80% noortest osaleb oma soovist lähtuvas huviringis. Huviringi minekuks/tulekuks ei kulu üle 30 minuti.
- Koolides töötavad huvialajuhid vastavad kvalifikatsiooninõuetele
- On moodustatud ja toimib koostöövõrgustik maakonna noorsootöötajatest, huvialajuhtidest ja huviringide juhendajatest
- Toimub omavalitsuste vaheline koostöö huvikooli rahastamisel, osalustasu ei sõltu noore elukohast

Üldeesmärk: Kõigile hariduslike erivajadustega (HEV) lastele on tagatud õppimine eelkõige elukohajärgses või selleks loodud haridusasutuses

Spetsiifilised eesmärgid:

- Kõiki HEV lapsi on märgatud ja neile on tagatud õppimisvõimalused eelkõige elukohajärgsetes haridusasutustes
- On loodud maakondlik nõustamiskeskus eripedagoogide, psühholoogide, teiste erialaspetsialistide ja nõustajatega kõigile soovijatele

5.2 Kvaliteetne elukeskkond ja säästev areng

Võtmevaldkonna koostamise eest vastutas arengunõukogu looduskeskkonna ja keskkonnakaitse komisjon (esimees Johannes Järv)

Keskkonna arengud suunavad peamised strateegilised dokumendid:

Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“;

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2010;

Eesti keskkonnategevuskava 2004-2006,

Ühtekuuluvusfondi kasutamise kava keskkonnasektoris 2004-2006.

Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2010

Eesti metsanduse arengukava aastani 2010

Riiklik programm "Eesti NATURA 2000" kinnitamine aastateks 2000-2007

Aastateks 2000-2007 koostatud riikliku programmi "Eesti NATURA 2000" II etapi (2003-2007) tegevuskava

Eesti metsapoliitika

Üleriigiline jäätmekava

Valgamaa jäätmekava

Valdade jäätmekava

Rahvusvahelise tähtsusega märgalade, eriti veelindude elupaikade konventsiooni täitmise riiklik programm

Ühtekuuluvusfondi kasutamise kava keskkonnasektoris 2004-2006

Eesti looduskaitse arengukava aastani 2035

Kvaliteetse elukeskkonna ja säästva arengu valdkonna eesmärgid

Üldeesmärk: Valgamaa on säästva arengu põhimõtteid rakendav ning kvaliteetset elukeskkonda pakkuv maakond

Spetsiifilised eesmärgid:

- Puhas põhja- ja pinnavesi
- Toimiv maakondlik jäätmemajandus
- Maastike, elustiku ja metsade bioloogiline mitmekesisus.
- Valgamaa elanike hulgas on kõrge keskkonnateadlikkus
- Loodussäästliku põllumajanduse osakaalu kasv

- Atraktiivne ja heakorrastatud elukeskkond külades, alevites, alevikes, linnades.

Üldeesmärgid:

- Keskmine energiatarve hoone ruutmeetri kohta on vähenenud ning hoonete sisekliima on paranenud
- Taastuvate energiaallikate kasutamine on suurenenud
- Elanike ja ettevõtjate kulud energiale on vähenenud

Spetsiifilised eesmärgid:

- Tutvustada kaasaegseid ehitustehnoloogiaid, eelkõige passiivmaja tehnoloogiat
- Energiatõhususe miinimumnõuete täielik täitmine ehitamisel
- Teostada pilootprojekte uute energiasäästutehnoloogiate propageerimiseks
- Tutvustada taastuvate energiaallikate (biokütused, päikesekollektorid, tuuleturbiinid jmt.) kasutamise kaasaegseid tehnoloogiaid
- Töötada välja ja rakendada toetuskeemid energiasäästu tagavate renoveerimis- ja ehitusprojektide teostamiseks
- Ehitajad ja arendajad soovivad kasutada ning tellijad oskavad nõuda energiasäästlikke tehnoloogiaid ja ehitusmaterjale, mis annavad hoonete eluea jooksul olulise rahalise säästu

5.3 Inimareng

Võtmevaldkonna koostamise eest vastutas arengunõukogu kultuuri, spordi ja vaba aja komisjon (esimees Helve Braun);

Sotsiaaltoetuste, tervishoiu ja turvalisuse komisjon (esimees Ülla Visnapuu);

Kodanikealgatuse komisjon (esimees Ivika Nögel);

Kultuuri, spordi ja vaba aja komisjon (esimees Helve Braun)

Arengudokumendid:

Sotsiaalse kaasatuse riiklik tegevuskava aastateks 2004-2006

Riiklik tööhõiveprogramm 2005-2006

HIV/AIDSi ennetamise riiklik strateegia 2006-2015

Südame- veresoonehaiguste ennetamise riiklik strateegia 2005-2020

Laste õiguste tagamise strateegia tegevuskava 2006

Hooldusravivõrgu arengukava 2004-2015

Laste ja erivajadustega inimeste hoolekande programm aastateks 2004-2006

EN tegevuskava puuetega inimeste integreerimiseks ühiskonda 2006 – 2015

Valgamaa Partnerluskogu strateegia 2006-2013 „Elujõuline Valgamaa“

Sotsiaalse kaasatuse riiklik tegevuskava aastateks 2004-2006

Kodanikealgatuse toetamise arengukava aastani 2010

Eesti riigi kultuuripoliitika põhialused

Vabariigi Valitsuse tegevuskava riigi kultuuripoliitika elluviimisel

Muuseumiseadus

21. sajandi muuseumid. Arengu põhisuunad 2006 – 2015 Valga Muuseumi arengustrateegia 2006-2010 ja tegevuskava 2006-2008

Rahvaraamatukogu seadus

Spordiseadus

Liikumisharrastuse strateegiline arengukava 2006 - 2010

Muinsuskaitse seadus

Taustainformatsioon valdkonnast:

Inimarengu teema hõlmab antud arengustrateegia kontekstis Valgamaa elanike tervise, sotsiaalse kindlustunde, vaba aja veetmise võimaluste ning kodanikuaktiivsuse kvaliteedi

tõusu. Maakond saab edukalt toimida vaid siis, kui siin elavad terved inimesed, kelle hea tervis, majanduslik olukord ning eluhoiak võimaldavad kaasa lüüa enda, oma pere ning kodukandi elujärje paremaks muutmisel. Samuti on inimarengu aluseks valgamaalaste turvatunne, võimalus teenida töist tulu ning kindlus selles, et halvematel aegadel võivad nad arvestada kogukonna, omavalitsuse ning riigi toe ning hoolivusega. Jätksuutlik inimareng eeldab ühiskonna kui terviku ja tema üksikosade toimimise tasakaalustamist.

Tööpuudus on Valgamaal suureks probleemiks. Viimase 5 aasta jooksul on tööpuudus Valgamaal olnud Eesti keskmisest oluliselt suurem, ulatudes hetkel 14,2%-ni (Eesti keskmine on 13%). Registreeritud töötutest 80% on riskirühma kuuluvad inimesed (pikaajalised, noored, 55 aastased ja vanemad, mitte eesti keelt oskavad, vanglast vabanenud jne). Tootuse tase on 3,3% registreeritud töötutest (Eesti keskmine 1,4%). Valgamaa leibkondade keskmine netokuusissetulek leibkonna liikme kohta jääb alla Eesti keskmisest, olles 2005 aastal 2653,3 (Eesti keskmine 2005 a. 3475,5 krooni).

Valgamaa omavalitsuste juures töötab 23 sotsiaaltöötajat, mida on maakonna vajadusi arvestades vähe. Täiendavalt oleks vaja tööle rakendada lastekaitsetöötajaid. Maakonna sotsiaalhoolekandesüsteem (ka erinevad teenused) vajab täiustamist. Maakonnas tegutseb 12 hoolekandeadustust, sh erihoolekandeteenust pakub 2 asutust — MTÜ Paju Pansionaadid ja MTÜ Valgamaa Tugikeskus ning laste asendushooldusteenust 2 asutust SA Taheva Sanatoorium ja Valga Lastekodu Kurepesa. Valgamaal on arvele võetud 77 sotsiaaleluruumi. Sotsiaaleluruumid on Otepää, Sangaste ja Tõlliste vallas ning Valga linnas.

Rahva tervis ja arstiabi:

Inimese pika ja kvaliteetse elu kindlustab haiguste ennetamisele, tervise väärtustamisele ja tervislikele eluviisidele suunatud avaliku arvamuse kujundamine ning elanikele õigeaegse ja asjakohase arstiabi andmine. Esmatasandi arstiabi tagavad Valgamaal 17 perearsti ja 3 abiarsti, kes üldjoontes katavad valgamaalaste vajadused esmase arstiabi järele. Kvaliteetsema teenuse tagamiseks on vajalik vähemalt ühe nimistu avamine Valga linna kuna Valgamaal on 6 perearsti nimistut, millesse on kantud üle 2000 isiku. Eriarstiabi kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamiseks töötab maakonnas kaasaegsetele tingimustele vastav üldhaigla - AS Valga Haigla. Võrreldes varasemaga on haiglaravi kestus viimastel aastatel lühenenud ligi kaks korda. Uute ja efektiivsemate ravivõimaluste kasutuselevõtt suurendab võimalusi haigete raviks, kuid paneb samas ka senisest suurema vastutuse ja koormuse esmatasandi arstiabile. Tervishoiusüsteemi tõhusaks toimimiseks on oluline kõigi osapoolte tihe ja koordineeritud koostöö. Eriarstiabi kättesaadavus on maakonna kahes tõmbepiirkonnas oluliselt vähenenud. Valga linnas on eriarstiabi kättesaadavus piisav, ooteajad ei ületa Eesti Haigekassa poolt seatud tähtaegu. Lisaks aktiivravile hõlmab eriarstiabi endas ka hooldus- ja taastusravi. Statsionaarseid hooldusraviteenuseid pakuvad Valgamaal AS Valga Haigla ja OÜ Otepää Tervisekeskus. Lähitulevikus on plaanis Tõrvas avada 20 kohaline hooldusravihaigla. Kui statsionaarne hooldusravi on tagatud kõigis tõmbepiirkondades, siis arendamist vajab veel koduõendus. Ambulatoorset taastusravi võimalusi pakuvad Valgamaal AS Valga Haigla ja AS Pühajärve Puhkekodu Tervisekeskus. Alates 2002. aasta jaanuarist korraldab kiirabi tegevust kogu riigis, sõlmib kiirabibrigaadi pidajatega lepingud ja teostab järelevalvet Tervishoiuamet. Kui teised tervishoiuteenuste osutajad on Eestis eraõiguslikud, siis kiirabiteenust osutavad paralleelselt nii era- kui riiklikud kiirabibrigaadid. Kiirabi osutab esmast arstiabi kõigile Eesti Vabariigi territooriumil viibivatele inimestele, sõltumata nende rahvusest või kodakondsusest. Valgamaal teenindavad kolm kiirabibrigaadi, üks Tõrva piirkonda, üks Otepää piirkonda ja üks Valga piirkonda. Kiirabiteenuse kvaliteedi tõstmiseks on vajalik ühe kaasaegse varustusega kiirabibrigaadi

lisandumine Valga linna. Valgamaal on 16 apteeki, mis varustavad hästi tiheasustusega aladel elavaid inimesi. Küll aga on probleemiks ravimite kättesaadavus maapiirkonna elanikele. Peamisteks surma põhjusteks Valgamaal on südame- ja veresoonkonnahaigused ja vähk. Murettekitav on elanikkonnas süvenev alkoholismiprobleem, seda eriti noorte hulgas. Viimastel aastatel on Valgamaa elanike hulgas kasvanud ka traumade arv. 2005. aastal moodustati Valga Maavalitsuse juurde Valgamaa Tervisenõukogu, kelle tegevusvaldkonnaks on riiklike tervise edendamise programmide ja strateegiate elluviimine maakonna tasandil. Järjest suuremat tähelepanu pööratakse AIDS-i/HIV leviku, narko- ja alkoholismi ennetustööle ning südame- ja veresoonkonnahaiguste ennetamisele.

2006 aasta juuni seisuga on Valgamaal 526 mittetulundusühingut. Mittetulundusühenduste arvukus on väiksem maakonna ääremaa valdades ning kantides.

Vastavalt TNS Emori „Valgamaalaste rahulolu-uuringule 2006“ on 27% maakonna elanikest koondunud kodanikeühendustesse. Näitaja on pisut kõrgem, kui sel aastal valminud uuring „Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede“ järgi Eesti maaomavalitsuste keskmine 24%. Kõrgem protsent võib peegeldada asjaolu, et ühistegevus on suurem just arenguraskustega maapiirkondades, kus koostöö vajadus on akuutsem ning ajareserviga elanike proportsioon (töötud, pensionärid) kõrgem. Valgamaa valdade elanikkond on ühistegevuse mõttes mõnevõrra aktiivsem kui linnaelanikud. Kõige suurem osa elanikest on tegevad huvialade harrastamisega seotud MTÜdes.

Kohaliku arengu seisukohalt tuleb eraldi välja tuua külaliikumise seotud ühendused. Kuigi nende liikmeskond hõlmab vaid 3% valgamaalastest on külaseltside mõju oluliselt laiem. Valgamaa Kodukandi Ühenduse andmetel tegelevad kohaliku kogukonna arendamisega ligikaudu 90 seltsi-seltsingut. Küla arengukava on olemas 30 kogukonnal, mis hõlmab umbes kolmandiku külade-alevite koguarvust.

EMSL'i „Ülevaade vabauhenduste arengust Eestis 2005“ näitab, et Valgamaa mittetulundusühendused on oma elujõulisuse poolest ühed Eesti nõrgimad. Eriti holetav on fakt, et viimase kolme aastaga on 3. sektori jätkusuutlikkuse näitajad oluliselt langenud.

Valgamaa on kultuuri- ja sporditraditsioonidega maakond, kus pakutakse mitmekülgeid spordi-, kultuuri- ja meelelahutusüritusi.

Sportimiseks, kultuuriliseks tegevuseks ja aktiivseks puhkamiseks kaasaegsete tingimuste loomisel on eelkõige vajalik jätkata maakonna spordi- ja kultuuriobjektide ning rajatiste korrastamist ja renoveerimist. Otepääl valmiv Tehvandi spordikeskuse 90 m hüppemägi, kaasajastatud suusastaadion ja rahvusvahelistele nõuetele vastav lasketiir võimaldavad tulevikus korraldada senisest rohkem rahvusvahelisi võistlusi, luues piirkonda atraktiivsemaks ja suurendades Valgamaa külastatavust. Aastaringelt mitmekesiste sportimis- ja vabaaja veetmise võimaluste parandamiseks on SA Tehvandi Spordikeskus koostanud arengukava 2006–2010.

Parandatud on sportimistingimusi nii maakonna kooliõpilaste kui ka teiste elanikegruppide vajadusi arvestades. Perioodil 2004-2006 on valminud Otepää Spordihoone, Valga Spordihall, Tõrva Gümnaasiumi võimla, Pikasilla staadionihooone, renoveeritud Puka keskkooli staadion, Ala põhikooli võimla ja Koikküla lasteaed-alkkooli võimlemise saal, rajatud mitmeid uusi ja korrastatud olemasolevaid palliväljakuid. Samas puudub oma võimla kolmel koolil Hummul, Palupera ja Hargla põhikoolidel.

Tervisespordi arengu üheks eelduseks on liikumisradade olemasolu elukohtade lähedal. Tervisespordi ja liikumisharrastuse edendamiseks on välja ehitatud Karula - Lüllemäe tervisespordikeskus koos liikumisradade, palliväljakute ja majutusvõimalustega. Rajamisel on Tõrva - Helme tervisespordikeskus. Üle maakonna on rajatud mitmeid liikumisradu ja rattateid. Enamustes omavalitsustes on või kavandatakse lähiajal kaasajastada rahva-, kultuuri- ja

seltsimaju ja teisi kultuuriobjekte ning vaba aja veetmise kohti. Probleemiks on maakonnas suurema vabaõhulava puudumine, kus korraldada maakondlikke laulu- ja tantsupidusid ning teisi suuremaid kultuuriüritusi.

Valgamaa pakub rohkelt võimalusi kultuurilistest, sportlikest ja meelelahutuslikest üritustest osasaamiseks. Otepääl korraldatud rahvusvahelise tähtsusega spordivõistlused nagu murdmaasuusatamise MK etapid ja Saku Suverull ning mitmed teised suurvõistlused on kujunenud Valgamaa visiitkaardiks. Tuntud ja publikurohked on Leigo järveuusika kontserdid, Riidaja lennunduspäevad, vanade ameerika autode kokkutulekud Valga Cruising, Valga-Valka kaksiklinnade festivalid. Valga Maavalitsuse, Valgamaa Spordiliidu ja kohalike spordiklubide ning spordiaktiivi eestvedamisel läbiviidavad meistri- ja karikavõistlused, tali- ja suvemängud ning teised spordiüritused pakuvad arengu- ja eneseteostusvõimalusi igas eas harrastusspordiga tegelevatele inimestele.

Valgamaa kultuuripärandit hoiavad alles, arendavad ja annavad edasi erinevad kultuurikollektiivid, -seltsid ja -ühingud. Kooride, rahvatantsurühmade ja orkestrite tegevus tagab nii maakondlike kui ka üle-eestiliste laulu- ja tantsupidude traditsioonide kestmise. Kultuurielu arendamisel annavad oma osa ka maakonna raamatukogud ja muuseumid. Põhjalikumalt käsitletakse kultuuri ja spordi arengut maakonnas kultuuri ja spordi valdkondade arengukavades.

Inimarengu valdkonna eesmärgid:

Üldeesmärk: Valgamaa on konkurentsivõimelist töötasu ja arenguvõimalustega töökohti pakkuv maakond

Üldeesmärk: Valgamaa on positiivse mainega, turvaline, tervislikke eluviise väärtustav, omaalgatus soosiv ja kvaliteetseid sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid pakkuv maakond

Spetsiifilised eesmärgid:

- Kvaliteetsete tervishoiuteenuste kättesaadavuse kindlustamine elanikkonnale, tervishoiuteenuste jätkusuutlikkuse tagamine
- Suurendada kogukonna suutlikkust ja indiviidi võimestumist, et saavutada elanikkonna parem tervis.
- Sotsiaalse kaitse ja kaasatuse tagamine
- Iga lapsele perekonnas kasvamise võimaldamine, turvalise ja lapsesõbraliku arengukeskkonna loomine.

Üldeesmärk: Valgamaal elavad aktiivsed kodanikud, kes löövad kaasa kohaliku elu edendamises.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Elanikkonnal on ligipääs neid puudutavatele otsustusprotsessidele.
- Kõigis omavalitsustes toimib noorte aktiivsust toetav tugisüsteem.
- Kõikidel elanike gruppidel on võimalused huvialade harrastamiseks omavalitsuse piirides.
- On olemas tingimused kogukondade vabatahtlikuks ühistegevuseks.
- Kolmas sektor osaleb majandustegevuses ja loob töökohti.

Üldeesmärk: Valgamaal on suurepärased võimalused sportimiseks, kultuuriliseks tegevuseks ja aktiivseks vaba-aja veetmiseks

Spetsiifilised eesmärgid:

- Vastavalt maakondlikule riiklikule investeeringute programmile ja kohalike omavalitsuste arengukavadele on kultuuri-, spordi- ja vaba-aja veetmise objektid renoveeritud ja kaasajastatud
- Maakondlikud spordi-, kultuuri ja vabaajaüritused on osalejate- ja publikurohked
- Tervisespordi ja harrastusspordiga tegelevate inimeste arv on kasvanud 50% võrra

- Toimib koolitus- ja motivatsioonisüsteem tegutsevatele ja loodavatele spordiorganisatsioonidele ja kultuurikollektiividele

5.4 Kiiresti arenev majandus

Võtmevaldkonna koostamise eest vastutas arengunõukogu majandusarengu komisjon (esimees Kalev Härk)

Arengudokumendid

Eesti ettevõtluspoliitika 2007 – 2013

Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia Teadmispõhine Eesti 2007-2013

Infoühiskonna arengukava 2013

Eesti riiklik turismiarengukava aastateks 2007 – 2013

Valga maakonna puhke- ja turismimajanduse arengukava aastateks 2008-2013

Maakondlike arenduskeskuste võrgustiku strateegia 2007-2013

Via Hanseatica arengustrateegia

Valga maakonnaplaneering

Transpordi arengukava 2006-2013

Valga maakonna teemaplaneering "Ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused Via Hanseatica mõjualal"

Majandusarengu valdkonna eesmärgid:

Üldeesmärk: Valgamaa ettevõtluskeskkond on soodne

Spetsiifilised eesmärgid:

- Ettevõtjate rahuolu on paranenud ettevõtluskeskkonnaga
- Ettevõtjate osakaal elanikkonnast e ettevõtlusaktiivsus
- Ettevõtlust toetavatest tugiteenustest on teadlikud 80% ettevõtjatest ja nendega rahul on 90% ettevõtjatest

Üldeesmärk: Valgamaad läbivad olulised rahvusvahelised raud- ja maanteetransiidi koridorid, mille kaudu toimib elav kauba- ja reisiliiklus

Spetsiifilised eesmärgid:

- Valga linn on kujunenud oluliseks logistikakeskuseks
- Valga arendamine raudteesõlmene
- Valga arendamine rahvusvahelise maanteetranspordisõlmene
- Transpordi, transiidi ja logistikaga seotud infrastruktuuri arendamine
- Transpordi, transiidi ja logistikaga seotud töökohtade arvu suurendamine

Üldeesmärgid:

- Tööturg pakub ettevõtlusele vajalikku tööjõudu
- Valgamaal olemasolev tööjõud on rakendatud

Spetsiifilised eesmärgid:

- Maakonnast väljaspool töötava kvalifitseeritud tööjõu rakendamine maakonnas
- Väljastpoolt tuleva kvalifitseeritud tööjõu rakendamine maakonnas
- Valgamaa Kutseõppekeskuse arendamine tehnoloogiaerialadel, täiendkoolitus ja nende populariseerimine
- Ettevõtlusalase koolituse pakkumine noortele gümnaasiumiastmes (sh õppekavasse)
- Tööga hõivatute arv on kasvanud töötute hõivamisega

Üldeesmärk: Valga maakond on aastaringse atraktiivne elu-ja turismikeskkond

Spetsiifilised eesmärgid:

- Küllastajate arv on suurenenud (2006. a. võrreldes)

- Ööbimiste arv on suurenenud (2006. a. võrreldes)
- Turismi hooajalisus on vähenenud

Üldeesmärk: Valgamaal on ettevõtluseks ja elamiseks vajalik tehniline infrastruktuur

Spetsiifilised eesmärgid:

- Teedevõrgustik on renoveeritud ja hästi hooldatud
- Alternatiivenergia kasutuselevõtmine sh gaasitorustike ehitamine Karksi-Nuia-Helme-Tõrva
- Kõikjal maakonnas on kättesaadavad telekommunikatsioonilahendused
- Vee- ja kanalisatsioonivõrgustikuga liitumine on võimalik kõigil tiheasutusaladel

5.5 Toetav infrastruktuur ja infotehnoloogia

Võtmevaldkonna koostamise eest vastutas arengunõukogu töökomisjon

Majandusarengu töökomisjon (esimees Kalev Härk)

Arengudokumendid

Valga maakonnaplaneering

Transpordi arengukava 2006-2013

Infoühiskonna arengukava 2013

Via Hanseatica arengustrateegia

Valga maakonna teemaplaneering "Ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused Via Hanseatica mõjualal

Infrastruktuuri ja infotehnoloogia valdkonna eesmärgid:

Üldeesmärk: Valgamaal on ettevõtluseks ja elamiseks vajalik tehniline infrastruktuur

Spetsiifilised eesmärgid:

- Teedevõrgustik on renoveeritud ja hästi hooldatud
- Alternatiivenergia kasutuselevõtmine sh gaasitorustike ehitamine Karksi-Nuia-Helme-Tõrva
- Kõikjal maakonnas on kättesaadavad telekommunikatsioonilahendused
- Vee- ja kanalisatsioonivõrgustikuga liitumine on võimalik kõigil tiheasutusaladel

5.6 Haldussuutlik maakond

Võtmevaldkonna koostamise eest vastutas arengunõukogu Juhtimise ja regionaalhalduse komisjon (esimees Madis Gross)

Haldussuutliku maakonna valdkonna eesmärgid:

Üldeesmärk: Valgamaa Omavalitsuste Liidu (VOL) osatähtsuse tõstmine maakonna arengu suunamisel

Spetsiifilised eesmärgid:

- Kohalike omavalitsuste ühist huvi sisaldavate funktsioonide täitmine VOL-i poolt
- Riigiasutustelt osade funktsioonide ülevõtmine täitmiseks
- VOL-il on reaalne valmidus finantseerida maakonna ühistegevust, arvestustega, et 1% iga kohaliku omavalitsuse eelarvest on planeeritud maakondlike ühistegevuste ja –projektide elluviimiseks

Üldeesmärk: Kõik omavalitsused on haldussuutlikud

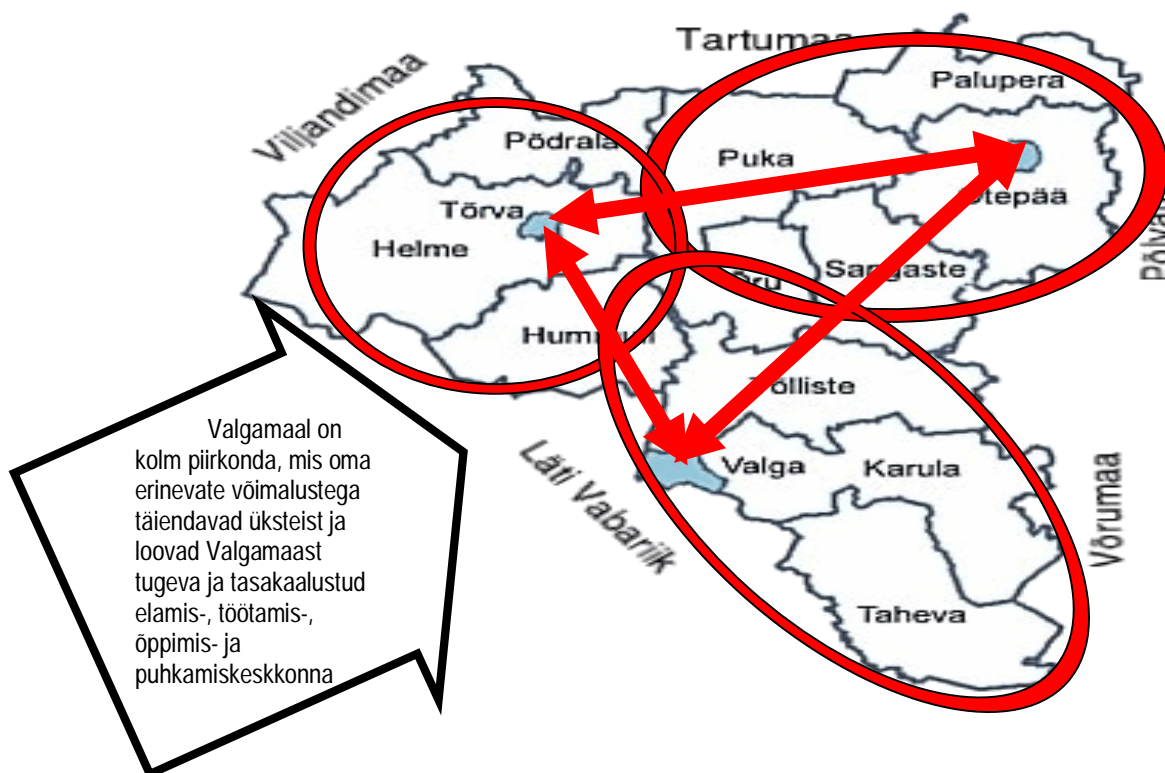
Spetsiifilised eesmärgid:

- Kohalike omavalitsuste vahel on sõlmitud piirkondlikud koostöökokkulepped ja koostatud tegevuskavad võtmevaldkondades
- On saavutatud kokkulepped ja loodud tingimused omavalitsuste vabatahtlikuks ühinemiseks vähemalt kahes ühinemspiirkonnas

5.7 Valgamaa regionaalne potentsiaal

Valgamaal jaotub kolmeks piirkonnaks — Valga, Tõrva-Helme ja Otepää — millel kõigil on teatud eripärad sellest tulenevad erinevad arengueeldused võrreldes teistega. Samas tuleb Valgamaa arengut käsitleda ühtse tervikuna, kus kolme piirkonna erinevad arengueeldused täiustavad ja toetavad teineteist, tagades maakonna kiire ja tasakaalustatud arengu.

Joonis 8: Valgamaa piirkonnad

Järgnevalt on kaardistatud Valgamaa kolme piirkonna seosed eelpool kirjeldatud võtmevaldkondadega:

- **Valga piirkonna** peamiseks võtmevaldkondadeks on **tööstus, teenindus, transiit ja logistika**.

Valga linna on koondunud valdav enamus maakonna suurematest tööstusettevõtetest ning seeläbi on Valga ka peamine maakonna tööalase pendelränne sihtpunkt. Valgas viljeletavateks peamiseks tööstusharudeks on mööblitööstus, toiduainetööstus ja õmblustööstus.

Valga on maakonna peamine teeninduskeskus, siin paiknevad riiklikud haldusstruktuurid. Samuti on Valga maakonna hariduskantsiks. Valgas on kaks gümnaasiumiharidust andvat kooli, lisaks veel Valgamaa Kutseõppekeskus. Valga on ka kultuuri- ja spordikeskuseks. Siin paiknevad mitmed maakondliku tähtsusega spordirajatised, toimuvad erinevad kultuurisündmused.

Valga on kujunemas ka piirkonna kaubanduskeskuseks. Kaubanduse areng on nii Lõuna-Eesti kui ka Põhja-Läti äärealadel praegu kiires arenemisjärgus. Lisaks sellele, et luuakse terviklik kaubandus-teenindusinfrastruktuur, mis võimaldaks kohalikel inimestel kõik vajalikud

sisseostud teha kohapeal, mitte sõita selleks Tartusse, Tallinnasse, Pärnusse või Riiga, luuakse kaubanduses ka päris hulgaliselt töökohti.

Multimodaalse transiidi- ja logistikakeskuse väljaarendamine, selle võimaluste kasutusele võtmine ning tihe koostöö Läti Valka linnaga annavad sellele valdkonnale rahvusvahelise mõõtmega. Valga-Valkas saavad kokku viis Eesti ja Läti riikliku tähtsusega maanteed ning Valgal on olemas raudteeühendus Tartu-Tallinn, Pihkva ja Riia suunal. Vajalik on Valga raudteejaama säilitamine ning selle muutmine rahvusvahelistele nõuetele vastavaks.

Maantee- ja raudteetransiidi ning tööstuse areng loovad tingimused nn arengukoridoride tekkeks, mis elavdaksid maakonna üldist ettevõtluskliimat ja stimuleeriksid ettevõtlust ka väljapoole maakonna tõmbekeskusi. Suuremat tähelepanu väärivad tööstusalade arendamise toetamine Valgas.

- **Otepää piirkonna** märksõnaks on eelkõige **turism** (spordi-, loodus-, kultuuri- ja elamusturism). Läbi rahvusvaheliste suurürituste (eeskätt talispordialade võistlused) on Otepää ja selle ümbrus saavutanud hea maine mitmekülgset aktiivset puhkust pakkuva piirkonnana nii sise- kui välismaiste külastajate seas.

Otepää kannab Eesti talvepealinna staatust. Selle tunnistuseks on mitmed korrastatud ja heal tasemel murdmaa- (Tehvandi, Kääriku) ja mäesuusakeskused (Väikse Munamäe ja Kuutsemäe), samuti erinevaid talispordi ja aktiivse puhkuse võimalusi pakkuvad turismiettevõtted (-talud). Tehvandi suusakompleksi lõplik väljaehitamine loob võimalused ja tingimused veelgi mastaapsemate rahvusvahelist kõlapinda kandvate spordiürituste läbiviimiseks.

Valgamaa, kui terviku seisukohalt, on oluline, et Otepää kaubamärk reklaamiks kogu maakonda, tutvustades selle kultuurilist ja ajaloolist pärandit, erinevaid puhkamis- ja vaba aja veetmise võimalusi ning andes külastajatele positiivse impulsi, et Valgamaa väärivad tutvumist.

Otepää piirkonna arengut toetavad siinsed kaubandus- ja tööstusettevõtted. Otepää piirkonnas on tugevad **toiduaine-, metsa- ja puidu- ning metallitööstus**, mis lisaks turismile annavad tööd lõviosale piirkonnas töötajatest. Piirkonna **tööstusalade** (Hundisoo, Otepää, Keeni) väljaarendamine peab looma veelgi paremad tingimused kohalikele ettevõtetele arenemiseks ja võimalused uutele ettevõtetele tegutsemise alustamiseks.

- **Tõrva-Helme piirkonna** ei oma võrreldes Valga ja Otepääga samasugust rahvusvahelist väljundit, mistõttu sellel piirkonnal mõnevõrra raskem reklaamida oma võimalusi. Tõrva-Helme piirkonna võtmevaldkondadeks on **puidu- ja õmblustööstus, ehitus, mahepõllumus ja (sise)turism**.

Tööstuses annab kõige enam tooni puidu- ja mööblitööstus, mille ettevõtted on hästi väljakujunenud ja omavad tugevat arengupotentsiaali. Tõrva-Helme piirkonnas tegutseb mitu tugevat õmblusettevõtet, kes tegelevad peamiselt Soome ja Rootsi firmadele allhangete tegemisega. Samuti tegutsevad Tõrvas maakonna kolm suuremat ehitusettevõtet, mille haare on ülevabariiklik.

Piirkonna tööstuse arendamiseks loob paremad tingimused tööstusalade väljaarendamine Riiskas endise Valga KEK-i tööstus- ja tootmisruumide renoveerimise ja kommunikatsioonide

väljaehitamise näol ning Ritsus, parandades seeläbi ettevõtluskeskkonda ja ettevõtluse infrastruktuuri.

Tõrva-Helme piirkond on ka Valga maakonna põllumajanduse keskuseks, omades maakonnas kõrgemat boniteeti. Siinne mahepõllumajanduslik tegevus on järjest enam hoogustumas ja tootmine näitab kasvutrendi.

Tõrva-Helme piirkonnal on pakkuda nii mõndagi turistidele (eeskätt sisemaistele, kuid miks mitte ka väljast tulnutele). Tõrva-Helme piirkond on rikas oma kultuuri- ja ajaloopärimuse poolest ning siin paiknevad mitmed ajaloomälestised (Helme ordulossi varemed, Barclay de Tolly mausoleum, Taagepera loss) ning looduslikud vaatamisväärsused (Helme ja Koorküla koopad).

Valga, Tõrva-Helme ja Otepää piirkonnad omavad erinevaid arengueeldusi ja -võimalusi:

Valga multimodaalse transiidi ja logistikakeskuse väljaarendamisega antakse tuge kogu maakonna ettevõtluse arengule. Rahvusvahelise tähtsusega transiidikoridoride (*Via Hanseatica, Rail Baltica*) käimalükkamine kiirendab kogu maakonna arenguvõimalusi. Ühtlasi toetatakse Valga tööstusliku potentsiaali laiendamist ja teadmismahukuse suurendamist tootmises.

Otepää kui Eesti taliturismi "meka" meelitab Valgamaale tuhandeid turiste. Üha enam on hoogustunud ürituste korraldamine ka aastaringselt, mis on lisanud kaalu Otepää kui tunnustatud sporditurismi sihtkoha mainele. See kõik loob soodsad tingimused ka Valgamaa teiste piirkondade erinevate turismitoodete reklaamiks ning arendab turismi infrastruktuuri kogu maakonnas.

Tõrva-Helme piirkonna peamiseks väljunditeks on metsa- ja puidutööstus, mööbli tootmine ja õmblustööstus, mis pakub tööd mitte ainult oma piirkonna elanikele vaid ka maakonna teistest piirkondadest tulijatele. Lisaks väärivad mainimist veel põllumajandusliku tegevuse hoogustumine ja tugevad ehitusettevõtted. Samuti on tuleb ära kasutada piirkonna eeldused aktiivse puhkuse veetmise kohana.

Valga maakonna kolmel piirkonnal on kõigil omad arengueeldused ja -võimalused, mis peavad siduma maakonna ühtseks tervikuks ja tagama selle tasakaalustatud, stabiilse ja kiire arengu. Selle eesmärgi täitmiseks on vaja eelkõige kõiki osapooli ühendavat kokkulepet, et koos oma võimalusi rakendades ollakse tugevad ja konkurentsivõimelised. Valga maakonna arengu märksõnaks peab saama aktiivne **maakondlik koostöö** — seda nii maavalitsuse, kohalike omavalitsuste, maakonna teiste riigiasutuste, ettevõtjate, kolmanda sektori ja kogu elanikkonna vahel.

5.8 Rakendamine, moodsid ja seire

Valgamaa arengustrateegia on teatud mõttes ühiskondliku kokkuleppe maakondlik väljendus, koondades endas nii Valga Maavalitsuse, kohalike omavalitsuste, ettevõtjate, kolmanda sektori kui ka Valgamaa elanikkonna huvisid. Valgamaa arengustrateegia rakendajaks ja on Valgamaa Arengunõukogu, kuhu kuuluvad kõigi eelpoolmainitud osapoolte esindajad, et oleks tagatud võimalikult suur kaasatus ja avalikkus.

Valgamaa areng ei ole kunagi lõplik ja seda on võimatu täielikult ette ennustada. Arengustrateegia näitab ära üldise raamistiku ja suundumused; tegevuskava on arengustrateegia konkreetne väljund, mille täitmine on eelduseks arengustrateegias püstitatud eesmärkide saavutamiseks.

Maakonna arengu suunamise tulemuslikkuse huvides on oluline mõõta toimivaid protsesse. Selleks kasutatakse iga-aastaselt välja antavat Valgamaa aastaraamatut, lisaks sellele ka veel statistilisi andmeid. 2006. aastal on läbi viidud Valgamaalaste rahulolu-uuring, mida korratakse iga kahe aasta tagant. Kavas on läbi viia ettevõtluse profiili uuring 2007. ja edaspidi iga kahe aasta tagant.

6 Lisad

Lisa 1 Kokkulepe 2004

Lisa 2 Arengunõukogu 11. detsembri 2006. a. otsus

Lisa 3 Arengunõukogu koosseis

Lisa 4 Valgamaa arengueeldused 2003 SWOT analüüsi alusel

Lisa 5 Arengusuundumused 200-2006

Lisa 6 LRSid (2006 sügis)

Lisa 7 Arengustrateegia Valgamaa 2013 tegevuskava

Lisa 7.1 Arengustrateegia Valgamaa 2013 arendus- ja investeerimisprojektid

Lisa 7.2 Maakonna kohalike omavalitsuste prioriteetsete investeeringute kava 2009-2013

Lisa 8 Valgamaa koolivõrgu arengukava aastateks 2009-2013 (eraldi dokument)

Lisa 9 Valga maakonna hooldusravi arengukava (eraldi dokument)

Lisa 1 Kokkulepe 2004

Arengustrateegia Valgamaa 2010+ on kokkulepe Valgamaa maakonna sihipäraseks ja süstemaatiliseks arendamiseks Valgamaa elanikkonna, Valga Maavalitsuse, Valgamaa Omavalitsuste Liidu, Helme Vallavalitsuse, Hummuli Vallavalitsuse, Karula Vallavalitsuse, Otepää Vallavalitsuse, Palupera Vallavalitsuse, Puka Vallavalitsuse, Põdrala Vallavalitsuse, Sangaste Vallavalitsuse, Taheva Vallavalitsuse, Tõlliste Vallavalitsuse, Tõrva Linnavalitsuse, Valga Linnavalitsuse, Öru Vallavalitsuse, Valgamaa ettevõtjate, Valgamaa Äriinfokeskuse, Valgamaa Äriklubi ja MTÜ Kodukant vahel.

Käesolevaga

- ◆ võetakse omaks, et arengustrateegia Valgamaa 2010+ on alusdokument Valgamaa kiirele ja tasakaalustatud arengule ning märgib uut etappi Valgamaa arengus,
- ◆ kinnitatakse valmisolekut toetada Valgamaa 2010+ visiooni täitmist, mille tulemusel Valgamaa on suurepärase paik elamiseks, töötamiseks, õppimiseks ja puhkamiseks,
- ◆ lähtutakse otsuste langetamisel arengustrateegias esitatud eelistustest ja panustatakse oma käsutuses olevate vahendite piires arengustrateegia prioriteetsetesse arengusuundadesse ning projektidesse.

ÜHISELT VALGAMAA EEST!

Lisa 2 Arengunõukogu 11. detsembri 2006. a. otsus

Lähtudes arengunõukogu 25.08.2004 kokkuleppes (Lisa 1) ja arengunõukogu töökomisjonide ettepanekutest kinnitab arengunõukogu "Valgamaa arengustrateegia 2010+" täiendatud versiooni, milles tuuakse välja maakonna arengu üldised eesmärgid aastani 2013 ja spetsiifilised eesmärgid aastani 2010.

Ühtlasi teeb arengunõukogu juhtrühmale ja töökomisjonidele ülesandeks 2007. aasta 1. aprilliks ette valmistada ja esitada arengunõukogule kinnitamiseks püstitatud eesmärkide täitmiseks vajalike tegevuste kava aastateks 2007-2010.

Lisa 3 Arengunõukogu koosseis seisuga 10.02.2009

Arengunõukogu esimees- Valga maavanema ülesannetes Kalev Härk

Aseesimees- Valgamaa Omavalitsuste Liidu juhatuse esimees Madis Gross

Liikmed:

Ettevõtjate esindaja- Edda Vahtramäe

Ettevõtjate esindaja- Sirje Luther

Maasekretär- Tõnis Lass

Maavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna juhataja- Valeri Talu

Maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakonna juhataja ülesannetes- Aare Kittask

Maavalitsuse rahandusosakonna juhataja- Tiina Tättar

Maavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiuosakonna juhataja- Ülla Visnapuu

Maavalitsuse peaspetsialist noorsootöö alal- Siiri Põldsaar

MTÜ Partnerlus esindaja- Ivika Nõgel

MTÜ Valgamaa Kodukandi Ühendus esindaja- Aili Keldo

Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni vee- elustiku spetsialist- Alari Mägi

SA Valgamaa Arenguagentuuri juhataja- Ülle Juht

Helme vallavanem- Tarmo Tamm

Hummuli vallavanem- Valter Kaar

Karula vallavanem- Rain Ruusa

Otepää vallavanem- Meelis Mälberg

Palupera vallavanem- Terje Korss

Puka vallavanem- Heikki Kadaja

Põdrala vallavanem- Aivar Uibu

Sangaste vallavanem- Kaido Tamberg

Taheva vallavanem- Monika Rogenbaum

Tõrva linnapea- Agu Kabrits

Valga linnapea- Ivar Unt

Õru vallavanem- Andres Palloson

Arengunõukogu juhtrühma koosseis

Arengunõukogu esimees- Kalev Härk

Arengunõukogu aseesimees- Madis Gross

Ettevõtjate esindaja- Edda Vahtramäe, OÜ Laatre Piim

Hariduse komisjoni esimees- Valeri Talu

Juhtimise ja regionaalhalduse komisjoni esimees- Madis Gross

Kodanikualgatuse komisjoni esimees- Ivika Nõgel

Kultuuri, spordi ja vaba aja komisjoni esimees ning noorsootöö komisjoni esimees- Siiri

Põldsaar

Looduskeskkonna ja keskkonnakaitse komisjoni esimees- Alari Mägi

Majandusarengu komisjoni esimees- Ülle Juht

Sotsiaalhoolekande, tervishoiu ja turvalisuse komisjoni esimees- Ülla Visnapuu

Lisa 4 Valgamaa arengueeldused 2003 SWOT analüüsi alusel Arengueelduste koondhinnang

Valgamaa arengueeldused võeti kokku SWOT-analüüsiga, mis toimus 8. detsembril 2003.a.

Valgamaa tugevad küljed	
1.	Valgamaa looduskeskkond ja -ressursid
2.	Infrastruktuuri toimiv võrgustik
3.	Hea logistiline asend
4.	Odav maa ja kinnisvara
5.	Otepää spordi- ja turismikeskus
6.	Arenev turismisektor
7.	Rahvusvahelised kultuuri- ja spordiüritused
8.	Valgamaa Arenguagentuur
9.	Rahvusvaheline koostöö
10.	Valmisolek ja huvi IT arenguks
11.	Internetivärv www.valgamaa.ee
12.	Traditsioonilised maaelu üritused
13.	Valgamaa Kutseõppekeskus
14.	Suuretevõtted
15.	Puidu esmane ümbertöötlemine, väärindamine
16.	Kolme tõmbekeskuse (Valga, Otepää, Tõrva) olemasolu maakonnas
17.	Koostöö erinevate organisatsioonidega Eestis
18.	Üldhariduse omandamise võimalused
19.	Tiiptasemel spordikeskused

Valgamaa nõrgad küljed	
1.	Rahvastiku vähenemine ja vananemine (negatiivne loomulik iive)
2.	Omavalitsuste nõrk tulubaas ja haldussuutlikkus
3.	Madal elatustase
4.	Väljaränne maakonnast
5.	Vähe ettevõtteid ja ettevõtlikke inimesi
6.	Investeeringute vähesus
7.	Vähe innovaatilist ja kõrgtehnoloogilist ettevõtlust
8.	Madal kutsehariduse tase
9.	Suur tööpuudus
10.	Infrastruktuuri ebapiisav kvaliteet
11.	Nõrk ühistegevus KOV vahel
12.	Maakonna halb maine
13.	Maaelu mahajäämus
14.	Kvalifitseeritud tööjõu puudus
15.	Sotsiaalse infrastruktuuri mahajäämus
16.	Üksikprobleemi tähtsustamine tervikliku lahenduse asemel
17.	Perifeerne geograafiline asukoht pealinna suhtes
18.	Kõrgkooli puudumine
19.	Teeninduse ebaühtlane tase
20.	Eriarstiabi halb kättesaadavus
21.	Vähene koostöö Lätiga

22.	Maagaasi puudumine
23.	Vaba aja veetmise võimaluste vähesus
24.	Vaene lähivälismaa (Läti ja Venemaa)

Valgamaa võimalusteallikad	
1.	Euroopa Liit
2.	Riigi regionaalarengut soosiv poliitika
3.	Korrastatud regionaalhaldus
4.	Multimodaalne logistikakeskus
5.	Kutseharidussüsteemi korrastamine
6.	Euroregion
7.	Välispartnerite huvi Valgamaa vastu
8.	Avaliku, era- ja kolmanda sektori partnerlus
9.	Koostöö ettevõtjate ja koolitajate vahel

Valgamaa ohuallikad	
1.	Riigi ebastabiilne regionaalpoliitika
2.	Tööjõu vaba liikumine; noorte väljaränne; inimeste vaba liikumine (tööjõud, kultuur)
3.	Bürokraatia kasv Euroopa Liidus
4.	Naaberpiirkondade kiirem areng (nii Läti, Venemaa kui ka Eesti siseselt)
5.	Territoriaalne haldusreform
6.	Struktuurivahendite kasutamine otsustatakse kõrgemal
7.	Ääremaa staatusest tulenev võimetus rääkida kaasa riigi regionaalpoliitika kujundamises
8.	Maakondliku halduskorralduse ebamäärasus
9.	Riiklik maksupoliitika
10.	Odaval tööjõul põhineva konkurentsieelise kadumine

Maakonna juhtimine

Peamised maakonnajuhtimise tugevad küljed:

- Hallatavate asutuste juhtimine toimub regionaalsel tasandil, mis tagab otsuste paindlikkuse ja operatiivsuse
- Omavalitsuste koostöö Tõrva ja Otepää piirkondades
- Omavalitsusel ja Maavalitsusel on mitmeid välispartnereid
- Tihe koostöö Läti Valka rajooniga
- Internetiportaal <http://valgamaa.ee>

Peamised maakonnajuhtimise nõrgad küljed:

- Arengustrateegia elluviimiseks on rahalised vahendid ebapiisavad
- Ministeeriumid ei arvesta maakonna arengustrateegiatega mis takistab maakonna tasakaalustatud arengut
- Riigiasutuste väljaviimine maakonnast
- MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liit ei ole piisav koostöövormina

Maakonnajuhtimise arengut toetavad:

- Kompetentsete ametnike olemasolu
- Aktiviseerunud on koostöö avaliku, era- ja kolmanda sektori vahel

Maakonnajuhtimise arengut pärsivad:

- Maavalitsuselt funktsioonide äravõtmisega on kaasnud finantseerimise vähendamine, funktsioonide juurdeandmisega ei ole kaasnud lisafinantseerimist
- Maavalitsuste roll on kahestunud — esindab riigi huve maakonnas ning hoolitseb maakonna tervikliku ja tasakaalustatud arengu eest

- Koostöö omavalitsustega ei ole piisavalt tulemuslik

Tehniline infrastruktuur

Peamised tehnilise infrastruktuuri tugevad küljed:

- Valga linn moodustab Eestit Lätit ja Venemaad ühendava raudteesõlme
- Valga linna suubuvad viis Eesti ja Läti riikliku tähtsusega maanteed
- Valgamaa maanteedevõrk on piisavalt tihe ja kindlustab transpordi läbilaske
- Raudteede infrastruktuur on olemas nii Riia, Võru – Petseri kui ka Tartu–Tallinna suunas

Peamised tehnilise infrastruktuuri nõrgad küljed:

- Transpordiühenduse kvaliteet jätab teede ja transpordivahendite puudulike tehniliste omaduste ja transpordikorralduse puuduste tõttu soovida
- Valgamaa riigiteedest on tolmuvaba kattega ainult 36%, sellest on enam kui 80% üle 20 aasta vana ja amortiseerunud
- Kohaliku tähtsusega teedest on kõvakattega 7%.
- Reisirongiliiklus Riia suunas ei toimi, ei rahulda ka Tartu–Tallinna suunaline reisijatevedu

Tehnilise infrastruktuuri arengut toetavad:

- *Via Hanseatica* arendamine
- *Rail Baltica* arendamine
- Teedevõrgustiku rekonstrueerimine

Tehnilise infrastruktuuri arengut pärsvivad:

- Ressursside piiratus teedevõrgu kvaliteedi tõstmiseks
- Vallateede registrid vajavad korrastamist

Info ja kommunikatsioonitehnoloogia

Peamised IKT tugevad küljed:

- Raamatukogu poolt pakutavad e-teenused
- Maakonda ja uudiseid kajastav internetiportaal www.valgamaa.ee
- Üsna palju ADSL sõlmi maakonnas
- Palju avalikke internetipunkte ja Wi-Fi levialasid
- Kohaliku meedia olemasolu
- Toimuvad IT-alased kokkusaamised

Peamised IKT nõrgad küljed:

- Avalikusektori e-teenuste kesisus
- Koolide IT investeeringud väikesed
- Avalikud internetipunktid liiga vähe aega avatud
- Kohalikes omavalitsustes IT spetsialistide puudus
- Praktiliselt olematu konkurents internetiühenduse pakujate osas
- Maapiirkondades internetiühenduse võimaluste puudumine
- Informaatika õpetajate vähesus ja kvaliteedi tase
- Koolide arvutid amortiseerunud
- Ettevõtted ei kasuta ära infotehnoloogia võimalusi

IKT arengut toetavad:

- Inimeste kasvav huvi ja teadlikus
- Suur huvi maapiirkondades internetiühenduste tekkimise kohta
- IKT alane areng on planeeritud ja koordineeritud

IKT arengut pärsvivad:

- Oskuste ja teadmiste vähesus infotehnoloogia kasutamises

- Maakonnas ei koolitata enam IT spetsialiste
- IT juhtimise kompetentsi puudus omavalitsustes ja ettevõtetes

Ettevõtlus

Peamised ettevõtluse tugevad küljed:

- Olemasolevad ettevõtted on püsima jäänud ja juurde on tekkinud uusi
- Kohalikud omavalitsused toetavad ettevõtluse arengut
- Edukalt on toimunud tööstuse ümberstruktureerimine, nõukogude ajal asutatud suured Valgamaa ettevõtted on konkurentsivõimelised ja omandanud hea reputatsiooni nii Eestis kui ka välismaal (Valga Gomab Mööbel AS, Sangar Valga Vabrik AS, Valga Lihatööstus AS jt.)
- Traditsioonilised tööjõu- ja ressursimahukad tööstusharud on konkurentsivõimelised, nende tooted/teenused pakuvad huvi välispartneritele; enamik puidu- ja metallitöötlemisega tegelevaid ning õmblustööstuse ettevõtteid planeerib oma ekspordimahu kasvu
- Osa metall-, puidu- ja õmblustööstuse ettevõtteid on valmis minema odavatelt allhangetelt edasi klientide otsetellimuste täitmisele
- Ettevõtjad on hakanud tundma huvi kaasaegsete juhtimismeetodite vastu
- Ettevõtjate äriplaneerimise taseme on suhteliselt paranenud
- Valga/Valka kaksiklinn tulevikus — teeninduskeskus laiemale piirkonnale

Peamised ettevõtluse nõrgad küljed:

- Raske meelitada uusi investoreid — on vaja tugevat kohalikku initsiatiivi
- Ettevõtjatel endil jääb puudu oskusest erinevaid toetusi saada ja projekte koostada — äriplaneerimise koostavaid ja projekte kirjutavaid firmasid on veel vähe
- Suutmatus efektiivselt kasutada maakonnas olevaid ressursse
- Jätkuv spetsialiseerumine madalatehnoloogilistele, madala oskustega tööjõule suunatud tööstusharudele
- Madal ettevõtlusaktiivsus
- Tegeletakse vähe kohapeal tehnoloogia arendamise küsimustega
- Ettevõtluspotentsiaal ja varad põhinevad valdavalt 1980-ndatest aastatest väljakujunenud majandusstruktuuril
- Vähene koostöö teadusasutustega
- On vähenenud raudteega seotud tegevusvaldkondade tähtsus
- Vähe pakutakse kohapeal professionaalset äriplaneerimist ettevõtjatele ja juhtivatele spetsialistidele
- Nõrk infrastruktuur külades

Ettevõtluse arengut toetavad:

- Investeeringute suurenemine ettevõtluses
- Tööstuse areng
- Suurenenud ehitustegevus
- Ettevõtete kasv ja laiendamine
- Koostöö suurenemine
- Üldine ettevõtluskeskkond on paranenud
- Põllumajanduspotentsiaal
- Geograafiline asukoht
- Aktiivsed/ettevõtlikud inimesed
- Raudtee
- *Via Hanseatica*

Ettevõtluse arengut pärssivad:

- Ettevõtlust takistav bürokraatia kasv
- Noored lahkuvad tööpuuduse tõttu maakonnast
- Toimiva ümberõppesüsteemi puudumine,
- Kvalifitseeritud tööjõu puudus
- Madal palgatase võrreldes teiste maakondadega
- Kohaliku initsiatiivi puudumisel on raske meelitada maakonda uusi investoreid
- Ettevõtjatel jääb puudu oskusest erinevaid toetusi saada ja projekte koostada

Turism

Peamised turismi tugevad küljed:

- Mitmekesine maastik ja saastamata loodus
- Kohalike ja rahvusvaheliste kultuuri- ja spordiürituste korraldamise traditsioonid
- Kaks toimivat turismihooaega — suvi ja talv
- Lai valik soodsa kvaliteedi- ja hinnasuhtega turismiteenuseid
- Läti kui olulise turismituru lähedus
- Tuntud ajaloolised vaatamisväärsused (Sangaste loss, B. de Tolly mausoleum)
- Kaitsealad ja loodushoid
- Paiknemine Riia–Tartu–St. Peterburgi transpordikoridoris

Peamised turismi nõrgad küljed:

- Investeeringute ebäühtlane jaotus maakonnas
- Vähe omapäraseid toitlustuskohti
- Kvaliteetse rühmamajutusteenuse puudumine Valgas
- Heakorra mitterahuldav tase
- Nõrk koostöö turismiteenuste pakujate vahel
- IT-alane rakenduslik mahajäävus
- Vähene täiendõppe vajalikkuse teadvustamine
- Eesti suveniiri puudumine
- Valgamaa turismisümboli puudumine

Turismi arengut toetavad:

- Turismitoote ja teeninduskvaliteedi tõstmine
- Tiphooajavälise turismitoote väljatöötamine (kevad, sügis)
- Aktiivse puhkuse võimaluste rakendamine kogu maakonnas
- Koostöö arendamine erinevate majandussektorite ja huvigruppide vahel
- Looduslike eelduste parem kasutamine ja maastiku eksponeerimine
- Ideede genereerimine nõudlusest lähtuvalt
- Uute turismitõmbekeskuste väljaarendamine (Tõrva-Helme, Valga-Jaanikese, Karula-Taheva)
- Turismialase kutsehariduse ja täiendõppe tõhustamine
- Maakonna mainepoliitika ja müügistrateegia väljatöötamine
- Kohaliku kultuuripärandi aktiivsem kasutamine, traditsioonide säilitamine
- Tehnilise infrastruktuuri parendamine
- Piiriäärse asukohaেলise kasutamine — Lätiga ühiste turismitoodete väljatöötamine
- Teeäärsete puhke- ja peatuskohtade väljaehitamine

Turismi arengut pärssivad:

- Kvalifitseeritud tööjõu nappus teenindussfääris
- Teenuse ja teeninduse madal ning ebäühtlane kvaliteet
- Ideede ja oskuste nappus turismitoodete arendamisel
- Turismitoodete omapära kadumine (kopeerimine)

- Eesti turismiteenuste hinna (tõuseb) ja kvaliteedi (sama või langeb) suhte mittevastavus
- Keskkonna taluvusvõime ületamine enamkõlastatavates kohtades, keskkonnaseisundist tulenevate piirangute kehtestamine
- Turism annab kohalikele inimestele tööd, kuid kasum läheb maakonnast välja

Kultuur

Peamised kultuuri ja spordi tugevad küljed:

- On olemas baasid, eelarvelised vahendid kultuuritegevuse toetamiseks
- Rahvakultuuritraditsioonide hoidmine läbi iga-aastaste maakondlike ürituste korraldamise
- Kultuuri- ja meelelahutusiürituste (suuremate massiürituste) korraldamine
- Rahvaraamatukogude võrgustik optimaalne ja tagab kõigile raamatukogundusliku teenuse kättesaadavuse
- Valga Muuseumil (riigimuuseum maakonnas) on head tingimused muuseumitöö korraldamiseks, oma kogude eksponeerimiseks.
- Maakonnas tegutsevad väikemuuseumid
- Maakonnas on palju muinsuskaitselisi kultuuriväärtusi (objekte)

Peamised kultuuri ja spordi nõrgad küljed:

- Riiki, kohalikku omavalitsust ning kolmandat sektorit siduva seadusandluse puudumine omakultuuri arenguks
- Kolmas sektor ei ole veel kultuurielu korralduses arvestatav partner ja teenuste osutaja
- Kultuuriobjektide materiaalne baas ei vasta kaasaja nõuetele
- Maakonnas puudub suurürituste korraldamise tingimustele vastav vabaõhulava

Kultuurivaldkonda arengut toetavad:

- Omavalitsustes on loodud võimalused kultuuriliseks ja huvialaseks tegevuseks
- Hoogustunud on seltsitegevus, loodud maapiirkondi hõlmav koostöövõrgustik kodukandiliikumises
- Raamatukogude muutmine kaasaegseteks teabekeskusteks läbi infotehnoloogilise arengu

Kultuurivaldkonna arengut pärssivad:

- Kultuurialase sisulise tegevuse ebapiisav rahastamine
- Tegusa maakondliku katusorganisatsiooni puudumine seltside tegevuse arendamiseks
- Kultuuritöötajate ja kollektiivjuhtide (loomeinimeste) töö vähene väärtustamine ning madala haridustaseme ja ebapiisava kvalifikatsiooniga kultuuritöötajate suur osakaal
- Uute innovaatiliste kultuuriprojektide vähesus, traditsiooniliste kultuuriürituste vähene sisuline areng
- Muinsuskaitseobjektide restaureerimiseks vahendid ebapiisavad
- Muuseumide ja muinsuskaitseliste kultuuriväärtuste ühtse, süsteemse propageerimise nõrkus

Spordivaldkond

Peamised spordivaldkonna tugevused:

- Suured spordiüritused Valgamaal —Tartu Maratoni neliküritus, Valga-Valka Rahvajooks, Loskutov Cup jt. Samuti Rahvusvahelised tiitli- ja karikavõistlused — MM etapp külgvankritega mootorrattastele, MK etapp murdmaasuusatamises
- Tiptasemel sportimise ja aktiivse puhkamise võimalused Valgamaal (Valga Keskstaadion, EOK Tehvandi keskus, Pühajärve Puhkekeskus)
- Maakonnas tegutseb 46 spordiklubi, kus tegutseb üle 1500 harrastaja ja tunnivalistes spordiringides harjutab üle 1000 õpilase (1189) lapse ehk 23 % maakonna õpilaste arvust

- Maakonnas on olemas eriharidusega kehalise kasvatuses õpetajad ja spordialade tunnustatud treenerid
- Igal aastal koostatakse (1996.a. alates) maakonna sporditeatmikku ning kehalise kasvatuses olukorra hindamiseks on läbi viidud maakonna koolides uurimus ja on koostatud sellekohane ülemaakondlik koond

Peamised spordivaldkonna nõrkused:

- Spordibaaside ja spordirajatiste nappus ei võimalda kasutada kõiki olemasolevaid treenereid ja juhendajaid ja kaasata kõiki sportida või aktiivselt liikuda soovijaid
- Maakonna spordiklubide ja koolide ülisuured kulud üleriigilistest võistlustest osavõtul
- Ujumise algõpetuse ebakorrapärane korraldamine — ujumise algõpetuse kulud tuleks katta riigieelarvest (hetkel juba 4 aastat projektipõhised)
- Vähene osavõtt üleriigilistest võistlustest — Valgamaad ja Valgamaa spordiklubisid ei teadvustata, sportijad isoleeruvad, langeb spordimeisterlikkus, kaob spordihuvi ja väheneb sportijate arv

Spordi arengut toetavad:

- Toimiv maakondlike spordivõistluste süsteem nii koolinoortele kui täiskasvanutele
- Suvemängud — Talimängud
- Koostöö Läti Valka rajooni kehalise kasvatuses õpetajatega ja spordiklubide treenerite ja aktiiviga
- Valgamaa spordiloo jäädvustamiseks materjalide kogumine

Spordi arengut pärssivad:

- Omavalitsuste vähene võimalus toetada ülemaakondlikke koolinoorte ja täiskasvanute spordivõistlusi
- Spordialade treenerite vähene võimalus erialaseks enesetäiendamiseks ja koolituseks. Treenerid on atesteerimata.
- Aastaringiselt kasutatavate loodusliikumisradade vähesus (enamikes valdades need puuduvad)

Hariduselu

Peamised hariduse tugevad küljed:

- Tagatud on kvaliteetse alus-, põhi-, kesk- ja kutsehariduse omandamise võimalus
- Algkoolid on lastele võimalikult kodu lähedal
- Piirkondlikud gümnaasiumid Valgas, Tõrvas, Otepääl
- Kindlustatud õpe hariduslike erivajadustega lastele — on Valga IK, Helme SIK
- Töötavad alaealiste- ja nõustamiskomisjon
- On olemas õpilaskodu (Helme vald, Ala Põhikool)
- Võimalus omandada kutseharidus erinevatel erialadel
- Toimub kutse-eelkoolitus ja kutseõpe hariduslike erivajadustega õpilastele
- Toimub noorte kutsenõustamine
- Töötab täiskasvanute koolituskeskus
- On suudetud säilitada traditsioonilised üritused õpilastele ja õpetajatele
- Töötavad huvi- ja erialaringid
- Õpilastransport toimib
- Arenenud IT

Peamised hariduse nõrgad küljed:

- Lasteaiakohtade ebapiisavus
- Väheneva õpilaste arvuga (maa)koolid
- Õpilaste arvu üldine vähenemine
- Valgamaa Kutseõppekeskuse ebakindel tulevik

- Vajadused investeringute järele koolide ja lasteaedade renoveerimiseks ja kaasajastamiseks
- Puudub eesti õppekeelega kool hariduslike erivajadustega õpilastele
- Kaasaegsete õppevahendite vähesus
- Pedagoogiline personal aastatelt vana
- Lasteaednike palgad väga madalad
- Õpetajakoolitajad maakonnas puuduvad, sellest tingitult on koolitus kallis

Hariduse arengut toetavad:

- Koolides ja koolieelsetes lasteasutustes töötavad kvalifitseeritud õpetajad
- Toimiv koostöövõrgustik politseiga ja KOV sotsiaaltöötajatega
- Optimaalne haridusasutuste võrk
- Õpetajakoolituse arendamine
- Kutsehariduse säilitamine ja arendamine
- Rahastamisvõimaluste parendamine läbi riigieelarve, KOV ja EL-i vahendite
- Piirkondlikele gümnaasiumidele suunitlusega õppekavad

Hariduse arengut pärsivad:

- Noorte lahkumine maakonnast (õppimine teiste maakondade koolides)
- Kvalifitseeritud spetsialistide lahkumine maakonnast seoses töökohtade vähesusega ja kaotamisega ja õpetajaskonna vananemine
- Sündide jätkuv vähenemine ja sellest tingitult õpilaste arvu vähenemine
- Riigikoolide (eelkõige üldhariduskoolide) munitsipaliseerimine
- Rahaliste vahendite tagamine regionaalpoliitiliselt vajalike koolide säilitamiseks, õppekorralduslikeks muutusteks, erioppeks ja traditsiooniliste haridusürituste läbiviimiseks
- Kutsenõustamise koostöövõrgustiku puudumine

Sotsiaalvaldkond

Peamised sotsiaalvaldkonna tugevad küljed:

- Väljakujunenud sotsiaaltöötajate võrk maakonnas
- Toimiv hoolekandetasutuste võrk
- Jätkub avahoolde- ja päevakeskuste loomine omavalitsustes
- Uus Valga Haigla
- Kiirabi olemasolu — komplekteeritud on rahuldava varustuse ja väljaõppega brigaadid
- Välja arenenud sotsiaalvõrgustik
- Kutseõppekeskuse olemasolu

Peamised sotsiaalvaldkonna nõrgad küljed:

- Valgas puudub koduõendusteenus v.a. vähihaigete kodune põetamine
- Maakonnas ei piisa hoolekandeteenuseid — eelkõige avahooldusteenuseid ja päevakeskusi
- Struktureeritud tööpuudus
- Ravikindlustuseta inimesed
- Lastekodu kohtade suurenev vajadus
- Motiveeritud hooldusperede vähene arv
- Pikaajalised töötud
- Süvenev alkoholism elanikkonna hulgas

Sotsiaalvaldkonna arengut toetavad:

- Hooldekodu paigutamine Valga haiglaga samasse hoonesse
- Tihedam koostöö sotsiaaltöötajatega

- Koduõendus- ja rehabiliteerimisteenuse arendamine ja korraldamine
- Sotsiaalteenuste mitmekesistamine
- Päevakeskuste võrgu ja koduhooldusteenuste laiendamine ja arendamine

Sotsiaalvaldkonna arengut pärsivad:

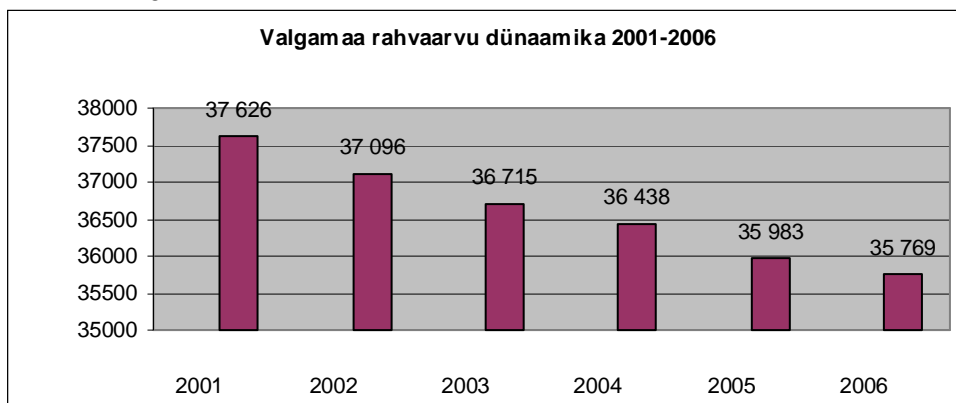
- Puuduvad täpsed andmed sotsiaalteenuste vajadusest
- Sotsiaalteenuseid on omavalitsustes vähe ja nende osutamine on raskendatud, kuna omavalitsused on pindalalt suured ja teenuse vajajad on eelkõige äärealadel
- Tööjõu puudus ja tööpuudus, sh kvalifitseeritud tööjõu puudus
- Madal elatustase ja madalad palgad võrreldes Eesti keskmisega
- Eriarstiabi kättesaadavus on keeruline ja aeganõudev
- Vajalike erialade vähene õppimisvõimalus maakonnas

Lisa 5 Valgamaa arengusuundumused 2000-2006

5.1 Rahvaarvu vähenemine ja elanike ruumilise mobiilsuse suurenemine

1. jaanuari seisuga 2006.a. elas Valgamaal 35 769 elanikku, moodustades 2,6% Eesti elanikkonnast. Valgamaa linnades elab 20 495 elanikku (Valgas 14 900, Tõrvas 3 343, Otepääl 2 270) ehk ligi 56% kogu Valgamaa elanikkonnast. Viimase viie aastaga on elanike arv vähenenud 1857 inimese võrra. Langus on toimunud nii maa- kui linnarahvastikus, kuigi linnades väiksema tempoga.

Joonis 1: Valgamaa rahvaarvu dünaamika 2001–2006

Loomulik iive on kogu vaadeldava perioodi kestel olnud negatiivne — surmade arv ületas 2001–2006 sünde keskmiselt 213 võrra. Sündide arv maakonnas viimase 5 aasta jooksul on kõikunud 301 ja 373 vahel. Surmad arv on aga viimase 5 aasta jooksul olnud 500 ringis, väljaarvatud 2002. aastal oli see märgatavalt suurem.

Tabel 1: Sündide ja surmade arv, loomulik iive Valgamaa 2000-2005

Aasta	Sünnid	Surmad	Loomulik iive
2000	386	552	-166
2001	373	565	-192
2002	331	579	-245
2003	301	496	-195
2004	317	529	-212
2005	316	530	-214

5.2 Maakonna arengu juhtimine

- **Arengu efektiivsemaks juhtimiseks ja korraldamiseks on loodud Valgamaa Arengunõukogu.** Valgamaa Arengunõukogu tegevust koordineerib Valga Maavalitsus, kuid sinna kuuluvad esindajad ka Valgamaa kõigist omavalitsustest, ettevõtlus- ja kolmandast sektorist
- **Toimib MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liit**, mille eesmärgiks on paremini korraldada Valgamaa omavalitsustevahelist koostööd, aga ka koostööd teiste Eesti omavalitsusliitudega. VOL-i praegune õiguslik vorm on hetkel selgelt ebapiisav juhtimaks tulemuslikult Valgamaa omavalitsuste koostööd.
- **Valgamaal on valminud mitmed arengudokumendid** — Arengustrateegia Valgamaa 2013, Valga maakonnaplaneering, Valgamaa meediastrateegia, Valga maakonna puhke- ja turismimajanduse arengukava, Valga maakonna teemaplaneering "Ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused Via Hanseatica mõjualal" kõigil omavalitsustel arengukavad. Valgamaad puudutavatest arengudokumentidest vajaksid veel mainimist Kagu-Eesti mainekava, Ida-Virumaa ja Lõuna-Eesti ettevõtluse toetamise strateegia, Valgamaa Partnerluskogu strateegia ja Vörtsjärve piirkonna arengukava.
- **Valgamaal on head suhted oma välispartneritega.** Valga Maavalitsusel on loodud sõprussidemed Läti Valka rajooniga, Saksamaa Liitvabariigi Mecklenburg-Vorpommerni Liidumaa Parchimi ringkonnaga, Soome Vabariigi Ylistaro vallaga, Rootsi Kuningriigi Jämtlandi lääniga, Vene Föderatsiooni Novgorodi Oblasti Staraja Russa rajooniga ja Ukraina Šatski rajooniga. 2002. a. toimusid esimesed kontaktid võimalike koostöösidemete loomiseks Poolas (allkirjastati Ühiskavatsuste protokoll) ja Ungaris (allkirjastati Ühiskavatsuste protokoll). Kõige tihedamad sidemed on loodud **Läti Valka rajooniga**, kus koostöö toimub peaaegu kõigis eluvaldkondades. Kuulumine Euroopa Liitu ja Schengeni viisaruumi on oluliselt lihtsustanud piiriületust Valga ja Valka linna vahel ja annab kaksiklinnale uue tähenduse, pakkudes täiendavaid võimalusi koostööks ja piiriülesteks ühisprojektideks. Eesti, Läti ja Vene Föderatsiooni Piirialade Koostöö Nõukogu on ümberformeeritud **Pskov- Livonia Euroregiooniks**. Regiooni kuuluvad 3 maakonda Eestist, neli rajooni Lätist ja Pihkva Oblast Vene Föderatsioonist. Regiooni eesmärgiks on arendada koostöövõrgustikke ja propageerida jätkusuutliku arengu ideid. Valgamaa võtab koos Võru- ja Põlvamaaga osa **Kagu-Eesti Partnerluskogu tööst**, mille eesmärgiks on kohalike omavalitsuste, riigiasutuste, kolmanda ja erasektori koostöös Kagu-Eesti üldise elatustaseme ja elukvaliteedi tõstmine.
- **Riigiasutuste väljaviimine maakonnast** viimastel aastatel on toonud kaasa eelkõige töökohtade arvu vähenemise ja haritud tööjõu lahkumise maakonnast.

5.3 Tehniline infrastruktuur

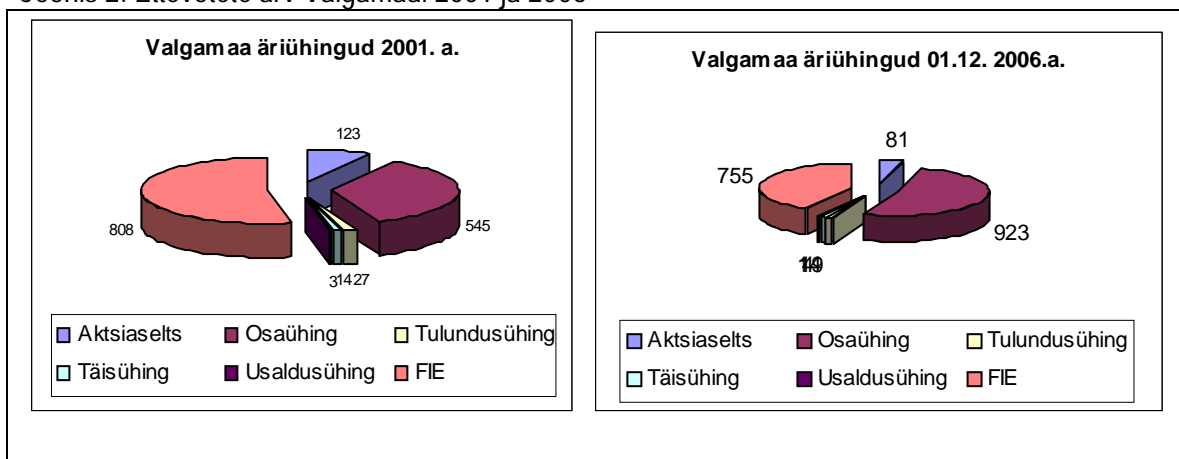
- **Valgal on head eeldused kujuneda Lõuna-Eesti logistikakeskuseks.** Valgat läbivad 5 riikliku tähtsusega maanteed Eestist ja Lätist. Samuti on Valgas olemas väljaehitatud raudteesõlm ning toimiv raudteeühendus nii Tartu, Riia kui Pihkva suunas.
- **Valgamaad läbib Via Hanseatica transpordikoridor.** Via Hanseatica näol on tegemist Saksamaad, Poolat, Leedut, Lätit ja Venemaad ühendava transpordikoridoriga — nn vana hansateega – mis ühendab Lübeckit läbi Gdanski, Kaliningradi, Riia, Valga, Tartu ja Narva Sankt Peterburiga.
- **Riigiteede korrashoid ja põhimaanteed sõidetavuse kvaliteet on paranenud**, kuid ei vasta veel siiski valgamaalaste poolt soovitud tasemele. Kohalike tähtsusega teede olukord on jäänud suures osas samaks või isegi halvenenud tulenevalt omavalitsuste investeerimisvõimaluste piiratusest.

- **Ühistranspordi korraldus Valgamaal on ajakohastunud.** Maakonnas on 29 maakonnaliini ja neid teenindavad kolm bussifirmat (AS GoBus 22 liini, AS Mulgi Reisid 6 liini, Hargla Masinaühistu 1 liin). Valga Maavalitsus on välja andnud 22 ühistranspordiluba ja 97 sõidukaarti. Maakonna siseselt on suurim konkurents Tõrva-Valga ning Valga-Tõrva liinil, kus Tõrvast Valga suunas on käigus 21 reisi, millest 10 on maakonnaliinid ning 11 on kaugliinid. Valgast Tõrva suunas käigus 21 bussi, millest 10 on maakonnaliinid ning 11 on kaugliinid. Valga maakonda teenindab 9 kaugliinifirmat. Valgamaal on bussiühendus paljude Eesti suuremate keskustega..
- **Reisijatevedu raudteel on vähenenud.** Kui aastal 2000 kasutas raudteetransporti u 135 000 reisijat, siis 2005. aastal vaid u 56 521. Reisijatevedu raudteel toimub ainult Eesti-siseselt Tartusse ja Tallinnasse.
- **Linnakeskkond on muutunud liiklejasõbralikumaks.** Rohkem on hakatud arvestama inimesega, rajades jalgrattateid ja jalakäijatele teeületuskohti. Samas on enam tähelepanu pööratud ka teede ja tänavate liiklusohutuse ja -kvaliteedi parandamisele.
- **Valgas on väljaehitatud rahvusvahelistele nõuetele vastavad piiri- ja tollirajatised.** Valga kesklinnas on avatud rahvusvaheline piiriületuspunkt, mis on oluliselt mugavdanud turistide liikumist Valga-Valka vahel. 2002. aastal reisis läbi Valga piiripunktide natuke üle 1 miljoni reisija, siis 2005. a on see arv tunduvalt suurenenud, nimelt ületas piiri peaaegu 1,7 miljonit reisijat.
- **Telekommunikatsioonivahendid ja nende kasutamine on muutunud maakonna elanikele oluliselt kättesaadavamaks.** Maakonnas on kõigis suuremates keskustes kättesaadav kiire Internetiühendus ADSL tehnoloogia baasil. 2006. aasta jooksul valmis VirCom raadiointernetivõrk, mis peab võimaldama kõigis kohalikes omavalitsustes vähemalt 90% soovijatele internetiühenduse. Interneti kasutamise võimalused on loodud kõigis raamatukogudes ja koolides. Samuti on maakonnas levinud avatud traadita internetiühendus (Wi-Fi). Avatud Wi-Fi levialasid on wifi.ee veebilehe andmetel maakonnas 2006. a lõpul 45. On olemas maakonda tutvustav internetiportaal www.valgamaa.ee. Valgamaa kõigil kohalikel omavalitsustel on interneti koduleheküljed. Interneti püsiühenduste (ADSL) arv on 423-il 2003. aastal tõusnud 2782 peale (neist 2582 Elion ja 200 VirCom). Maakond on kaetud mobiilsidevõrguga. Vaata Maailma projekti kaudu koolitati aastatel 2003-2004. 8.4% Valgamaa elanikest, mis oli kõrgem Eesti keskmisest tasemest (7,5%). Kokku koolitati maakonnas 3010 inimest. Sõlmitud on 770 Elioni Digi TV liitumislepingut.
- Maakonnas on **kolm suuremat meediaväljaannet** — ajaleht Valgamaalane, raadio Ruut FM ja veebileht www.valgamaa.ee. Kohalikke lehti on hetkel kokku üheksa, neist üks venekeelne. Olemas on ka üks piirkondlik leht. Toimib ETV korrespondendipunkt.

5.4 Ettevõtlus ja majanduslik areng

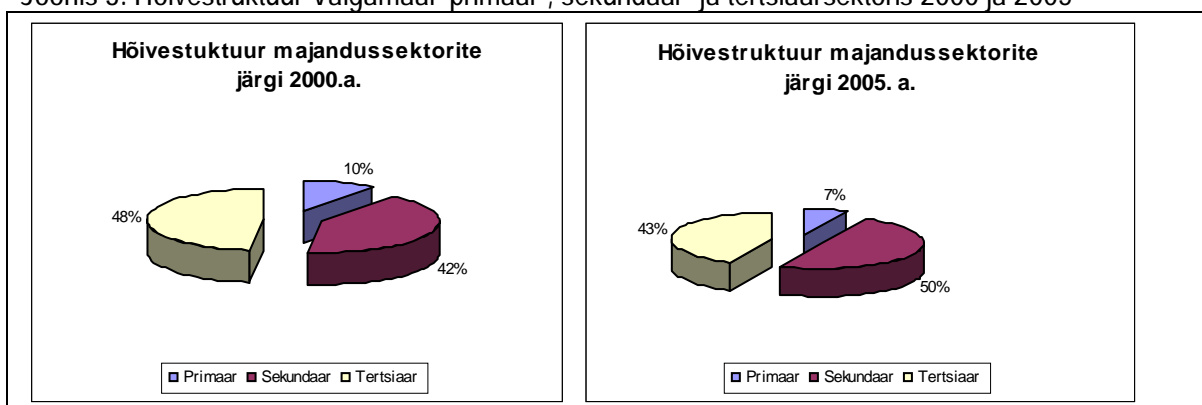
- **Ettevõtlusaktiivsus maakonnas on kasvanud.** Valgamaal on registreeritud 1796 erineva õigusliku staatusega ettevõtet, mis on 294 võrra rohkem kui 5 aastat tagasi. Valgamaa ettevõtete osakaal kogu Eesti ettevõtetest on jäänud antud perioodil samaks — 1,7 %. Ettevõtete arv 1000 elaniku kohta oli Valgamaal 2006. aasta algul 51.

Joonis 2: Ettevõtete arv Valgamaal 2001 ja 2006

- **Äriregistri andmetel on ettevõtete arv Valgamaal 5 aastaga tõusnud 294 ettevõtte võrra.** Peaaegu poole võrra on tõusnud osaühingute arv. Teised on jäänud enam vähem samale tasemele.

Joonis 3: Hõivestruktuur Valgamaal primaar-, sekundaar- ja tertsiaarsektoris 2000 ja 2005

- 2000. aastal oli ettevõtluses hõivatud u 13 000 (15-74 aastaste hulgas), neist primaarsektoris 1300 (10%), sekundaarsektoris 5460 (42%) ja tertsiaarsektoris 6760 (48%).
- 2005.a. ei olnud olukord eriliselt muutunud primaarsektoris hõivatute arv oli langenud 7%-ni, sekundaarsektoris tõusnud 50%-ni ja tertsiaarsektoris langenud 43%-ni.
- **Ettevõtete koostöö teadus-, haridus- ja arendusasutustega on väga tagasihoidlik.** Koostöö ettevõtjate ja Valgamaa Kutseõppekeskuse vahel piirdub ettevõtete poolt Kutseõppekeskusele kasutamiseks antavate praktikkohtade ja -ruumidega.
- **Valgamaa keskmine brutokuupalk on viimaste aastate jooksul tõusnud, kuid kasvutempo on Eesti keskmisega võrreldavas madalam** kui 2001 aastal oli keskmine brutokuupalk Valgamaal 4 086 krooni, siis 2006 aasta III kvartalis on see 6 681 krooni.

5.5 Turism ja vaba aja veetmine

- **Valgamaal on juurde tekkinud mitmeid majutuskohti ja erinevaid turismiteenuseid pakkuvaid ettevõtteid.** Märkimisväärsemad on Otepää piirkonnas välja ehitatud Pühajärve ja Kääriku puhkekeskus ning Tehvandi suusakompleks.

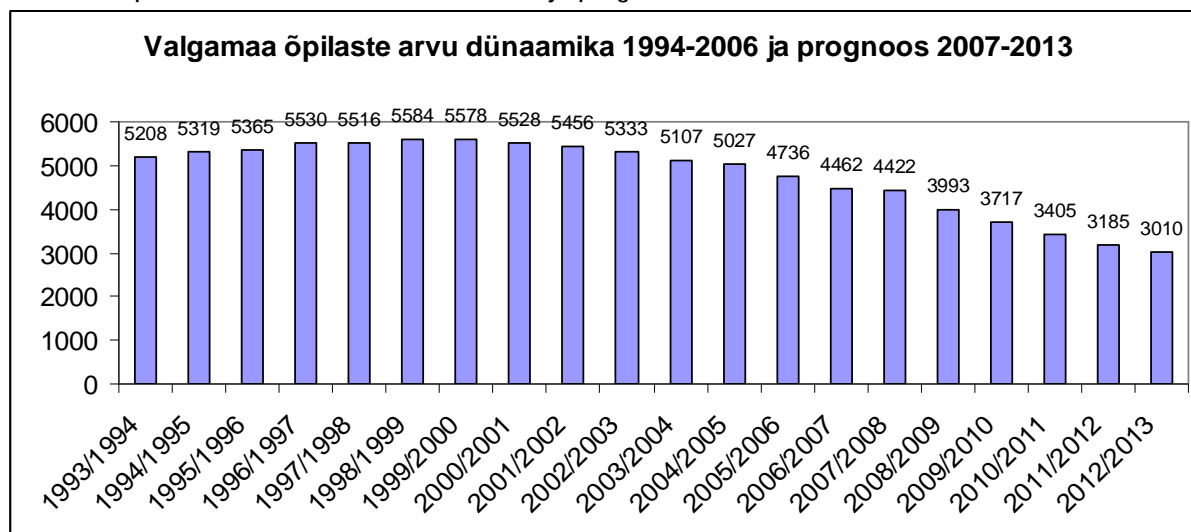
- **Valgamaa looduskeskkond loob soodsa pinnase erinevate seiklusturismi vormide arenguks.** Maakonnas on kiirelt kulgenud taluturismi areng, mis kasutab ära looduskeskkonna poolt pakutavaid võimalusi – kanuumatkad jõgedel, suusa-, ratta- ja hobumatkad jne. Samuti on laienenud kultuuriturism.
- **Otepää piirkond on Eesti mäesuusatamise “meka”.** Kuutsemäe ja Väikse Munamäe mäesuusakeskused on peamised sihtkohad kogu Eesti mäesuusatajatele. Üha enam koguvad need keskused populaarsust ka lähinaabrite – Läti ja Venemaa – suusatajate hulgas.
- **Oluline roll maakonna tutvustamisel on mitmesugustel rahvusvahelise tähtsusega spordiüritustel.** Peamistena vajavad mainimist murdmaasuusatamise maailma karikasarja etappide korraldamine Otepääl, Tartu nelikürituste sarja kuuluvad Tartu suusa- ja rattamaraton ning maailma karikasarja etapid motokrossis Jaanikese krossirajal.
- **Maakonnas on tõhusalt tegeletud erinevate aktiivse turismi infrastruktuuri väljaehitamisega.** Hoogustunud on jalgrattateede, õppe- ja matkaradade väljaehitamine, palju on tähelepanu pööratud telkimis-, puhke- ja piknikukohtade (peamiselt RMK eestvedamisel) loomisele erinevate veekogude äärde.
- **Turismikorraldus on muutunud külastaja sõbralikumaks.** Viidaprojekti raames on tehtud vaatamisväärsuste esmased viidastamised. Lisaks on ülesse pandud ka tähtsamate vaatamisväärsuste infotahvlid eesti ja inglise keeles, maakonna kaardid sissetulevate teede peal maakonna piiril ning osaliselt ka piirkondlikud kaardid.

5.6 Maaelu ja maamajandus

- **Elukeskkonna kvaliteedi taseme suurenemine maa ja linna vahel.** Maapiirkondadest on toimunud oluline (eelkõige keskmiselt kõrgema haridusega) elanike äravool linnadesse, samuti on suures osas soikunud nii ettevõtlus- kui ehitustegevus. Lisaks on kohalike omavalitsuste arengueelduste kasutuselevõtt toimunud suurte erinevustega, mis on omakorda võimendanud suuri kõikumisi arengutasemes.
- **Põllumajandustoodangu kvaliteet ja nomenklatuur** on tõusnud seoses kvaliteedinõuete karmistumise ja põllumajandustootjate spetsialiseerumisega. **Toiduainetööstuse toodangu kvaliteet** on samuti viimastel aastatel oluliselt tõusnud tänu sisseseade kaasajastamisele ja kvaliteedinõuete karmistumisele.
- Järjest enam on hakatud maal traditsiooniliste majandusharude kõrval tegelema **talu-, loodus ja seiklusturismiga**. Viimastel aastatel on hulgaliselt tekkinud juurde erinevaid turismiteenuseid pakkuvaid maamajapidamisi, mis on tunduvalt elavdanud elu maapiirkondades.
- Viimastel aastatel on hoogustunud erinevate **seltside, seltsingute ja ühingute tegevus maapiirkondades**. Sellega on loodud kohalikele elanikele võimalused elavamaks seltsieluks ja seltside kaudu sekkutakse ka üha enam kohaliku piirkonna arengut puudutavatesse küsimustesse. Aktiivselt tegutseb maakondlik MTÜ Valgamaa Kodukandi Ühendus. Asutatud on omavalitsusi, ettevõtjaid ja kolmandat sektorit ühendav MTÜ Valgamaa Partnerluskogu.

5.7 Hariduselu

Joonis 4: Õpilaste arvu dünaamika 1994–2006 ja prognoos 2007–2013

- Üheks suuremaks probleemiks Valgamaal, nagu riigis tervikuna, on **õpilaste arvu jätkuv vähenemine**, mis tekitab raskusi väiksemate koolide finantseerimisel ja võib viia nende sulgemiseni. Valgamaa õpilaste prognoos aastani 2013 näitab, et õpilaste arv väheneb munitsipaalkoolides praeguselt 4462 (2006/2007 õ-a) õpilaselt hinnanguliselt 3010 õpilaseni (2012/2013 õ-a).

- **Valgamaal on 2006/2007 õppeaastal kokku 25 kooli:**

- 21 munitsipaalkooli (5 algkooli, 9 põhikooli, 7 gümnaasiumi/keskkooli, nendest üks täiskasvanute gümnaasium - Valga Kaugõppegümnaasium).
- 3 riigikooli (Valga Internaatkool, Helme Sanatoorne Internaatkool ja Valgamaa Kutseõppekeskus)
- üks erakool – Audentese Erakooli Otepää filiaal.

Valgamaa õppeasutustes antav haridus on konkurentsivõimeline. 2005.a. kevadel gümnaasiumi/keskkooli lõpetajatest asus edasi õppima erinevatesse kõrgkoolidesse üle poolte ehk 52%.

- **Valgamaal on loodud õpilastele soodsad võimalused huvihariduseks.** Koolide ja kultuuri- ja rahvamajade juures tegutseb hulgaliselt erinevaid huvialaringe noortele. Lisaks on Valgamaal kolm muusikakooli: Valgas, Tõrvas ja Otepääl ning 2004.aastal avati Pukas maakonna esimene kunstikool. Lisaks tegutseb 6 Avatud Noortekeskust. Paljud noored osalevad erinevates noorteühendustes ja -organisatsioonides. 2006.aastal loodi Valgamaa Noortekogu.

- **Edasi on arenenud Valgamaa Kutseõppekeskus**, mille ülesandeks on luua õpilastele võimalused eluks ja tööks vajalike teadmiste, oskuste omandamiseks ning valmistada ette kvalifitseeritud kaadrit arvestades piirkonna tööturuvajadust. Kutseõppekeskuse tegevusaladeks on:

- kutseõpe erinevates õppevormides;
- täiskasvanute koolituse korraldamine (aastas ca 600 koolitatavat);
- kutse- ja karjäärinõustamise korraldamine;
- huvihariduse võimaldamine kooli õpebaasides.

2006/2007 õppeaastal on Valgamaa Kutseõppekeskuses 9 kutsevaldkonda 11 erialaga – autode ja masinate remont, tiser, kaubaveod ja -käsitlemine, kokk, rõivaõmblemine, rätsepatöö, müüja, sotsiaalhooldus, turismikorraldus, veokorraldus, palkmaja ehitus,

toateenija. Taotletakse juurde metallitöö valdkonda. Koolis õpib ca 600 õpilast. Alustatud on tegevusi Valgamaa Kutseõppekeskusele uue õppekompleksi ehitamiseks kuni 500 õpilasele Valga linna.

2005. aastal valminud koolivõrgu analüüs, tõstis esile järgmised põhimõtted:

- 1) algkool peab lapsel olema võimalikult kodu lähedal;
- 2) ümber peab korraldama põhikoolide võrgustiku. Põhikoolid, kus õpilaste arv on väiksem kui 100, peaksid end ümber korraldama algkoolideks;
- 3) hariduse kvaliteeti silmas pidades peaks olema maakonnas 3 piirkondlikku gümnaasiumi asukohaga Valgas, Tõrvas ja Otepääl. Sõltuvalt Valga linna hariduskorralduse arengukavast võib siin lisanduda ka vene õppekeele gümnaasium ja täiskasvanute gümnaasium.

5.8 Rahva tervis ja arstiabi

- **Esmatasandi arstiabi** tagavad Valgamaal 17 perearsti ja 3 abiarsti, kes üldjoontes katavad valgamaalaste vajadused esmase arstiabi järele. Kvaliteetsema teenuse tagamiseks on vajalik vähemalt ühe nimistu avamine Valga linna kuna Valgamaal on 6 perearsti nimistut, millesse on kantud üle 2000 isiku.
- **Eriarstiabi kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamiseks** töötab maakonnas kaasaegsetele tingimustele vastav üldhaigla - AS Valga Haigla. Seevastu on eriarstiabi kättesaadavus maakonna kahes tömbepiirkonnas oluliselt vähenenud. Valga linnas on eriarstiabi kättesaadavus piisav, ooteajad ei ületa Eesti Haigekassa poolt seatud tähtaegu.
- **Hooldusraviteenuseid** pakuvad Valgamaal AS Valga Haigla, OÜ Otepää Tervisekeskus ja OÜ Tõrva Tervisekeskus. Tõrvas on planeeritud avada 20 kohaline hooldusravihaigla. Koduõendusteenuste maht ei kata ära maakonna elanike vajadusi.
- **Ambulatoorset taastusravi** võimalusi pakuvad Valgamaal AS Valga Haigla ja AS Pühajärve Puhkekodu Tervisekeskus.
- **Kiirabi** osutab esmast arstiabi kõigile Eesti Vabariigi territooriumil viibivatele inimestele, sõltumata nende rahvusest või kodakondsusest. Valgamaad teenindavad kolm kiirabibrigaadi, üks Tõrva piirkonda, üks Otepää piirkonda ja üks Valga piirkonda. Kiirabiteenuse kvaliteedi tõstmiseks on vajalik ühe kaasaegse varustusega kiirabibrigaadi lisandumine Valga linna.
- **Valgamaal on puudus tervishoiu valdkonnas töötavatest spetsialistidest.** Seda on märgata nii eriarstiabis kui ka perearstide osas.
- Valgamaal on 16 **apteeki**, mis varustavad hästi tiheasustusega aladel elavaid inimesi. Küll aga on probleemiks ravimite kättesaadavus maapiirkonna elanikele.
- **Peamisteks surma põhjusteks** Valgamaal on südame- ja veresoonehaigused ja vähk. Murettekitav on elanikkonnas süvenev alkoholismiprobleem, seda eriti noorte hulgas. Viimastel aastatel on Valgamaa elanike hulgas kasvanud ka traumade arv.
- 2005. aastal moodustati Valga Maavalitsuse juurde Valgamaa Tervisenõukogu, kelle tegevusvaldkonnaks on riiklike tervise edendamise programmide ja strateegiate elluviimine maakonna tasandil. Järjest suuremat tähelepanu pööratakse AIDS-i/HIV leviku, narko- ja alkoholismi ennetustööle ning südame- ja veresoonehaiguste ennetamisele.

5.9 Sotsiaalabi ja sotsiaalhoolekanne

- **Maakonna sotsiaalhoolekandesüsteem vajab täiustamist (sh erinevad teenused).** Maakonnas tegutseb 12 hoolekandetasutust, sh erihoolekandeteenust pakub 2 asutust — MTÜ Paju Pansionaadid ja MTÜ Valgamaa Tugikeskus ning laste asendushooldusteenust 2 asutust SA Taheva Sanatoorium ja Valga Lastekodu Kurepesa.

- Valgamaa omavalitsuste juures töötab 23 sotsiaaltöötajat, mida on maakonna vajadusi arvestades vähe. Täiendavalt oleks vaja tööle rakendada lastekaitsetöötajaid.
- **Valgamaal on arvele võetud 77 sotsiaaleluruumi.** Sotsiaaleluruumid olemas Otepää, Sangaste ja Tõlliste vallas ning Valga linnas.
- **Tööpuudus on Valgamaal jätkuvalt suureks probleemiks.** Viimase 5 aasta jooksul on tööpuudus Valgamaal olnud Eesti keskmisest oluliselt suurem, ulatudes hetkel 14,2%-ni (Eesti keskmine on 13%). Registreeritud töötutest 80% on riskirühma kuuluvad inimesed (pikaajalised, noored, 55 aastased ja vanemad, mitte eesti keelt oskavad, vanglast vabanenud jne). Töötuse tase on 3,3% registreeritud töötutest (Eesti keskmine 1,4%).
- **Valgamaa leibkondade keskmine netokuusissetulek leibkonna liikme kohta jääb alla Eesti keskmisest, olles 2005.aastal 2653,3 (Eesti keskmine 2005.a. 3475.5 krooni).**

5.10 Looduskeskkond ja keskkonnateadlikkus

- **Veekasutus maakonnas** oli 2005.aastal 1162 tuh.m³/aastas, 2004.aasta veekasutus 1039 tuh m³/aastas
- **Joogivee kvaliteedi parandamisega** on viimastel aastatel tegeletud küllaltki aktiivselt. Kõrge rauasisalduse tõttu põhjavees on puurkaeve varustatud rauaärastusseadmetega. Joogivee kvaliteedile mõjuvad halvasti vananenud trassid ning kanalisatsioonitorustike ja -kaevude lekkimine. Olukorda saab parandada **ühisveevärgi torustike ja joogiveevarustussüsteemide rekonstrueerimise või ümberehitamisega**, kasutades nüüdisaegseid materjale ja ehitustehnoloogiaid.
- **Rekonstrueerimist vajavad mitmed reoveepuhastid.** Reoveepuhasti puudub üldse Tsirguliina alevikul. Kaasajastamist ja rekonstrueerimist vajavad Tõrva linna reoveepuhastusseadmed, Öru aleviku, Valgamaa Kutseõppekeskuse puhastusseadmed Helmes, Linnküla, Keeni, Sangaste ja Lüllemäe puhastusseadmed.
- Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rajamiseks on vajalik kohaliku omavalitsuse volikogu kinnitatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava kõikidele omavalitsustele. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava koostatakse vähemalt 12 aastaks.
- **Joogivee kvaliteet maakonnas on paranenud.** Selle on tinginud eelkõige jätkuv joogiveepuhastusjaamade ehitamine ja renoveerimine. Valgamaal tegutseb hetkel 45 joogiveepuhastusjaama.
- Prügisorteerimiseks on **ehitamisel jäätmejaam** Valga linna prügilasse ja jäätmete eelsorteerimise punkt Keeni prügilasse. Nende valmimine peab lõpule jõudma 2009 aastaks. Alates 2002. aastast töötab Valgamaal **ainult Valga linna prügila.**
- Ohtlike jäätmete kogumiseks on osadesse valdadesse **paigaldatud keskkonnanõuetele vastavad ohtlike jäätmete kogumiskonteinerid.**
- Viimastel aastatel on **suletud väikeprügilaid ja likvideeritud omavoliliselt tekkinud ebaseaduslikke prügimägesid** ning alustatud jäätmejaamade ehitamist.
- **Keskkonnateadlikkus Valgamaa elanike hulgas on aastatel 1998–2006 paranenud.** Keskkonnateadlikkus laste ja koolinoorte seas on tõusnud, mida näitab nendega tehtud ja tehtav keskkonnahariduslik töö ja koolitusüritused. Otepääle on kavandatud luua maakonna loodushariduskeskus, mille kontseptsioon on välja töötamisel.
- **Paranenud on keskkonnaalane informeeritus** tänu keskkonnaürituste korraldamisele, keskkonnateemalisele leheküljele ajalehes "Valgamaalane" ning infomaterjalide väljaandmisele. Elanikkonna keskkonnateadlikkuse tõstmisel tuleks enam kasutada ka interneti ja radio võimalusi.

Paranenud on venekeelse elanikkonna keskkonnateadlikkuse arendamine ja selle kaasamine keskkonda puudutavate otsuste tegemisse. Kättesaadavad on venekeelsed infotrükised. .

- **Järjepidev tegevus toimub maakonna pool-looduslike koosluste kaitse korraldamisel ning looduskaitseobjektide korrastamisel.** Samas on endiselt probleemiks olmeprügi rohkus metsades ja teeveertel.
- **Kaitsealade arv maakonnas on suurenenud.** Maakonnas asuvad Otepää looduspark ja Karula Rahvuspark, millest Valga maakonda jääb umbes pool selle territooriumist. Uuendatud on Koorküla looduskaitseala, Karula Pikkjärve maastikukaitseala ning Tikste maastikukaitseala piirikirjeldus ning vastavad kaitse-eeskirjad. Lisaks on moodustatud Koiva-Mustjõe maastikukaitseala, Tüdre looduskaitseala, Rubina looduskaitseala ja Soontaga looduskaitseala. Maakonnas on moodustatud 28 hoiuala. Kõik kaitse- ja hoiualad kuuluvad üle-euroopalise kaitsealade võrgustiku NATURA 2000 alade nimekirja
- **Metsanduses lageraiete maht viimastel aastatel ei ole suurenenud,** kuid probleemiks on erametsade taasmetsastamine, mida tehakse vähe.

Maakonna seitsmest liiva- ja kruusakarjäärist kaevandati 2005. aastal 54 780 m³ ehitusliiva ja 98 995 m³ ehituskruusa. Maakonnas on 3 turbaraba, millest toodeti 2005.a. 10 033 tonni turvast.

5.11 Väljakutsed Valgamaale

Võttes arvesse sise- ja välisprotsessid tuleb Valgamaal lahendada:

- **Uute töökohtade loomine, tööstuse ja tootmise areng** — Valgamaale on oluline kohapealse tööstuse ja tootmise arendamine. Sihiks on viia tootmine ressursipõhiselt tehnoloogiapõhisele. Tööstuse ja tootmise paremaks juhtimiseks ja tegevuse koordineerimiseks on oluline välja arendada tööstusalad. Tootmise arenguks tuleb enam kasutada maakonna logistilisi asukohaeeliseid. Samuti on oluline kasutada võimalikult efektiivselt ära kohapealset loodusressurssi (puit) eesmärgiga jõuda toodangus võimalikult lähedale lõpptarbijale, mis kindlustaks ka paremad sissetulekud töötajatele.
- **Oskustöölise väljaõpetamine, kutsehariduse omandamise võimaluse säilitamine ja arendamine** — Valgamaa sihiks on võimaldada kvaliteetsset ja konkurentsivõimelist kutseharidust, töötajate täiend- ja ümberõpet. Valgamaa Kutseõppekeskuse õppekavad on vaja viia vastavusse kohapealsete ettevõtjate reaalsete vajadustega, mis nõuab tihedat ja tulemuslikku koostööd ettevõtjatega. Kaasajastamist vajab ka õpikeskkond ja sisseseade.
- **Turismi ja puhkemajanduse arendamine ja ühismarketing** — leida Valgamaad ühendav märk, mis koondab enda alla nii Otepää, Tõrva-Helme kui ka Valga piirkonna. Lahendamist vajab ülesanne, kuidas kasutada võimalikult hästi ära Otepää aktiivse puhkuse ja spordisündmuste tuntust ja populaarsust, laiendades selle mõju kogu maakonnale. Eesmärgiks on, et külastajate teekond Valgamaal ei lõppeks Otepääga, vaid veedetakse meeldejääv ja ainulaadne puhkus, mis hõlmab kogu Valgamaa vaatamis- ning huviväärsusi.
- **Valgamaa sidusus Lõuna-Eesti maakondadega, piiriülene koostöö ja Valga-Valka kaksiklinna tulemuslik koostöömimine** — Valgamaa jaoks on võtmetähtsusega jätkata ja arendada koostööd välispartneritega. Olulisim on siinkohal tulemuslik koostöö kõigis eluvaldkondades Valga-Valka kaksiklinnade vahel, mis eeldab pühendumist, kompromisside tegemist ja panust mõlemalt poolt.

KIRJELDUS	SAAVUTUSNÄITAJAD	MÕOTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid Kõigil lastel on tagatud võimalused kvaliteetse põhi- ja keskhariduse omandamiseks Valgamaa üldhariduskoolid on õppivad organisatsioonid	Sise- ja välishindamise tulemused	Sisehindamise aruanded Välishindajate ja järelevalve hinnangud-dokumendid	Koolivõrk on optimaalne Õpetajad vastavad kvalifikatsiooni-nõuetele
Spetsiifilised eesmärgid Väljalangevus põhikooli III astmest on väiksem kui 1% Koolide konkurentsivõime on paranenud: põhikooli lõpetamisel vähemalt 95% lõpetajatest jätkavad keskhariduse omandamist kas gümnaasiumides või kutseõppeasutustes ja vähemalt 50% gümnaasiumide lõpetajatest jätkavad õpinguid kõrgkoolides Koolides töötavaid kvalifikatsiooninõuetele mitte vastavaid õpetajaid on vähem kui 3% Koolides on turvaline õpikeskkond: koolid vastavad tervisekaitse ja päästeteenistuse nõuetele (100%) Koolides on kaasaegne õpikeskkond: kõikides keskkoolides ja gümnaasiumides on rakendunud e-kool, pooled tööõpetuse klassidest on varustatud ainekava täitmiseks vajalike vahendite ja seadmetega Koolivõrk on korrastatud vastavalt kehtivale arengukavale	Väljalangejate suhtarv Järgmisel haridustasemel õpinguid jätkanud õpilaste arv Riigieksamite tulemused Kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate arv Vastavus kehtestatud nõuetele e-koolide arv, e-kooli rakendust kasutavate õpilaste ja lapsevanemate arv Vastavus tööõpetuse ainekava nõuetele Vastavus arengukavale	KOOLID EHIS AEK REKK KOOLID EHIS KOOLID EHIS KOV erinevad ametkonnad KOOLID KOV Arengukava MV	Koolide, KOV ja lastevanemate huvi Õpilaste motivatsioon On piisavalt kvalifitseeritud õpetajaid Noored spetsialistid kooli ei tule, õpetajaskond vananeb On leitud ressursse koolide turvaliseks muutmiseks Puuduvad ressursid nõuete täitmiseks Puuduvad ressursid nõuete täitmiseks Kohalike omavalitsuste huvi ja võimalused
Väljundid ja tulemused Põhikoolist ei lange välja rohkem kui 0,5% õpilastest Jätkatakse õpinguid järgmisel haridustasemel Koolides töötavad	Väljalangejate suhtarv Järgmisel haridustasemel õpinguid jätkanud õpilaste arv Kvalifikatsiooninõuetele vastavate	KOOLID KOV KOOLID, KOV KOV, OVL, MV,	Kohalike omavalitsuste ja lastevanemate koostöö Kohalike omavalitsuste ja lastevanemate koostöö Koolivõrgu korrastamine

kvalifikatsiooninõuetele vastavad õpetajad	õpetajate arv	HTM	
Koolid vastavad tervisekaitse ja päästeteenistuse nõuetele	Vastavus nõuetele	KOOLID, KOV	On leitud ressursse koolide turvaliseks muutmiseks Puuduvad ressursid nõuete täitmiseks
Koolides on kaasaegne õpikeskkond: keskkoolides ja gümnaasiumides on rakendunud e-kool, tööõpetuse klassid on varustatud ainekava nõuetele vastavalt	e-koolide arv Vastavus tööõpetuse ainekava nõuetele	KOOLID, KOV	On leitud ressursse koolide varustamiseks
Koolivõrk on korrastatud	Koolide optimaalne paiknemine, kasutus ja finantseerimine	KOV, MV	Puuduvad ressursid Kohalike omavalitsuste huvi
Tegevused	Ressursid <i>Inimressursid</i> <i>Materiaalsed r.</i>	Rahalised vahendid, projektid, jms	
Koolikohustuse täitmise tagamine – tugisüsteemide rakendamine, kontroll	+	-	KOOLID KOV Lastevanemate ja kohalike omavalitsuste koostöö
Kutse- ja karjäärinõustamine	+	+	KOOLID, KOV, MV lapsevanemad Võrgustiku loomine ja selle toimimine
Sisehindamine, õpetajate koolitus, noorte spetsialistide juurdeleidmine	+	+	Koolitus-tunnistused ja –tõendid Maine kujundamine Koostöö kõrgkoolidega
Ettekirjutuste täitmine	+	+	Koolitus-asutused, KOOLID, KOV, EHIS Ressursi puudumine või olemasolu
Teavitamine ja koolitus, õpetajate varustamine arvutitöökohtadega	+	+	KOOLID, KOV Koolide ja kohalike omavalitsuste huvi
Tööõpetuse õppevahendite ostmise	+	+	KOOLID, KOV, MV, HTM Ressursi olemasolu ja koolide ning kohalike omavalitsuste huvi
Perioodilise koolivõrgu analüüsi teostamine, koostatakse uus haridusearengukava	+	+	KOOLID, KOV, MV, HTM Kohalike omavalitsuste ja maavalitsuse koostöö
		KOV, MV	

KIRJELDUS	SAAVUTUSNÄITAJAD	MÕÕTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid Valgamaa Kutseõppekeskus valmistab ette kvalifitseeritud kaadrit arvestades piirkonna tööturuvajadust.	Ettevõtete rahulolu tööjõuga kättesaadavusega ja kvalifikatsiooniga Piirkonda tööle asunud lõpetajate suhtarv erialade lõikes	Uuring 2007, 2009 KOOL, TÖÖTURUAMET, ETTEVÕTTED	Õppetöö kvaliteet tõusnud, erialade valik vastab tööturu nõudmistele, lõpetajad leiavad tööd
Spetsiifilised eesmärgid Valgas on uus õppekompleks. Koolis õpib vähemalt 500 õpilast Koolis töötavad kvalifitseeritud õpetajad ja eriala spetsialistid Valgamaa ettevõtjate vajadused õpetatavate erialade osas on paranenud Valgamaa KÕK lõpetajad leiavad töökoha Kutseõppekeskus tagab täiend- ja ümberõppevõimalused kõikidele soovijatele arvestades tööturu muutusi. Erinevates koolitustes osaleb aastas vähemalt 600 õppurit Kutseõppekeskuse juures toimib ettevõtluseinkubaator	Uus õppekompleks Õpilaste arv Valdkondade ja erialade arv Õpetajate ja spetsialistide vastavus kvalifikatsiooninõuetele Rahulolu kutsehariduse kvaliteediga Lõpetajate tööleasumine Erinevate õppekavade arv Kursustel osalejate arv Inkubantide arv Pakutavate teenuste loetelu	KOOL EHIS EHIS KOOL Valgamaalaste rahulolu-uuring 2006 ja 2008 Ettevõtluse profiiluuring 2007, 2009 Kooli poolt läbiviidud uuring KOOL TÖÖTURUAMET ETTEVÕTTED Valgamaalaste rahulolu-uuring 2006 ja 2008 Ettevõtluse profiiluuring 2007, 2009 Vaatus KOOL	Eskiisprojekt, projekteerimine, finantseerimine Õpilaste arvu muutumine Tööjõuturu muutumine Tööjõuturu muutumine

Väljundid ja tulemused Uus õppekompleks olemas ja koolis õpib vähemalt 500 õpilast Kutseõppekeskuse töötavad kvalifitseeritud õpetajad ja erialaspetsialistid Ettevõtjad on rahul kutseõppekeskuses õpetatavate erialadega Iga kutseõppekeskuse lõpetaja on tööle asunud Täiend ja ümberõppes osaleb 600 õppijat aastas Kutseõppekeskuse juures toimib ettevõtluseinkubaator, kellele pakutakse mitmesuguseid tugiteenuseid	Uus õppekompleks Õpilaste arv Valdkondade ja erialade arv Õpetajate ja spetsialistide vastavus kvalifikatsiooninõuetele Rahulolu kutsehariduse kvaliteediga Lõpetajate tööleasumine Erinevate õppekavade arv Kursustel osalejate arv Inkubantide arv Pakutavate teenuste loetelu	KOOL EHIS EHIS KOOL Valgamaalaste rahulolu-uuring 2006 ja 2008 Ettevõtluse profiiluuring 2007, 2009 Kooli poolt läbiviidud uuring KOOL TÖÖTURUAMET ETTEVÕTTED Vaatlus KOOL	Tööandjate huvi RKT formeerumine Inimeste huvi täiendõppe vastu Vabade töökohtade olemasolu
Tegevused 2006.a. on valminud eskiisprojekt, 2007.a. tehniline projekt ja 2008.a. välja kuulutatud hange. Ehituse algus 2008.a., lõpp 2010.a. Koolitatakse olemasolevaid õpetajaid ja erialaspetsialiste, leitakse täiendavalt uusi, õpetajate stažeerimine ettevõtetes On loodud piirkondlik koostöökogu koolitus(tööturu)vajaduste väljaselgitamiseks, sh Läti Koolis luuakse süsteem lõpetanute jälgimiseks Erinevate õppekavade koostamine ja õppejõudude leidmine Inkubatsiooniteenuste pakkumiseks vajalike ruumide ja koostööpartnerite leidmine On tagatud noorte ja täiskasvanute kutse- ja karjäärinõustamine. Põhikooli lõpetajatest suundub kutseõppesse 40%	<i>Ressursid</i> <i>Inimressursid</i> <i>Materiaalsed r.</i>	Rahalised vahendid, projektid, jms	Detailplaneering, eskiisprojekt, projekteerimine, finantseerimine Muudatused seadusandluses, mis reguleerib gümnaasiumi- ja kutseharidust Maine kujundamine

KIRJELDUS	SAAVUTUSNÄITAJAD	MÕÕTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid Võimaldada kvaliteetse huvihariduse kättesaadavust Valgamaa noortele	Elanike ja ringides osalejate rahulolu huvihariduse kättesaadavuse ja kvaliteediga	Küsitlused Tagasiside Statistiline aruandlus	Seadusandluse ja koostöö- võrgustiku olemasolu; Ressursside piiratus; Sallimatus ja hoolimatus ühiskonnas
Spetsiifilised eesmärgid Kohalikud omavalitsused on loonud noortele võimalused huvihariduseks võttes arvesse nende soovid. 80% noortest osaleb oma soovist lähtuvas huviringis. Huviringi minekuks/tulekuks ei kulu üle 30 minuti. Koolides töötavad huvialajuhid vastavad kvalifikatsiooninõuetele On moodustatud ja toimib koostöövõrgustik maakonna noorsootöötajatest, huvialajuhtidest ja huviringide juhendajatest Toimub omavalitsuste vaheline koostöö huvikooli rahastamisel, osalustasu ei sõltu noore elukohast	Huviringides osalevate noorte suhtarv Huvialajuhtide vastavus kvalifikatsiooninõuetele Võrgustik loodud ja toimib Õppemaksu suurus huvikoolis	küsitlus huviringis osalemiseks kulunud aja analüüs aruandlus küsitlus KOOLID KOV VITA, koostöövõrgustik Maavalitsus KOV OVL	Seadusandluse ja koostöövõrgustiku olemasolu Ressursside piiratus Sallimatus ja hoolimatus ühiskonnas (ka lapsevanemad) Erialaspetsialistide vähesus Vastava seadusandluse toimivus Noorsootöötajate vähesus KOVides Võrgustikutöö ei toimi
Väljundid ja tulemused Toimib huvihariduse süsteem. 80% noori osaleb huvitegevuses. Koolides töötavad huvialajuhid vastavad kvalifikatsiooninõuetele Toimib noorsootöö alane võrgustikutöö Omavalitsused on jõudnud	Huviringide arv Huvikoolide arv Huviringides ja huvikoolides osalejate/õppijate suhtarv Õpilasarvite arv Kvalifitseeritud huvialajuhtide arv Võrgustikutöös osalevate inimeste arv ja toimiv infovahetus Noorteportaali külastajate arv, foorumites osalejate arv Väljastatud õppemaksud/arved	KOOLID KOV Maavalitsus Lapsevanemad EHIS KOOLID KOV MV VITA KOOLID KOV KOV	Maakondlik huvihariduse süsteem ei toimi Inimressursi ja materiaalsete vahendite vähesus Mittemotiveeriv töötasustus Mitte valmidus koostööks Mitte valmidus

kokkuleppele, et piirkonna huvikoolis on ühesugune õppemaks			koostöök
<i>Tegevused</i>	<i>Ressursid</i>		
Huvialajuhtide ja ringijuhtide koolitamine ja nõustamine	+ +	Rahalised vahendid, projektid, jms	Sallimatus ja hoolimatus ühiskonnas
Võrgustiku koolituste ja ümarlaudade läbiviimine Valgamaa Noorte infoportaali käivitamine	+ +	Koolitustunnistused tõendid	Ressursside puudumine
Huviringide tegutsemiseks tingimuste loomine	+ +	Protokollid	
Huvitegevusalase informatsiooni koondamine ja jagamine	+ +	Valgamaa Noorte Infoportaal KOOLID ANK-id	
Omavalitsuste vaheliste kokkulepete sõlmimine	+	STUUDIOD Valgamaa Noorte Infoportaal	
Noorte kaasamine neid puudutavatesse aruteludesse, töögruppidesse ja otsustustesse	+	Kirjavahetus Kokkulepped Protokollid	

KIRJELDUS	SAAVUTUSNÄITAJAD	MÕÕTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid Kõigile HEV lastele on tagatud õppimine eelkõige elukohajärgses või selleks loodud haridusasutuses	Elus toimetulevad HEV lapsed	AEK NK KOV ENTK EHIS HTM KVB	Seadusandluse ja koostöövõrgustiku olemasolu Sallimatus ja hoolimatus ühiskonnas
Spetsiifilised eesmärgid Kõiki HEV lapsi on märgatud ja neile on tagatud õppimisvõimalused eelkõige elukohajärgsetes haridusasutustes On loodud maakondlik nõustamiskeskus eripedagoogide, psühholoogide, teiste erialaspetsialistide ja nõustajatega kõigile soovijatele	HEV laste suhtarv, kes õpivad nende erivajadustele vastavates õppeasutustes Töötab maakondlik nõustamiskeskus	HARIDUSASUTUSED KOV HTM KVB MV, KOV, OVL	Erialaspetsialistide vähesus Rahaliste vahendite nappus Vastava seadusandluse toimivus Sotsiaaltöötajate vähesus KOVides Võrgustikutöö ei toimi Lapsevanemate hoolimatus laste suhtes
Väljundid ja tulemused HEV lapsed õpivad elukohajärgses või tingimuste puudumisel selleks loodud haridusasutuses Töötab maakondlik nõustamiskeskus	Maakonnas õppivate HEV laste arv Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste koolides õppivate laste arv Nõustamiskomisjoni otsused Maakondlikku nõustamiskeskust kasutavate inimeste arv Võrgustikus lahendatud juhtumite arv	KOOLID, KOV AEK HTM KVB EHIS NK Nõustamiskeskuse dokumentatsioon KOV	Maakondlik nõustamis- ja tugisüsteem ei käivitu Inimressursi ja materiaalse vahendite vähesus Mitte valmidus koostööks/võrgustikutööks

Tegevused	<i>Inimressursid</i> <i>Materiaalsed</i>			
Kaardistada HEV laste arv ja vajadused maakonnas	+	+	Nõustamiskeskuses töötavad kvalifitseeritud erialaspetsialistid/ametikohad täidetud	Sallimatus ja hoolimatus ühiskonnas
Tingimuste loomine koolides HEV lastele	+	+	Koolitustunnistused-ja tõendid	Ressursside puudumine
Erialaspetsialistide leidmine, koolitamine ja töönoustamine	+	+	Koolitusasutused, MV, KOV On loodud KOOLID, KOV, HTM KVB	
Maakondliku nõustamiskeskuse loomine	+	+	KOV, Sotsiaalkindlustusamet, MV, HTM KVB Kriminaalpreventiivse, noorsootöö- ja terviseedenduse alased projektid ja kampaaniad Voldikud, plakatid	

Kvaliteetse elukeskkonna ja säästva arengu loogiline maatriks

KIRJELDUS	SAAVUTUSNÄITAJAD	MÕÕTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid: Valgamaa on säästva arengu põhimõtteid rakendav ning kvaliteetset elukeskkonda pakkuv maakond.	Valgamaa on üks Eesti puhtamat elukeskkonda pakkuvaid maakondi.	Statistilised näitajad; vee, õhu, jäätmete jne aruanded.	Ettevõtluse arendamisel arvestatakse säästva arengu nõudeid. Valgamaa ettevõtted rakendavad võimalikult paremaid tehnoloogiaid.
Spetsiifilised eesmärgid Puhas põhja- ja pinnavesi Toimiv maakondlik jäätmemajandus Maastike, elustiku ja metsade bioloogiline mitmekesisus. Valgamaa elanike hulgas on kõrge keskkonnateadlikkus Loodussäästliku põllumajanduse osakaalu kasv. Atraktiivne ja heakorrastatud elukeskkond külades, alevikes, linnades.	Joogivesi, veekogude vesi ning reovesi vastavad kehtestatud normatiividele. Toimib korraldatud jäätmevedu ning loodud jäätmejaamade võrgustik. Maakonna looduskaunid kohad on korras. Metsades on põhi-puuliik okaspuu. Tagatud on ohustatud liikide ja elupaigatüüpide soodsa looduskaitse seisundi säilimine. Tõusnud on igapäevaelus säästva arengu põhimõtteid rakendavate elanike arv. Keskkonnaharidus hõlmab kõiki maakonna haridusasutusi ja suurt osa asutustest. Rakendatud on meetmed põllumajandusreostuse ohjamiseks. Peamiseks põllumajandusviisiks on mahepõllumajandus. 15% on vähenenud on väärtuslike põllu- maade põllumajanduslikust kasutusest väljalangemine ja nende võsastumine. Maakonna maastik kui kultuuri- ja esteetiline pärand on elukeskkonnale oluliseks lisaväärtuseks. Elanike ja kodanike roll elukeskkonna heakorrastatuse tagamisel on kasvanud.	Keskkonnaseire statistika Keskkonnaseire statistika Keskkonnaseire statistika. Keskkonna-inspektsiooni trahvide arv. Uuring ja küsitlused. Uuring maakasutuse kohta. Heakorrauring. Omavalitsuste teemaplaneeringute olemasolu	E: Riigipoolse rahastamise piisavus keskkonnaprojektide elluviimiseks. R: Käibemaksu abikõlbmatuse ÜFs nõrgestab omavalitsuste finants-suutlikkust. R: Adekvaatse informatsiooni puudulikkus olukorra kohta. E: Seadusandlus suudab looduskeskkonda kaitsta majandusliku surve eest. R: Informatsiooni puudumine keskkonnateadlikkuse osas. E: Rakendunud on mulla- ja vee- kaitse ühisprogrammid. E: Põllumehi mahetoodangule motiveerivate dotatsioonide ja kompensatsioonide süsteemi olemasolu. R: Mulda kasutatakse üha rohkem teiseldatava toormena. R: Jätub põllumaade võsastumine. R: Puhkemaastike vähenemine majandusliku surve tõttu.
Väljundid ja tulemused 1.1 Tagatud on põhjavee säästlik kasutamine ning	- Veekogudesse juhitud heitvesi vastab normatiividele.	Keskkonnaalane statistika.	R: Riigi keskkonnakaitse poliitika muutus.

suublasse juhitava heitvee puhtus. 1.2 Jääkreostus likvideeritud. 1.3 Saaste vähenenud. 2.1 Toimib maakondliku jäätmekäitlus ning ohtlike jäätmete kogumissüsteem. 2.2 Suletud on keskkonnoahtlikud prügilad. 2.3 Toimub regulaarne saastajate omaseire. 3.1 Toimib säästev metsandus. 3.2 Okaspuupuistute osatähtsus maakonna metsades säilib 2006 aasta tasemel. 3.3 Raiesmikud on taasmetsastatud erametsas vähemalt 30% ulatuses. 3.4 Veekogudes on säilinud piisav kala- ja vähivaru ning metsades uluki populatsioon. 4.1 Valgamaal toimib keskkonnahariduse tugikeskus. 5.1 Laienenud on mahetootmine põllumajanduses. 5.2 Põllumehed on omaks võtnud hea põllumajandustava. 6.1 Omavalitsuste teemaplaneeringute kaudu on kaitstud kohaliku looduskeskkonna eripära, väärtuslikud maastikud ja looduskaitseobjektid. 6.2 Kättesaadav kohapealset looduskeskkonda tutvustava info. 6.3 Väljaarendatud loodus- ja matkarajad. 6.4 Heakorranõuete olemasolu omavalitsustes. 6.5 Kolmas sektor ja kodanikkonnad on aktiivsed partnerid omavalitsustele	- Joogivesi vastab normatiividele. - Kõik saastusohhtlikud objektid on omavad saastelubasid. - Vähenenud on endistel sõjaväe-, tööstus- ja põllumajandus aladel olevad jääk- reostuskolded. - Kõik omavalitsused teostavad reovee analüüsi ja esitavad seireandmed Keskkonnateenistusele - Metsaomanike aktiivsus metsade majandamisel on tõusnud. - Kala- ja vähivarud maakonnas on taastatud. - Kalavarude taastootmine on korraldatud. - Tagatud on kudeaegne rahu ja tõhustatud kontroll. - Ulukite arvukus kontrolli all. - Keskkonnahariduse tugikeskus korraldab keskkonnoaalast algõpet haridusasutustest ning täiendõpet elanike, ettevõtjate ja ametnike seas. - Aastaks 2010 tõuseb mahetootjate arv vähemalt 50%. - Oluline tähelepanu pööratakse sõnniku käitlemisele - Aastaks 2010 on teemaplaneeringu kinnitanud vähemalt 5 omavalitsust. - Otsustuste juures arvestatakse roheline võrgustiku alasid. - Loodusturism on populaarne.	(ressursside kasutamise kohta – vesi, maavarad) Seire andmete koondid. Keskonnaprojektide lõpparuanded.	E: Omavalitsuste teadlikkus ja huvitatus keskkonna temaatikast.

elukeskkonna heakorrastatuse tagamisel.			
Tegevused 1.KOV-se ametnike regulaarne keskkonnavaline koostamine. 2. Valga maakonda I etapil vähemalt kolme jäätmejaama rajamine asukohaga tömbekeskustesse. 3. Valga maakonna veemajanduse ÜF projekti ettevalmistamine ja elluviimine 4. Maakonna ühise vee-ettevõtte moodustamine. 5. Valgamaa suunamine loodussäästlikkusele läbi hea põllumajandustava, mahetootmise ja looduskoosluste säilitamise. (siin põllumajandus + keskkond) 6. Looduskeskkonna säilitamine ja väärtustamine „rohujuuresandil” – küla, talu, kogukond..... (külakeskkond + looduskaitse)			

Energiasäästu loogiline maatriks

KIRJELDUS	SAAVUTAMISNÄITAJAD	MÕÕTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid: Keskmine energiatarve hoone ruutmeetri kohta on vähenenud ning hoonete sisekliima on paranenud Taastuvate energiaallikate kasutamine on suurenenud Elanike ja ettevõtjate kulud energiale on vähenenud	Keskmine hoonete energiatarve kWh/m ² ; Taastuvate energiaallikate osa energiabilansis; Energiaakulu leibkonna või tootmisühiku kohta	Energiaauditid; Statistika	Kvalifitseeritud energiaaudiitorite olemasolu
Spetsiifilised eesmärgid: Tutustada kaasaegseid ehitustehnoloogiaid, eelkõige passiivmaja tehnoloogiat Energiaühenduse miinimumnõuete täielik	Pilotprojektide arv;	Energiaauditid; Statistika; Aruanded; Eksperthinnangud	Kvalifitseeritud energiaaudiitorite ja regionaalse energiasäästuagentuuri olemasolu

täitmise ehitamisel Teostada pilootprojekte uute energiasäästutehnoloogiate propageerimiseks Tutvustada taastuvate energiaallikate (biokütused, päikesekollektorid, tuuleturbiinid jmt.) kasutamise kaasaegseid tehnoloogiaid Töötada välja ja rakendada toetuskeemid energiasäästu tagavate renoveerimis- ja ehitusprojektide teostamiseks Ehitajad ja arendajad soovivad kasutada ning tellijad oskavad nõuda energiasäästlikke tehnoloogiaid ja ehitusmaterjale, mis annavad hoonete eluea jooksul olulise rahalise säästu	Energiaauditid; Statistika; Aruanded; Eksperthinnangud	Energiaauditid; Statistika; Aruanded; Eksperthinnangud	Kvalifitseeritud energiaaudiitorite ja regionaalse energiasäästu agentuuri olemasolu; Projekte teostava personali puudus; Elanike, ettevõtjate ja arendajate passiivsus ja uute tehnoloogiate tõrjumine
Väljundid, tulemused: Elanikud ja ettevõtjad on teadlikud uutest energiasäästlikest materjalidest ja tehnoloogiatest Teostatud on näidishooned passiivmajadena Valgamaal töötab jätkusuutlik ja kompetentne energiasäästuagentuur, mis viib läbi koolitusi, töötab välja toetuskeeme ja viib ellu pilootprojekte Tunnustatud energiaaudiitorite arv on kasvanud Uued ehitatavad hooned vastavad täielikult energiatõhususe miinimumnõuetele Enamusele hoonetele on teostatud energiaaudit ning väljastatud energiamärgis (energiatõhususe sertifikaat) Ehitamisel ja renoveerimisel kasutatakse miinimumnõuetest veelgi tõhusamaid energiasäästutehnoloogiaid	Energiasäästlike materjalide ja tehnoloogiate abil ehitatud/renoveeritud hoonete osakaal kõikidest ehitatud/renoveeritud hoonetest; Teostatud pilootprojektide arv; Regionaalse energiasäästuagentuuri olemasolu; Tunnustatud energiaaudiitorite arv; Energiaauditi läbinud ja energiamärgise saanud hoonete arv;	Energiaauditid; Statistika; Aruanded; Eksperthinnangud	Kvalifitseeritud energiaaudiitorite ja regionaalse energiasäästu agentuuri olemasolu; Projekte teostava personali puudus; Elanike, ettevõtjate ja arendajate passiivsus ja uute tehnoloogiate tõrjumine
Tegevused:			

Regionaalse energiasäästuagentuuri loomine ja toetamine Energiasäästu tagavate projektide elluviimise toetuskeemide ja auhindade väljatöötamine Energiaaudiitorite, elanike, ettevõtjate, kinnisvaraarendajate ja ametnike koolitamine Energiaauditite teostamine hoonetele ja renoveerimisprojektide, rahastamis- ja laenuaotluste koostamine Energiasäästu pilootprojektide teostamine (Kasekese lasteaia ning teiste koolide ja lasteaedade, näidiskorterelamu, -ühepereelamu, -tööstushoone jmt. renoveerimine passiivmajaks)	Regionaalse energiasäästuagentuuri olemasolu; Energiasäästukoolituse läbinud inimeste arv; Toetuskeemide arv; Teostatud pilootprojektide arv; Koostatud renoveerimisprojektide, rahastamis- ja laenuaotluste arv; Energiaauditi läbinud ja energiamärgise saanud hoonete arv	Energiaauditid; Statistika; Aruanded; Ekspert hinnangud; Koolitusaruanded	Energiasäästu, ehituse ja tehnoloogiate ekspertide olemasolu; Energiasäästuagentuuri on võimalik ressursside kokkuhoiu eesmärgil arendada mõne olemasoleva organisatsiooni baasil (Keskonnakeskus, Arenguagentuur)

Sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna loogiline maatriks

KIRJELDUS	SAAVUTAMISNÄITAJAD	MÕÖTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid: Valgamaa on turvaline, tervislike eluviise väärtustav, omaalgatust soosiv ja kvaliteetseid sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid pakkuv maakond.	Elanikkonnale on tagatud sotsiaalne kaitse ja kaasatus, elanikkond on rahul pakutavate teenustega, maakonna elanikele on loodud võrdsed võimalused kvaliteetsetele teenustele juurdepääsuks, inimesed väärtustavad enda ja teiste tervist, sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna arenguks investeeritakse piisavalt vahendeid, töötuse tase minimaalne	Uuring Sise- ja välishindamise tulemused Sisehindamise aruanded Välishindajate ja järelevalve protokollid Sotsiaal-, tervishoiu- ja tööhõive statistika	Inimeste majanduslik toimetulek, ebapiisavad investeeringud Riiklik poliitika

Spetsiifilised eesmärgid: Kvaliteetsete tervishoiuteenuste kättesaadavuse kindlustamine elanikkonnale, tervishoiuteenuste jätkusuutlikkuse tagamine Suurendada kogukonna suutlikkust ja indiviidi võimestumist, et saavutada elanikkonna parem tervis Sotsiaalse kaitse ja kaasatuse tagamine Igale lapsele perekonnas kasvamise võimaldamine, turvalise ja lapsesõbraliku arengukeskkonna loomine	Ravijärjekordade lühenemine Tervishoiuteenuste kättesaadavus võimalikult elukoha lähedal (perearstiabi, hooldusravi, taastusravi). Kvalifitseeritud personali olemasolu Terviseedendus toimib läbi konkreetsete ja efektiivsete ühistegevuste kaudu Elanikkonna majandusliku ja sotsiaalse toimetuleku soodustamiseks: tööhõive laiendamine, integreeritud teenuste pakkumine abivajajatele (sh lastele ja lastega peredele) võimalikult elukoha lähedal. teadlikkuse tõstmine seostest ebavõrdsuse ja sotsiaalsete probleemide vahel, inimestevahelise hoolivuse kasv Laste sündivuse kasvaks on loodud turvaline ja toetav elukeskkond Kõikidele inimestele loodud võimalus osaleda täisväärtuslikult ühiskondlikus elus,	Ravijärjekordade pikkus - haigekassast Infrastruktuuri olemasolu Kvalifikatsiooniga tervishoiutöötajate arv Ühised strateegiad, erinevad projektid, KOV-d on seadnud elanikkonna tervise prioriteediks Andmed tööhõiveametist Uuringud Sotsiaalhoolekandestatisti ka Inimarengu aruanded Sündivuse kasv Kaasaegsed lasteaiad, laste päevahoid, toetavad teenused peredele	Teenuste jätkusuutlik rahastamine Riiklik poliitika, ebastabiilne rahastamine, ühiskokkulepete mittesaavutamine Regionaalpoliitika Infrastruktuuride olemasolu Madalad palgad Pikaajaliselt töötud, lastega kodusolevate emade ja noorte tööturule saamine ei ole prioriteet Ettevalmistuse saanud sotsiaaltöötajate vähesus ja olemasolevate tööga ülekoormatus Tööhõive, eluasemestrategia (munitsipaal-elamufond jne) lasteasutused, toetavad teenused Põlvkondade vaheline vähene hoolivus, sotsiaalne tõrjutus (puuetega inimesed, vanemaealised)
Tulemused: Inimväärne elukeskkond kõigile maakonna elanikele Arenenud sotsiaalhoolekande- ja tervishoiuteenuste võrgustik	Maakonnas elavad iseseisvalt toimetulevad inimesed, kes on endast lugupidavad, loovad ja hoiavad häid suhteid oma lähedastega ning teiste kogukonna liikmetega. Elavad tervislikult väärtustades enda ja teiste vaimset ning füüsilist tervist. Inimesele pika ja kvaliteetse elu tagamine.	Uuring Statistikaameti andmed Tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande statistika	Riiklik poliitika, mis ei arvesta regionaalseid erisusi. Kvalifitseeritud personal Teenuste rahastamine
Tegevused:			

1. Jätksuutliku ja kvaliteetse aktiivravi korraldamine Valga Haiglas.	Kõigile abivajajatele tagatakse õigeaegselt kvaliteetne aktiivravi.	Aktiivravi teenuste tarbijate arv, rahastamisega kaetud aktiivravi voodikohtade arv, kvalifitseeritud töajõu olemasolu. Andmed haiglast töajõu defitsiidi kohta. ning tervishoiustatistika Andmed haigekassast – raha. Nimistute arv	Teenuse jätkusuutlik Rahastamine (alarahastamine)
2. Esmatasandi arstiabi kättesaadavuse parandamine	Perearstinimistust avamine Valgas		Perearstide vähesus maakonnas
3. Kiirabiteenuse kvaliteedi tõstmine	Piisav kiirabibrigaadide ja kaasaegse varustusega autode olemasolu. Valga ja Valka piirkonna vaheline koostöölepe		Koostöölepingu mittesõlmimine Riiklik poliitika, mis ei arvesta regionaalseid erisusi.
4. Kaasaegsete taastusravivõimaluste pakkumine.	Taastusraviteenuste laiendamine ja kvaliteedi tõstmine Valga Haigla baasil.	Patsientide rahulolu – uuring Kiirabibrigaadide ja autode arv	Ebapiisavad Investeeringud
5. Terviseedendus toetab indiviidi ja sotsiaalset arengut läbi informatsiooni ja tervisehariduse pakkumise ja eluks vajalike oskuste edendamise	Inimesed väärtustavad oma tervist.	Uuring Tervishoiustatistika	KOV väärtustavad Terviseedenduslikku tegevust. Riiklik rahvatervise kontseptsioon teenuse rahastamine, tervishoiupoliitika
6. Hooldusravivõrgustiku (stats. hooldusravi, hooldekodu) arendamine	Hooldusravivõrgustik toimib	Teenuste, vahendite, teabe ja teadmiste kättesaadavus piirkondlikul tasandil - uuring	
7. Perearstide ja piirkonna sotsiaaltöötajate vahelise koostöö parandamine	Efektive sotsiaalprobleemide lahendamine	Elanike haigestumise % Tervistedendavate asutuste arv – vaatlus KOV eelarved	perearstide puudulikkus teadmised sotsiaalprobleemide valdkonnas, sotsiaaltöötajate ülekoormatus, KOV rahalised ressursid. kvalifitseeritud personal teenuste jätkusuutlik rahastamine
8. Eriarstiabi kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamine	Valga maakonnas töötab kaasaegsetele tingimustele vastav kogu maakonda teenindav Valga Haigla.	Avatakse hooldusravihaigla Tõrvas, avatud minimaalne arv voodikohtasid, optimaalne arv hoolekandeesutusi	teenuse alarahastamine haigekassa poolt
9. Koduse ja päevase õendusabi teenuste mahu tõstmine	Koduõendusabiteenuse arendamine kolmes piirkonnas.	(mittemeditsiiniliste probleemidega visiitide arv) uuring	
10. Sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnas töötava personali koolitus.	Kvaliteetsed teenused	Ravijärjekorrad, spetsialistide ja kaasaegse aparatuuri olemasolu	Alarahastatus Vähene koostöö Vähene huvitatus

11. Hoolekandeteenuste arendamine ja rakendamine eakatele, puuetega inimestele ja teistele sihtgruppidele	Hoolekandeteenused lähtuvalt inimese vajadustest ja teda ümbritsevast keskkonnast Kohalikul tasandil arendatakse välja integreeritud teenusesüsteem. Luuakse toetavad teenused (tugiisik, isiklik abistaja jne) riskirühmadele (puuetega inimesed, lastega pered, toimetulekuraskustes pered, kinnipidamiskohast vabanenud, koolikohustuse mittetäitjad, eakad jne)	Visiitide arv- tervishoiustatistika Järelevalve aruanded Korraldatud koolituste ja osalejate arv Erinevate teenuste liikide arv KOV-de lõikes, lastekodud, hoolekandeaasutused Järelevalve, uuringud	Alarahastatus Teenuste osutamist raskendab logistika
12. Kohalikul tasandil osutatakse ja koordineeritakse protsesse juhtumikorralduse põhimõttel, mis tagab klientidele individualiseeritud abi.	Tööealiste ja -võimeliste toimetulekutoetuse saajate sujuv üleminek hoolekandeteenustelt tööturumeetmetele ja vajadusel vastupidi. Multiprobleemsetele klientidele toimetulekuraskuste leevendamiseks kombineeritud abi tagamine.	Sotsiaalhoolekande statistika KOV eelarve	Koostöö Alarahastatus Kvalifitseeritud personali vähesus
12. Tootuse ja mitteaktiivsuse ennetamine	Aktiivsete tööturumeetmete kättesaadavuse parandamine, kohandatud töökohad,	Tööturuameti Valgamaa osakonna statistika KOV andmed	Koostöö tööturuameti ja kohalike omavalitsustega Projektide vähesus, rahalised vahendid Tööandjale sobiliku haridusega tööjõu vähesus. Tööandjate puudus lihttööliste Riigikeele mitteoskus Madal palgatase

Kodanikualgatuse töögrupi loogiline maatriks

KIRJELDUS	SAAVUTUSNÄITAJAD	MÕÕTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid Valgamaal elavad aktiivsed kodanikud, kes loovad kaasa kohaliku elu edendamises.	Aastaks 2013 osaleb vähemalt 20 % täiskasvanud elanikkonnast kodanikeühendustes (seltsid, seltsingud, klubid, ühistud, erakonnad jne.) Valgamaal on kasvanud erinevaid huvigruppe esindavate kodanikeühenduste arv vähemalt 20% võrra.	Uuringud	Jätub riiklik poliitiline toetus kodanikuühiskonna arendamisele.

	3. sektori osakaal majandustegevuses ning töökohtade loomisel on viiekordistunud.		
Spetsiifilised eesmärgid Elanikkonnal on ligipääs neid puudutavatele otsustusprotsessidele. Kõigis omavalitsustes toimib noorte aktiivsust toetav tugisüsteem. Kõikidel elanike gruppidel on võimalused huvialade harrastamiseks omavalitsuse piirides. On olemas tingimused kogukondade vabatahtlikuks ühistegevuseks. Kolmas sektor osaleb majandustegevuses ja loob töökohti.	- Arengudokumentide kvaliteet ja tasakaalustatus. - Noorte aktiivsuse määr. Harrastustega tegelevate elanike arv ja %. MTÜde, seltsingute arv omavalitsuste lõikes. Majandustegevuses osalevate MTÜde arv.	Arengudokumentide ja nende koostamise protsessi võrdlev analüüs. Osalusstatistika. Uuring. Osalusstatistika Registri andmed. Uuring	Omavalitsused jätkavad avalike teenuste üleandmist 3. sektorile
Väljundid ja tulemused Kõigi avaliku sektori arengudokumentide ettevalmistamisel on kaasatud mittetulunduslik ja erasektor. Igas omavalitsuses tegutseb vähemalt 1 noortekeskus ja noorteühendus (mitteformaalne). Kõikides linnades, vallakeskustes ja vähemalt 50 Valgamaa külas toimivad kultuuri-, päeva- ja külakeskused. Kolmas sektor valdab ettevõtluse ja majandamise põhitõdesid ning teenib huvigrupile rahalisi vahendeid.	Arengudokumentide koostamisel osalenud 3. ja erasektori esindajate %. Noortekeskuste ja ühenduste arv, neis osalevate noorte osakaal. Vajalike keskuste (k.a. külatuba või -plats) arv ja piirkondade kaetus nendega. Juhendajate arv ja kvaliteet. Ühistegevuse juhtide arv ja suutlikkus. Majandustegevuses osalevate MTÜde arv ja majandustegevuse osakaal eelarves.	Kinnitatud nimekirjad, protokollid. Osalusstatistika Vaatlus Küsitlus ja hinnangud valdades Uuring	Struktuurifondide vahendid on kättesaadavad ja eesmärkidega sobivad. 3. sektorit aktsepteeritakse laenu saajana. Omavalitsused jätkavad projektide kaasfinantseerimist.
Tegevused Partnerluse põhimõtete propageerimine. Valgamaa Partnerluskogu (VPK) strateegia meetmete 2 ja 4 elluviimine (Leader). Noorteühenduste ja omavalitsuste noorsooprojektid. VPK strateegia meetmete 1 ja 2 elluviimine (Leader).	Ressursid Inimressursid Arengunõukogu, Valgamaa Partnerluskogu, maakonna MTÜd ja seltsingud. Materiaalsed r. Kohaliku Omaalgatuse Programm, Kultuurkapital, Hasartmängufond		

Kogukondade ja omavalitsuste projektid (Kultuurkapital, Kohaliku Omaalgatuse Programm, RAK meede 3.5 analoog) VPK strateegia meede 3 elluviimine. MTÜde projektid RAK meetmetele.	Struktuurifondid (Leader ESF, ERDF) Omavalitsuse kaasfinantseeringud ja MTÜde omavahendid.		

Kultuuri, spordi ja vaba aja töögrupi loogiline maatriks

KIRJELDUS	SAAVUTUSNÄITAJAD	MÕÕTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid Valgamaal on suurepäraseid võimalused sportimiseks, kultuuriliseks tegevuseks ja aktiivseks vaba-aja veetmiseks	On kaasaegsed kultuuri-, spordi- ja vaba-aja veetmise objektid, mis leiavad aktiivset kasutust	Objektide ja osalejate arv	
Spetsiifilised eesmärgid Vastavalt maakondlikule riiklikule investeringute programmile ja kohalike omavalitsuste arengukavadele on kultuuri-, spordi- ja vaba-aja veetmise objektid renoveeritud ja kaasajastatud Maakondlikud spordi-, kultuuri ja vabaajajärgitused on osalejate- ja publikurohked Tervisespordi ja harrastusspordiga tegelevate inimeste arv on kasvanud 50% võrra Toimib koostöö- ja motivatsioonisüsteem tegelevate ja loodavate spordiorganisatsioonidele ja kultuurikollektiividele	Renoveeritud kultuuri-, spordi- ja vaba-aja veetmise objektide arv Osalejate ja publiku arv Tervisespordi ja harrastusspordiga tegelevate inimeste arv Tegutsevate ja loodavate spordiorganisatsioonide ja kultuurikollektiivide arv	MV KOV KOV Spordiklubid/seltsid Valgamaa Spordiliit Ürituste protokollid Spordiklubid Ürituste protokollid MTÜ-d Maakondlik rahvakultuuri andmebaas KOV Spordiklubid Valgamaa Spordiliit	Sõltub KOV rahalistest võimalustest Kultuuriministeriumi otsustest ja rahalistest eraldistest Sõltub Valgamaa Spordiliidu, spordiseltside/klubide aktiivsest tegevusest Kohalikud omavalitsused eraldavad maakondlikeks kultuuri- ja spordiüritusteks oma eelarvest vähemalt 1 % Inim- ja materiaalse ressursi olemasolu Inim- ja materiaalse ressursi olemasolu Katusorganisatsioonide olemasolu

Väljundid ja tulemused Toimiv maakondlik riiklik investeringute programm ja kohalike omavalitsuste objektide renoveerimisprogramm Elanike võimalused sportimiseks, kultuuriliseks tegevuseks ja vaba aja	Riiklike investeringute toetusega ja kohalike omavalitsuste vahenditega renoveeritud kultuuri-, spordi- ja vaba-aja veetmise objektide arv Korrastatud objektid ja spetsialistide arv	MV KOV KOV Organisatsioonid Maakondlikud	Sõltub KOV rahalistest võimalustest Kultuuriministeriumi otsustest ja rahalistest eraldistest Rahalise ressursi olemasolu Liikumisharrastuse ja

veetmiseks on paranenud Kultuurilise ja sportliku tegevusega haaratud inimeste hulk on kasvanud Liikumisharrastuse ja tervisespordi koostööleping EOK, Kultuuriministeeriumiga jt asjakohaste koostööpartneritega	Osalejate arv	andmebaasid KOV Organisatsioonid Maakondlikud andmebaasid	tervisespordi koostööleping EOK, Kultuuriministeeriumiga jt. asjakohaste koostööpartneritega

Tegevused Igal aastal koostatakse ja kooskõlastatakse maakondlik riiklike investeeringute programm Valitakse sobiv koht ja kooskõlastatakse Valgamaa omavalitsustega maakondliku laululava rajamine Maakondlike laulu- ja tantsupidude traditsiooni jätkamiseks korraldatakse igal aastal maakondlik tantsupidu ning 2007. ja 2009.a. maakondlik laulupidu Planeeritakse ja koordineeritakse koolitustegevusi Töötatakse välja kultuuri- ja sporditegevuse motivatsiooni- ja tunnustussüsteem Koostatakse kultuuri- ja	RESSURSID		

spordiürituste kalenderplaanid			
Töötatakse välja meetmed liikumisharrastuse hoogustamiseks			

Ettevõtlusaktiivsuse ja -tugisüsteemide arendamise loogiline maatriks

KIRJELDUS	SAAVUTUSNÄITAJAD	MÕÕTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldine eesmärk Valgamaa ettevõtluskeskkond on soodne	1. ettevõtjate rahulolu ettevõtluskeskkonnaga 2. ettevõtete arv 1000 elaniku kohta	Uuring 2007, 2009 MTA	
Otsene eesmärk Ettevõtjate rahuolu on paranenud ettevõtluskeskkonnaga Ettevõtjate osakaal elanikkonnast e ettevõtlusaktiivsus kasvab ?? ettevõtjani 1000 elaniku kohta. Ettevõtlust toetavatest tugiteenustest on teadlikud 80% ettevõtjatest ja nendega rahul on 90% ettevõtjatest	1. ettevõtjate rahulolu ettevõtluskeskkonnaga 2. ettevõtete arv 1000 elaniku kohta 1. pakutavate teenuste skaala 2. pakutavate teenuste kvaliteedi tõus võrreldes teiste samalaadsetega	Uuring 2007, 2009 Ettevõtlusregistrid, MTA, Statistikaamet 1. Uuring 2007, 2009 2. EASI poolt läbiviidav klienditagasiside uuring	Tugistruktuuridel on piisavalt ressursse teenuste arendamiseks
Tulemused 1. Valgamaa ettevõtjad ja ettevõtete töötajad on pädevad ja professionaalsed ning rahvas ettevõtlik ja uuendusmeelne; 2. Ettevõtetele on vahendid tegemaks tulevikku suunatud ning tootlikkust tõstvaid investeeringuid 3. Ettevõtteid on rahvusvahelistel turgudel edukad;	1. ettevõtete arv 1000 elaniku kohta 2 3 aastat pärast registreerimist tegutsevate ettevõtete arv 3. tootlikkus töötaja kohta võrreldes EL -ga	MTA Eurostat	
Tegevused Ettevõtluskeskkonna rahuolu uuringu läbiviimine (2007, 2009) Ettevõtlusprofili koostamine		Aruanded	On olemas maakondlik toetus tegevuseks Infovahetus tugistruktuuride vahel

(2007, 2009) 1. Ettevõtluse kui tegevusala ja/või eluviisi maine tõstmine 1.1. Ettevõtlusega alustamise propageerimine Ettevõtjate tunnustamine 1.2. Ettevõtlusvõimaluste kaardistamine ja turundamine 1.3. väikeettevõtetes strateegilise juhtimise aktiveerimine, uue juhtimismõtte levitamine ning ettevõtete juhtide koolitamine 2. info- ja õppematerjalide levitamine, teadlikkust tõstvate ürituste (infopäevad, seminarid) korraldamine 3. ettevõtjate vajadustele vastavate inkubatsiooniteenuste väljaarendamise ja pakkumise toetamine ettevõtlusinkubaatori(te)s 3.1. Väike-Laatsi tööstusala väljaarendamine 3.2. Valgamaa Kutseõppekeskuse juures inkubaator 3.3. Helme-Tõrva piirkonna tööstusala ja inkubaator 3.4. Otepää Hundisoo tööstusala ja inkubaator 3.5. Sangaste valla Keeni tööstusala edasiarendamine 3.6. Olemasolevate tööstusalade potentsiaali uurimine ja edasiarendamine Koostöös SA Valgamaa Arenguagentuuri ja valgamaa.ee väljaandjaga ettevõtlusvaldkonna laiem kajastamine veebis 4. ettevõtjate koostöövoime arendamine ning ettevõtlusorganisatsioonide ettevõtlussektori esindusvoime edendamine toomaks ettevõtjate seisukohad selgemalt ja tugevamalt poliitikakujunduse ja seadusloome portsessi	Infopäevade, koolituspäevade arv Osalejate arv		on efektiivne Sihtgruppid on huvitatud pakutavatest tegevustest

4.1. MTÜ Partnerlus, SA Valgamaa Arenguagentuur, Äriklubi (ja EENA?) koostöö informatsiooni vahetamiseks ja ettevõtjate huvide esindamiseks 4.2. Valdkondlike (näiteks turismi-, metalli-, puidu- või õmblusettevõtete jne) ettevõtete ümarlaudade korraldamine 4.3. Piirkondlike (arengupiirkondades Helme-Tõrva piirkond, Otepää piirkond, Valga piirkond) ettevõtete ümarlaudade korraldamine 5. maakondlike arenduskeskuste kompetentsi arendamine ja kompetentsivaldkondade laiendamine, konsultantide võrgustiku arendamine 6. eri tasandi otsustajate arusaamise ja üldteadmiste edendamine ettevõtlusest ning erinevate valdkondade poliitikate rakendamise mõjust ettevõtlusele; 9. hea ettevõtluskogemuse ja -tava levitamine ühiskonna arvamusiidrite ja meedia huvi ning positiivse hoiaku tekitamine ettevõtluse suhtes 10. üldsuse ettevõtlusalaste üldteadmiste arendamine ning huvi ja positiivse hoiaku kujundamine ettevõtluse suhtes 11. Ettevõtete toetamine füüsilise infrastruktuuri väljaarendamisel vähemarenenud piirkondades 12. ühisturunduse toetamine - klastrite loomise soodustamine koostöös erialaliitude ja ettevõtlusorganisatsioonidega koondades ettevõtjaid ühiste tellimuste täitmiseks ja ekspordikonsortsiumideks, 13. välismessidel osalemise toetamine - ühisstendide korraldamine, nõustamine, koolitus ja toetused välismessidel osalemiseks ja nende külastamiseks			

Transpordi, transiidi ja logistika loogiline maatriks

KIRJELDUS	SAAVUTAMISNÄITAJAD	MÕOTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid: Valgamaad läbivad olulised rahvusvahelised raud- ja maanteedtransiidi koridorid, mille kaudu toimib elav kauba- ja reisiliiklus Valga linn on kujunenud oluliseks logistikakeskuseks	Kauba- ja reisijatevood Logistikakeskuste töötajate arv Lisaväärtuse maht, mida on kaubale siin antud	Uuring Uuring, statistika	Koidula raudteepiiripunkti valmimine. Rail Baltica Valga läbimine. Via Hanseatica arendamine turismi kõrval kaubateena (ka Narva sild). Baltic Tangenti edukus (Pihkva-Valga-Riia). Risk: Riia-Tallinn-Peterburi
Spetsiifilised eesmärgid: Valga arendamine raudteesõlmena Valga arendamine rahvusvahelise maanteedtranspordisõlmena Transpordi, transiidi ja logistikaga seotud infrastruktuuri arendamine Transpordi, transiidi ja logistikaga seotud töökohtade arvu suurendamine	Kauba- ja reisirongide Valgast läbisõit Veoautode Valgast läbisõit Läbivate transpordiühikute arv Töökohtade arv	Raudtee statistika, Uuring Raudtee statistika, maanteel uuring Statistika, maksuamet	Vahendite nappus, vastava kaadri nappus, raudtee omandivormiga seotud segadused,
Väljundid, tulemused: Transpordi, transiidi ja logistikaga tegelevate ettevõtete arvu ja mahtude kasv, mis toob kaasa uusi töökohti Kõrgema tootlikkusega ja palgatasemega töökohtade kasv maakonnas	Ettevõtete arv, rahaline käive, töökohtade arv Kõrgkvalifitseeritud ja hästi tasustatud töökohtade arv	Statistika, maksuamet Maksuamet, uuring, statistika	Keskonnaseisundi halvenemine. Liiklusõnnetuste arvu kasv Liiklusummikud (raudteeülesõidud kinni)

Tegevused: Transpordi, transiidi ja logistikaga tegeleva (või selle eest vastutava) üksuse ellukutsumine Läbivatele kaupadele lisaväärtuse andmist võimaldavate punktide väljaselgitamine Valga rahvusvahelise logistikakeskuse loomise eeluuringu läbiviimine Aktiivne osalemine transpordi, transiidi ja logistikaga seotud piiriülestes ja rahvusvahelistes projektides Valga äramärgimise saavutamise veoautode peatus- ja teeninduskohana rahvusvaheliste autovedude kaartidel Valga rahvusvaheline propageerimine transpordi, transiidi ja logistikasõlmene (kaugemal korraldatud üritused ja kohapeal läbiviidavad üritused) Veoautotranspordi ettevõtjate ja teiste Via Hanseatica võimalike kasusaajate organiseerimine ühisürituste näol.	On olemas üksus, mis sellega pidevalt tegeleb Ülevaade võimalustest Uuring on läbi viidud Projektide arv, rahaline maht Kaartide arv, kus Valga on välja toodud Ürituste arv, nendele kulutatud raha? Ürituste arv	Uuring Eelarved Eelarved	Maj raskused org loomisel Eraettevõtluse vähene huvi (ei anna kohest kasu) Osaleva organisatsiooni leidmine Keeldutakse Valga näitamisest Ei leita organisatoorit, kes veaks ja vahendeid

Tööhõive ja tööturu loogiline maatriks

KIRJELDUS	SAAVUTAMISNÄITAJAD	MÕÕTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid: Tööturg pakub ettevõtlusele vajalikku tööjõudu Valgamaal olemasolev tööjõud on rakendatud	Ettevõtjate rahulolu Hõivatud inimeste arv	Uuring Statistika ja TTA	
Spetsiifilised eesmärgid: Maakonnast väljaspool töötava kvalifitseeritud tööjõu rakendamine maakonnas Väljaspoolt tuleva kvalifitseeritud tööjõu rakendamine maakonnas Valgamaa Kutseõppekeskuse arendamine tehnoloogiaerialadel, täiendkoolitus ja nende populariseerimine Ettevõtlusalase koolituse pakkumine noortele gümnaasiumiastmes (sh õppekavasse) Tööga hõivatute arv on kasvanud töötute hõivamisega	Maakonnast väljaspool töötavate inimeste arv Väljaspoolt maakonda tööleasujate arv Tehnoloogial põhinevate erialade ja neid õppivate õpilaste arv Gümnaasiumiastmes ettevõtlus õpetavate koolide arv Rakendunud töötute arv	Uuring, statistika, maksuamet Uuring, statistika, maksuamet Kutseõppekeskus Koolid TTA	Kvalifitseeritud tööd ja sobivat palka pakkuvad töökohad on olemas Sotsiaalne infrastruktuur Valgamaa Kutseõppekeskuse kaasaegne õppekeskkond Õpilaste huvi Õpetajate olemasolu
Väljundid, tulemused: On kasvanud kõrgema palgatasemega töökohtade arv Valgamaa Kutseõppekeskuses õpetatakse x tehnoloogiasuunitlusega eriala ja seal õpib xxx õpilast Keskoolides ja gümnaasiumides on vabaainena võimalik omandada ettevõtluse aluseid Tööga hõivatute arv on kasvanud	Bruttopalga suurus erialade ja õpilaste arv ettevõtlust vabaainena pakkuvate koolide arv ja neid õppivate õpilaste arv Tööga hõivatute arv	Maksuamet, statistika Valgamaa Kutseõppekeskus Koolid Statistika, TTA	kõrgema palgatasemega töökohtade olemasolu ja vastava kvalifikatsiooniga inimeste olemasolu Vahendite vähesus Õpetajate olemasolu Õpetajate olemasolu Kooli ja õpilaste huvi Töökohtade olemasolu Töötute huvi
Tegevused: insenerikoolituse erialade propageerimine noorte hulgas, karjäärinõustamine, kutseõppes ja gümnaasiumihariduses inseneri eelkoolitus (näiteks CAD projekteerimine), Läti Ülikooli filiaali baasil insenerialade õpetamine	noorte edasiõppimise valikud CAD koolituse läbinud noorte arv	koolidest, kõrgematest õppeasutustest koolitusaruanded	tehnoloogiaeriala õpetajate olemasolu vahendite olemasolu

Ettevõtlusalase uuringu läbiviimine tööjõuvajadusest ja sellest tulenevalt edasiste arendustegevuste kokkuleppimine	Uuringu ja tegevuskava olemasolu	Vaatlus	ettevõtete huvi
Ettevõtluse orienteerimine suuremat lisaväärtust ja paremaid töötingimusi pakkuvaks	vastavate seminaride ja koolituste arv	SA Valgamaa Arenaguagentuur	Töökohtade olemasolu Töötute huvi
Ettevõtluse poolt pakutavate töökohtade kohaldamine tööturu oludele vastavaks (töökohtade ja madala kvalifikatsiooniga tööjõu omavaheline sobitamine)	Rakendunud töötute arv Erialade arv	TTA	Vahendide ja õpetajate olemasolu
Valgamaa Kutseõppekeskuses tehnoloogial põhinevate uute erialade õpetamine	ettevõtlust vabaainena pakkuvate koolide arv ja neid õppivate õpilaste arv	Valgamaa Kutseõppekeskusest	Õpetajate olemasolu Kooli ja õpilaste huvi
Ettevõtluse aluste ainekava loomine ja õpetamine keskkoolides ja gümnaasiumides		Koolid	
Töötute ümberõpe	Töoga hõivatute arv	Statistika, TTA	Töötute huvi

Turismi loogiline maatriks

KIRJELDUSED	SAAVUTUSNÄITAJAD	MÕÕTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldeesmärk: Valga maakond on aastaringse atraktiivne elu-ja turismikeskkond	Kohalike elanike ja külastajate hulk maakonnas. Valga maakonnaga seotud internetilehekülgede külastustihedus.	Riiklik turismistatistika. Interneti lehekülgede statistika.	
Spetsiifilised eesmärgid: Külastajate arv on suurenenud (2006. a. võrreldes) Ööbimiste arv on suurenenud (2006. a. võrreldes) Turismihooajalisus on vähenenud	Külastustiheduse aastaringne ühtlustumine (majutusasutuste täituvus). Ühistegevused ja nende hulk. Kvaliteediuring, osalusuring.	Majutusasutuste statistika. Riiklik turismistatistika.	Turismiasjaliste olemasolu. Turismiressursi olemasolu. Finantsressurss. EL struktuurvahendite olemasolu
Tulemused: Kvaliteetsem elukeskkond kohalikele. Turismitulude suurenemine. Atraktiivne turismisihtkoht. Turismiinfrastruktuuri arendamine Turismihooajalisuse vähendamine ja külastusaja (viibimise) pikendamine Koostöö efektiivsem korraldamine Turismi(toodete)teenuste (teenindus)kvaliteedi parandamine Turismi jätkusuutlikkuse tagamine	Rahulolu-uuring kohalike elanike hulgas. Turismiga seotud ettevõtete majandusnäitajate analüüs. Külastajate rahulolu-uuring. Maakonna elanike hulga vähenemine/suurenemine. Võrdlus naabermaakondadega. Korrastatud turismiobjektide hulk. Puhkekohtade hulk. Paigaldatud viitade hulk. Rajatud kergliiklusteed. Uuendatud supluskohad ja väikesadamad. Uute toodete ja teenuste hulk madalhooaegadel. Turismipakettide hulk Loodud teemapargid. Koostatud marsruutide hulk ja nende kasutatavus. Ürituste hulk ja külastatavus. Ühistegevuste hulk.	Maksuamet. Statistikaamet. Äriregister. Lepingud. Arved. Koolitusaruanded. Hinnapakkumised. Tagasiside uuringud. Turismiveeb. Raportid.	Finantsressursid. Inimressurss. Oskused ja teadmised.

Tegevused Turismiobjektide korrastamine Teeäärsete puhkekohtade ja tualettide väljaarendamine. Maakonna viidamajanduse täiustamine. Kergliiklusteede rajamine Supluskohtade ja väikesadamate väljaarendamine. Turismiteenuste mitmekesistamine (uute toodete ja teenuste väljatootamine madalhooaegadeks). Turismipakettide koostamine. Teemaparkide väljaarendamine (Paju, Otepää Linnamägi) Marsruutide koostamine ja turundus koostöös kõikide maakonna turismi piirkondadega. Kultuuri- ja spordiürituste korraldamine. Infovahetuse tõhustamine erinevate turismiasjaliste ja institutsioonide vahel (ühiskoolitused, infopäevad, ümarlauad, mail-listid) Ühisturundus (messidel osalemine, trükiste väljaandmine, artiklid meedias) Rahulolu-uuringute läbiviimine klientide hulgas. Turismitöötajate koolitamine, kohalike ettevõtete töötajate täiendõpe. Motivatsiooni tõstmiseks primaarsete teenindajate, turismiasjalise vms. valimine Keskkonnamõjude hindamine rajatavatel turismiobjektidel. Säästliku turismitegevuse propageerimine (loodus- ja ökoturismi arendamine) Maakondliku turismistrateegia koostamine.	Osaletud messid. Infokandjate hulk ja väljaandmissagedus. Uuringu tulemused. Korraldatud koolituste hulk. Konkursside toimumine. Hindamisaruanded. Loodus- ja ökoturismi teenuseid ja tooteid pakkuvate ettevõtete hulk.		80

Tehnilise infrastruktuuri loogiline maatriks

KIRJELDUS	SAAVUTAMISNÄITAJAD	MÕOTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid: Valgamaal on ettevõtluseks ja elamiseks vajalik tehniline infrastruktuur	Ettevõtete ja elanike rahulolu tehnilise infrastruktuuriga	Uuring	
Spetsiifilised eesmärgid: Teedevõrgustik on renoveeritud ja hästi hooldatud Alternatiivenergia kasutuselevõtmine sh gaasitorustike ehitamine Karksi-Nuia-Helme-Tõrva Kõikjal maakonnas on kättesaadavad telekommunikatsioonilahendused Vee- ja kanalisatsioonivõrgustikuga liitumine on võimalik kõigil tiheasutusaladel	Asfalteeritud teede osakaal teedevõrgustikus Teehooldusklassid Gaasi jõudmine Valgamaale Interneti püsiühenduste arv Vee- ja kanalisatsioonivõrgustiku olemasolu	Maanteeamet Maanteeamet Vaatlemine Elioni, Kermeli andmed Kohalikud omavalitsused	Vahendite vähesus Vahendite vähesus Tarbijate huvi olemasolu Vahendite vähesus Tarbijate huvi olemasolu Vahendite vähesus
Väljundid, tulemused: Rekonstrueeritud on ...km teid, kruusateedele on km ehitatud tolmuvaabu katteid On ehitatud Karksi-Nuia – Helme – Tõrva gaasitorustik ja sellega on liitunud piirkonna ettevõtjad ja muud tarbijad 95% elanikel on loodud võimalus liituda interneti püsiühendusega Tihasustusealade majapidamistel on loodud võimalus liituda vee- ja kanalisatsioonivõrgustikuga	Rekonstrueeritud teede pikkus Tolmuvaabade teede pikkus Gaasitorustikuga liitunute arv ja tarbitud gaasi kogus Püsiühenduste arv Vee- ja kanalisatsiooniliitumiste arv	Maanteeamet AS Eesti Gaas, Fortum, kohalik gaasiettevõtte Andmesideettevõtted Vee-ettevõtted	Vahendite vähesus Vahendite vähesus Tarbijate huvi olemasolu Vahendite vähesus Tarbijate huvi olemasolu Vahendite vähesus
Tegevused: Teede rekonstrueerimine Tolmuvaabade katete ehitamine	Rekonstrueeritud teede pikkus Tolmuvaabade teede	Maanteeamet	Vahendite vähesus Vahendite vähesus

Gaasitorustiku ehitamiseks vahendite leidmine Gaasitorustiku väljaehitamine Tõrvani	pikkus Gaasitorustikuga liitunute arv ja tarbitud gaasi kogus	AS Eesti Gaas, Fortum, kohalik gaasiettevõtte	Tarbijate huvi olemasolu Vahendite vähesus
Andmesidesõlmede loomine	Püsiühenduste arv	Andmesideettevõtted	Tarbijate huvi olemasolu
Vee- ja kanalisatsioonitorustike renoveerimine, ehitamine ja laiendamine	Vee- ja kanalisatsiooniliitumiste arv	Vee-ettevõtted	Vahendite vähesus

Haldussuutlik maakond

KIRJELDUS	SAAVUTAMISNÄITAJAD	MÕÕTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid: VOL-osatähtsuse tõstmine maakonna arengu suunamisel	VOL-i tulubaasi suurus KOV-ide rahulolu	VOL-I eelarve VOL-I liikmete rahulolu uuring	
Spetsiifilised eesmärgid: KOV ühist huvi sisaldavate funktsioonide täitmine VOL-I poolt Riigiasutustelt osade funktsioonide ülevõtmine täitmiseks VOL –il on reaalne valmidus <u>finantseerida</u> maakonna ühistegevust, arvestustega, et 1% iga kohaliku omavalitsuse eelarvest on planeeritud maakondlike <u>ühistegevuste ja –projektide elluviimiseks</u>	Ülevõetud funktsioonide arv Riigiasutustelt ülevõetud funktsioonide arv % KOV-I eelarvest	Lepingud Lepingud KOV-ide eelarve	Rahaliste vahendite nappus Üksmeele puudumine Rahaliste vahendite nappus Vabatahtlikkus finantseerimisel
Väljundid, tulemused: Teenuste parem kvaliteet	Teenuste kättesaadavuse kiirus	Aeg ja juriidiline korrektsus.	Ebapädev ametnik Rahaliste vahendite nappus.
Tegevused: Üleantavate funktsioonide väljaselgitamine KOV-ide hulgas. Kagu-Eesti esinduse loomine Brüsselisse VOL-i ametnike töölevõtmine ja koolitamine Nõupidamised riigiasutustega funktsioonide ja vahendite üleandmise teemal. Analüüsimine ja ettepanekute tegemine ning rahastamise meetoodika väljatöötamine.	Aruanne, protokoll. Sõlmitud kokkulepe Avaliku teenistuse leping Koolituse aruanne Aruanded ja protokollid Metoodika	Funktsioonide arv Esinduse olemasolu Ametnike arv Üleantavate funktsioonide arv ja rahaliste vahendite suurus. Kokkulepitud meetoodika olemasolu.	Ühistegevuse kogemus. Kokkulepete mittedaavutamine Kiuslikud naabrid Rahaline ressurss Koostöö jätkumine Jämslandi lääniga. Rahaline ressurss Töötute ametnike olemasolu. Riigiasutuste soovimatus funktsioone ja rahalisi vahendeid üle anda. Andmete olemasolu. Erinevad arusaamad rahastamise vajalikkusest ja suurusest.

KIRJELDUS	SAAVUTUSNÄITAJAD	MÕÕTMINE	EELDUSED JA RISKID
Üldised eesmärgid Kõik omavalitsused on haldussuutlikud	Tulubaasi suurus Elanike rahulolu	Valdade eelarved Uuringud	
Spetsiifilised eesmärgid Kohalike omavalitsuste vahel on sõlmitud piirkondlikud <u>koostöökokkulepped ja koostatud tegevuskavad</u> võtmevaldkondades On saavutatud <u>kokkulepped ja loodud tingimused</u> omavalitsuste vabatahtlikuks <u>ühinemiseks</u> vähemalt kahes ühinemispirkonnas	Valdade vastastikused kohustused rahalises väljenduses Tegevuskavade arv Ühinenud omavalitsuste arv	Lepingud Valdade raamatupidamine Volikogude otsused VV määrused	Koostöö kogemus Vähene huvi koostööks Kogemused Motivatsiooni puudumine (negatiivsed tulemused)
Väljundid ja tulemused KOV-id on suutelised täitma seadustest tulenevaid kohustusi	Sisuliste põhjendatud kaebuste arv Arenguindeks	KOV dokumentide registrid Statistikaameti andmebaas	Seadusandlus ja vahendite olemasolu. Vahendite vähesus
Tegevused Ametnike koolitamine Infrastruktuuri arendamine Ühistegevuse valdkondade väljaselgitamine Avaliku arvamuse väljaselgitamine koostöö osas Koostöölepingute sõlmimine ja ühisasutuste moodustamine ühiste ülesannete täitmiseks. Eelläbirääkimised ühinevate KOV-ide vahel KOV otsused liitumise osas Rahvahääletuse läbiviimine ühinevate KOV-ides Ühiskomisjonide moodustamine normatiivaktide väljatöötamiseks ühinevale KOV-ile. Ühinemine	Koolitatud ametnikud Valminud ja parandatud objektid. Lepingud, protokollid Arvamus Lepingud ja moodustatud ühisasutus Protokollid Volikogu otsused Arvamus Normatiivaktide eelnõud	Koolitatud ametnike arv ja koolituspäevade arv. Arv Kokkulepitu funktsioonide Arv Poolt- ja vastuhäälte arv, osalenute % Lepingute arv ja ühisasutuste arv Eelläbirääkimiste arv, töötunnid Otsuste arv Poolt- ja vastuhäälte arv, osalenute % KOV-i elanike arvust. Normatiivaktide arv Ühinenud KOV-ide arv	Õpihimuliste ametnike olemasolu Kogemused Piirkondade erihuvid Ametnike ülekoormatus Vähene huvi Positiivsete kogemuste olemasolu Kogemused Seadusandluse piirangud Seadusandlus ei soodusta ühinemist Vajadus liituda (väljapääsmatu olukord inim- ja materiaalsete ressursside osas) Vähene osalus Normatiivaktide näidiste olemasolu Suur töömaht ja ajakulu Ühinemistoetus väike (ei stimuleeri ühinemist)